

Äitiys ja lastenkasvatus islamiin kääntyneiden suomalaisnaisten kokemuksina

Siiri Launis

Maisterintutkielma

Alue- ja kulttuurintutkimuksen maisteriohjelma

Lähi-idän ja islamin tutkimus

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

5/2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Alue- ja kulttuurintutkimuksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Lähi-idän ja islamin tutkimus

Tekijä: Siiri Launis

Työn nimi: Äitiys ja lastenkasvatus islamiin kääntyneiden suomalaisnaisten kokemuksina

Työn laji: maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: 5/2021

Sivumäärä: 75 + liitteet

Avainsanat: äitiys, lastenkasvatus, muslimit, islam Suomessa, islam Euroopassa, globaali islam

Ohjaaja tai ohjaajat: Hannu Juusola

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Muita tietoja: -

Tiivistelmä:

Tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten suomalaissyntyiset islamiin kääntyneet muslimiäidit kokevat oman äitiytensä ja äidin roolinsa, minkälaisia äitiyteen ja lasten uskontokasvatukseen liittyviä ihanteita heillä on, sekä mihin he pohjaavat näkemyksensä hyvästä äitiydestä ja lastenkasvatuksesta. Tavoitteena on ollut selvittää, miten he monikulttuurisissa perheissään tekevät valintoja eri islamin tulkintojen ja toimintatapojen välillä äitiyteen ja lastenkasvatukseen liittyvissä kysymyksissä, ja miten sekularisoituneessa Suomessa asuminen on vaikuttanut heidän kokemuksiinsa muslimiäitiydestä.

Tutkielma sijoittuu islamin tutkimuksen ja äitiystutkimuksen kentille. Haastatteluita on lähestytty etnografisella otteella ja teoreettisia aineksia on otettu sosiologian ja sukupuolentutkimuksen puolelta. Tutkimusaineisto koostuu 7 puolistrukturoidusta haastattelusta, jotka on äänitetty ja litteroitu. Haastattelut on koodattu ja analyysimetodina on käytetty sisällönanalyysia.

Tutkimuksessa käy ilmi, että haastatellut äidit ovat tietoisia äitien korkeasta asemasta islamilaisissa lähteissä, mutta äidit eivät toisintaneet kuvaa itsensä uhraavasta äidistä. Äitiyden ja islamin välillä nähtiin yhteys, joka saattaa aiheuttaa paineita joillekin äideille, jotka eivät olisi halunneet lapsia tai eivät koe sopivansa sosiaalisesti konstruoituun ”muottiin”. Kuitenkin suurin osa äideistä nautti äidin roolistaan, eivätkä he kokeneet isoja ristiriitoja eri puolilta tulevien odotusten ja oman äitiytensä välillä. Nykyajan individualistiseen trendiin liittyvä intensiivisen vanhemmuuden kulttuuri näkyi joistakin äideistä ja tämä saattoi aiheuttaa paineita enemmän kuin islamin määrittelemät äidin velvollisuudet. Keinoja käsitellä paineita oli erilaisia. Useampi koki itsensä itsevarmaksi, eivätkä nämä äidit paljon stressanneet mahdollisesta kritiikistä. Jumalan armollisuus mainittiin useamman kerran paineita lievittävänä tekijänä. Jumala odottaa äideiltä näiden omaa parastaan, mutta ei täydellisyyttä. Yksi äiti tulkitsi islamilaisia lähteitä feministisesti osoittaakseen, ettei naisen ja äidin roolin tarvitsisi olla niin kapea.

Lastenkasvatuksen ihanteiksi nostettiin universaaleja hyveitä, mutta näitä hyveitä pidettiin islamilaisina tai limittäisinä islamin kanssa. Lapsista haluttiin kasvattaa hyviä ihmisiä ja tämä tapahtui islamin avulla. Lapsia sosiaalistettiin islamiin jo pienestä pitäen, koska sekulaarissa ympäristössä kotikasvatuksella nähtiin olevan enemmän merkitystä lasten islamilaisen identiteetin kehittymiselle kuin muslimienemmistöisessä maassa. Monet pitivät Suomea lähtökohtaisesti islamilaisia arvoja tukevana paikkana asua, mutta kokivat suomalaisen yhteiskunnan sosiaalistavan lapsia vahvasti suomalaisuuteen. Tämän vuoksi he kokivat, että islamiin kasvattaminen jää hyvin paljon vanhempien harteille. Tämä mahdollisesti voisi selittää taipumusta ”holistiseen” kasvatukseen, jossa uskonto on kokonaisvaltainen asia, joka näkyy kaikissa arkielämän toimissa. Mitä tulee islamin tulkintoihin, äidit tunsivat oman uskontonsa hyvin ja luottivat omaan järkeensä ja intuitionsa päätöksen teossa. Moskeijan järjestämät Koraani-koulut nähtiin metodeiltaan vanhahtavina ja lapsille rankkoina, joten monet lapset opiskelivat islamia kotona vanhempiensa ja internetin materiaalien avulla.

SISÄLLYS

1. Johdanto.....	5
2. Aiempi tutkimus	7
2.1. Lasten kasvattamisesta uskontoon.....	7
2.2. Muslimiäitiydestä	12
3. Taustaa	19
3.1. Äitiys islamissa.....	19
3.1.1. Äitiys Koraanissa ja perimätiedossa.....	19
3.1.2. Feministin vastaus islamin äitikuvaan.....	20
3.1.3. Muslimiperhe muutoksessa.....	22
3.2. Lasten kasvattaminen muslimeiksi	24
3.2.1. Kasvatus ja tiedon etsintä Koraanissa ja <i>hadītheissa</i>	24
3.2.2. Mitä tarkoitetaan ”holistisella” kasvatuksella?.....	26
4. Teoreettiset lähtökohdat.....	29
4.1. ”Eletty uskonto”	29
4.2. Muslimit lännessä ja globaali islam	30
4.3. Roolit	34
4.4. Äitiyden lhanteet ja intensiivinen vanhemmuus	35
4.5. Muslimiäitiys	37
5. Aineisto ja metodit	39
5.1. Aineiston kerääminen	39
5.2. Metodit	40
5.3. Tutkimuksen etiikka.....	42
5.4. Aineiston esittely.....	42
6. Aineiston analyysi.....	46
6.1. Äidit jalustalla	46
6.1.1. ”Paratiisi on äidin jalkojen alla”	46
6.1.2. Ahdistava äitimyytti.....	49
6.1.3. Jumalan armollisuus	51
6.1.4. Feministinen tulkinta.....	51
6.1.5. Äidit ja työssäkäynti.....	52
6.2. Lasten kasvattaminen islamiin.....	54
6.2.1. Kasvattaminen hyviksi ihmisiksi.....	54
6.2.2. Holistinen kasvatus?.....	57
6.2.3. Suhde Koraani-kouluihin ja islamilaiseen yhteisöön.....	58
6.2.4. Tyttöjen ja poikien kasvatus	60

6.3. Muslimeja ja suomalaisia	62
6.4. Tukiverkosto ja tiedon lähteet.....	64
7. Johtopäätökset	69
8. Lähteet	74
9. Liitteet	76
LIITE 1: haastattelukysymykset.....	76
Teema A: Islam ja arki	76
Teema B: Lasten uskontokasvatus Suomessa.....	76
Teema C: Tukiverkosto ja tiedon lähteet.....	76
Teema D: Identiteettikysymykset.....	76
Teema E: Lapsinäkökulma äidin kertomana	77
Lopuksi	77

1. JOHDANTO

Maisterintutkielmassani tutkin sitä, miten suomalaissyntyiset islamiin kääntyneet¹ äidit kokevat oman äitiytensä ja äidin roolinsa Suomessa asuvina musliminaisina, sekä miten he kasvattavat lapsiaan islamin uskoon. Fokuksena tutkimuksessa on se, minkälaisia äitiyteen ja lastenkasvatukseen liittyviä ideaaleja heillä on, miten he monikulttuurisessa perheessään valitsevat erilaisten islamin tulkintojen välillä kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä, sekä miten uskoon kasvattaminen näkyy käytännössä perheen arjessa.

Koska lapset saavat muualtakin vaikutteita kuin vanhemmiltaan, kuten koulusta, harrastuspiireistä, kavereilta, mediasta ja moskeijasta, tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole selvittää, missä määrin vanhempien antama uskontokasvatus on lapsiin vaikuttanut, vaan painopiste on erityisesti äitien ajatuksissa, kokemuksissa ja arvomaailmassa. Oppien vaikuttavuutta tutkittaessa olisi varmasti hyvä haastatella myös lapsia ja/tai seurata joitakin perheitä pidemmän aikaa, mihin ei tässä opinnäytetyössä ole resursseja. Vanhempien vaikutusta lapsiinsa ei voi kuitenkaan väheksyä. Sen vuoksi onkin mielenkiintoista selvittää, minkälaista islamia muslimeiksi kääntyneet äidit välittävät eteenpäin omille lapsilleen. Minkälaista islamia Suomessa tullaan ehkä tulevina vuosina näkemään? Sillä on myös yhteiskunnallista merkitystä.

Tällä aineistolla, jonka olen haastattelemalla äitejä kerännyt, ei voida kuitenkaan tehdä laajoja yleistyksiä. Kuitenkin näiden seitsemän äidin kautta on mahdollista sukeltaa käännyntäisten, monikulttuurisissa perheissä lapsiaan kasvattavien muslimiäitien mielenmaisemaan ja saada osviittaa heidän kokemusmaailmastaan. Minkälaisia näkemyksiä äideillä itsellään on omasta uskonnostaan? Noudattavatko he jonkin tietyn lakikoulukunnan näkemyksiä? Miten he sovittavat islamilaisen elämäntapansa Suomen kontekstiin? Miten he kokevat oman tehtävänsä muslimiäiteinä ja kuinka he näkevät ”hyvän äitiyden”? Minkälaisiksi aikuisiksi muslimeiksi he haluaisivat lapsensa kasvattaa? Ja miten kasvatusideaalit näkyvät heidän käytännön arkielämässään? Mitkä asiat äitejä yhdistävät? Mitkä erottavat?

Kiinnostuin tästä aiheesta varmaan sen vuoksi, että aloitin Alue- ja kulttuurintutkimuksen maisteriohjelmassa elämäntilanteessa, jossa minulla itselläni oli kaksi pientä lasta, silloin 2- ja 4-vuotiaat. Äitiyteen liittyvät kysymykset sekä kasvatuskysymykset olivat siis pinnalla omassa elämässäni ja tuohon aikaan olin lukenut jonkin verran kasvatusaiheista kirjallisuutta. Hoitovapaalla ollessani kiersin lasteni kanssa monissa asukaspuistoissa ja avoimissa päiväkodeissa, joissa järjestetään kaikenlaista varhaiskasvatustoimintaa kotihoidossa oleville lapsille. Asun itse hyvin monikulttuurisella

¹ Tai islamiin palanneet, kuten muslimit itse sen muotoilisivat.

alueella ja seurasinkin siinä samalla vierestä monenlaisia eri perheitä. Jonkinlainen orastava uteliaisuus aiheeseen heräsi varmaan jo noina aikoina. Kandidaatin tutkinnon olin suorittanut Arabian kielen ja islamin tutkimukseen ennen ensimmäisen lapsen syntymää.² Tässä tutkimusaiheessa yhdistyivät siis kaksi eri kiinnostuksen kohdetta.

Tarkemmat tutkimuskysymykseni ovat muuttuneet tutkimusprosessin edetessä, mikä on luonnollistakin haastattelututkimuksille. Helposti voi käydä sillä tavalla, että asiat, jotka aineistossa osoittautuvat kiinnostavimmiksi ovat sellaisia, joihin et ole niin paljon painottanut tai joista et ole kysynyt juuri ollenkaan, mutta joista haastateltavat haluavat kertoa enemmän tai nostavat omasta aloitteestaan esille. Lähdin tekemään tutkimusta lastenkasvatukseen liittyvistä kysymyksistä, mutta äitiyteen liittyvät aiheet ja se, miten äidit kokivat itse oman itsensä, asemansa ja roolinsa, osoittautuivat hyvin kiinnostaviksi. Lisäksi lukiessani kirjallisuutta aiheesta, huomasin, että äitiyttä käsittelevä kirjallisuus käsitteli myös lastenkasvatusta ja lastenkasvatusta käsittelevä kirjallisuus myös äitiyttä. Koska kyseessä on kolikon kaksi puolta – äiti on toimija ja lastenkasvatus tässä tapauksessa äidiksi kutsutun henkilön toimintaa – päätin sisällyttää molemmat puolet tutkielmaani. Pyrkimykseni on haastatteluaineiston valossa siis vastata neljään tutkimuskysymykseen:

- 1) Mitä on muslimiäitien mielestä hyvä äitiys?
- 2) Miten äidit kokevat oman roolinsa muslimiäiteinä Suomen kontekstissa?
- 3) Minkälaisia lasten uskontokasvatukseen liittyviä ihanteita äideillä on?
- 4) Minkälaisiin lähteisiin äidit pohjaavat tietonsa hyvästä äitiydestä ja hyvästä uskonnollisesta kasvatuksesta?

² Mainittakoon kuitenkin, että itse en ole muslimi eli kiinnostukseni on akateemista.

2. AIEMPI TUTKIMUS

2.1. LASTEN KASVATTAMISESTA USKONTOON

Aiheeni valintaan vaikutti myös se, että maisteriohjelman aikana törmäsin mainioon Oxfordissa 2013 julkaistuun (online-julkaisuna 2014) teokseen *Muslim Childhood: Religious Nurture in a European Context*, joka käsittelee lasten kasvatusta islamiin brittiläisessä kontekstissa. Jonathan Scourfield, Sophie Gilliat-Ray, Asma Khan ja Sameh Otri tutkivat sitä, miten muslimivanhemmat ovat välittäneet uskontoa eteenpäin omille lapsilleen länsimaisessa sekulaarissa ympäristössä. Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus ja he ovat käyttäneet metodinaan muun muassa puolistrukturoituja haastatteluja. He ovat tutkineet 60 perhettä Cardiffin kylässä Isossa-Britanniassa ja ovat haastatelleet tutkimustaan varten 99 vanhempaa ja 122 lasta. 24:n perheen lapset osallistuivat toiseen vaiheeseen, jossa lapset pitivät digitaalisesti äänitettyä audiopäiväkirjaa ja ottivat kuvia, joiden molempien tarkoituksena oli havainnoida muslimiksi opettelevan tyypillistä viikkoa. Näitä käytettiin pohjana lasten toiselle haastattelulle. Kaikkien haastattelujen lisäksi he käyttivät metodinaan myös muodollisen islamin opetuksen havainnointia. (Scourfield et al. 2013: 47)

Kiinnostuin heti, että onko Suomessa tehty yhtään vastaavaa tutkimusta, mutta en löytänyt. Käännynnäisiä muslimeja on kyllä haastateltu ja tutkittu useasti, mutta ei niinkään juuri lastenkasvatuskysymyksiin liittyen. Sen lisäksi, että aineistoni on mielenkiintoista jo itsessään, on ollut hienoa, että minulla on ollut mahdollisuus myös verrata mm. Isoon-Britanniaan.³ Scourfield et al. huomauttavat, että joidenkin asioiden suhteen oli mahdotonta heidän aineistonsa valossa tehdä yleistyksiä johtuen heidän tavastaan valikoida tutkittavia. Enemmän variaatiota saattoi toisinaan olla erilaisten alaryhmien (sosioekonominen luokka, etninen tausta, islamin suuntaus, perhemuoto jne.) sisällä kuin niiden välillä. (Scourfield et al. 2013: 82) Mitään siis esimerkiksi sosioekonomiseen taustaan liittyviä yleistyksiä ei voitu tehdä. Vanhempien koulutus kuitenkin vaikutti siihen, miten hyvin he pystyivät käymään keskustelua lastensa kanssa islamiin liittyvistä asioista. Korkea oppineisuus islamissa ei kuitenkaan aina korreloinut sen kanssa, mitä työtä vaikkapa perheen isä teki. Esimerkiksi taksikuski saattoi olla hyvin oppinut. (Scourfield et al. 2013: 82–83)

Laajan aineistonsa vuoksi Scourfield et al. pystyvät kuitenkin tekemään yleistyksiä joissakin asioissa. Mikä on yleistä ja yhteistä islamilaisessa kasvatuksessa Isossa-Britanniassa ja mitkä tekijät erottivat perheitä toisistaan? Yhteistä melkein kaikille perheille oli verrattain konservatiivinen suhtautuminen uskuntoon. Tutkijoiden liberaaleiksi luokittelemia

³ Tämä ei kuitenkaan ole vertaileva tutkimus ja aineistoni on pelkästään Suomesta.

perheitä oli aineistossa vain kaksi. Liberaalius näkyi esimerkiksi siinä, ettei lapsia ollut laitettu Koraani-kouluun, rukoilujen määrästä ei oltu niin tarkkoja ja uskonnollista toimintaa leimasi ajatus, että tärkeintä ei ole ulkoinen uskonnonharjoittaminen, vaan tärkeintä on sisäinen: ihmisen oma usko ja suhde Jumalaan. Uskonto nähdään etupäässä henkilökohtaisena asiana, ei yhteisöllisenä. Liberaalien minimaalinen määrä aineistoissa saattoi selittyä tutkimuksen tekijöiden mukaan sillä, että liberaalit saattaisivat olla vähemmän halukkaita ylipäänsä osallistumaan tämänkaltaisiin tutkimuksiin, joten tämän asian suhteen he eivät heidän tutkimuksensa ja aineistonsa⁴ pohjalta uskaltaneet tehdä yleistyksiä. (Scourfield et al. 2013: 77)

Sekin oli yhteistä perheille, että melkein kaikki olivat laittaneet lapsensa Koraani-kouluun. Noin puolella oli lapset moskeijan järjestämässä Koraani-koulussa, noin puolella oli lapset kotiopetuksessa. Kotiopetuksessa olevista lapsista reilusti yli puolella oli yksityisopettaja, joka joko kävi heidän luonaan opettamassa, tai he menivät opettajan kotiin. 11 vanhemmista opetti lapsiaan itse kotona, koska he pitivät itseään riittävän pätevinä siihen ja heillä oli siihen aikaa ja halua. Jälleen: näitä, jotka eivät olleet minkäänlaisessa Koraani- tai islamin opetuksessa oli hyvin vähän. (Scourfield et al. 2013: 77-78)

Mielenkiintoista oli se, että niissä perheissä, joissa perheessä oli kahta eri etnistä taustaa, oli merkittävästi enemmän taipumusta kasvattaa lapsia ”holistisesti”. Kaikissa näissä perheissä oli toinen vanhempi käännyttänyt ja tutkijat uskoivatkin, että tämän täytyi olla syynä. Käännyttänyt on aikuisella iällä ja mahdollisesti ihan alusta pitäen joutunut opettelemaan sen, mistä islamissa on kyse. Tutkijat pitivät myös mahdollisena, että silläkin on ollut vaikutusta, että joillakin näistä perheistä on mahdollisesti ollut myös hieman suppeampi muista muslimeista koostuva sukulaisverkosto. He ovat siis olleet hieman enemmän eristyneitä paikallisista uskonnollisen hoivan traditioista. (Scourfield et al. 2013: 84) Oman tutkimukseni kannalta tämä on kiinnostavaa, sillä minun haastateltavani koostuvat pelkästään teini-iässä tai aikuisella iällä islamiin kääntyneistä naisista, jotka ovat syystä tai toisesta valinneet puolisoikseen ja tulevien lastensa isäksi jostain muualta Suomeen muuttaneen miehen.⁵ Tulen aineistoni analyysiluvuissa käsittelemään sitä, miten ja missä määrin ”holistinen kasvatus” näkyy näissä perheissä vai näkyykö ollenkaan?

⁴ Tutkittavien valintakriteerit olivat tietynlaiset, joten haastateltavien valinta ei ollut sattumanvaraista.

⁵ Ennako-oletukseni, että edes jotkut äideistä olisivat kääntyneet islamiin vasta aviomiehensä tavattuaan, sain todeta virheelliseksi. Kaikki olivat olleet jo usean vuoden muslimeita ennen naimisiinmenoa. Vaikka puolison vuoksi kääntyneitäkin henkilöitä varmasti Suomesta löytyy, niin ennakkoluulot ”miehensä mieliksi kääntyneistä muslimikäännyttämisistä” voi siis surutta heittää romukoppaan.

”Holistisen” käsitteellä⁶ tarkoitetaan hyvin lyhyesti sitä, ettei uskonnollinen kasvatus ole pelkästään rukoilua ja Koraani-koulussa käymistä (tai Koraanin opiskelua kotona), vaan uskonto näkyy laajemmin kaikilla elämän osa-alueilla. Ei ole mitään asiaa, mitä uskonto ei jollakin tapaa läpäisisi, vaan se on läsnä kaikessa, mitä ihminen tekee. Kasvatuksessa tämä saattoi näkyä niin, että vanhemmat saattoivat opettaa lapsilleen uskonnon perusasioita jo paljon ennen formaalin uskonnon opetuksen alkamista, opettaa Koraanin säkeitä ja uskonto saattoi näkyä vaikkapa leikeissä.⁷ (Scourfield et al. 2013: 80) Näissä perheissä tuotiin tämän tutkimuksen mukaan myös enemmän islamilaisia arvoja esille tai niistä puhuttiin enemmän. Ylipäänsä käsite ”arvot” (*values*) nousi vain heidän puheissaan esille kahden liberaalin perheen lisäksi. (Scourfield et al. 2013: 86, 95) Tutkijat huomauttivat, että vaikka holistinen kasvatus vaikuttaa hyvin intensiiviseltä, intensiivistä voi myös olla se, että käy useamman kerran viikossa Koraani-koulussa, arabian tunneilla ja islamin tunneilla. Toiset vanhemmat eivät myöskään kokeneet olevansa päteviä opettamaan lapsilleen islamia ja mielellään siksi ulkoistivat tämän tehtävän oppineemmille. (Scourfield et al. 2013: 80)

Muita mielenkiintoisia seikkoja tutkimuksessa oli se, että melko monet vanhemmat puhuivat paljon kulttuurin ja uskonnon eroista ja siitä, miten uskonto menee ehdottomasti kulttuurin edelle. Kulttuurin nähtiin usein viittaavan joihinkin omasta tai omien vanhempien kotimaasta peräisin oleviin ”takapajuisiin” ei-islamilaisiin tapoihin ja käytäntöihin. (Scourfield et al. 2013: 74) Tämä sopii hyvin tapaan, jolla Olivier Roy (2004) kuvailee teoksessaan *Globalised Islam* dekulturnaatiota, jossa länsimaalaiset muslimit etäännyttävät itseään vanhempiensa etnisistä kulttuureista ”puhtaan” islamin hyväksi (Roy 2004: 21-26). Palaan tähän myöhemmin teorialuvussa. Jotkut omista haastateltavistani puhuivat myös paljon uskonnon ja kulttuurin erottamisesta toisistaan ja ”puhtaasta” islamista, joten käsittelen tätä aihepiiriä lisää myös aineistoni analyysissä.

Kiintoisaa oli myös se, että tyttöjen ja poikien opetuksessa ja kasvatuksessa ei nähty juuri mitään eroja. Aikuisten naisten ja miesten välillä nähtiin tietysti erilaiset roolit, mutta tämä seikka ei vaikuttanut siihen, minkälaista kasvatusta ja opetusta tytöt ja pojat lapsina saivat. (Scourfield et al. 2013: 84) Yksikään perhe ei myöskään ajatellut, että islamin lakikoulukunnalla olisi mitään merkitystä siihen, miten he lapsiaan kasvattavat. Yleinen tendenssi oli vakuuttaa muslimien samankaltaisuutta tässä asiassa. Tutkijat saattoivat kuitenkin

⁶ Aavaan ”holistisen” käsitettä enemmän seuraavassa luvussa.

⁷ Esimerkiksi eräs äiti kertoi haastattelussa leikkivänsä lastensa kanssa moskeijaa joka viikonloppu puolesta tunnista useampaan tuntiin. Häntä on siteerattu teoksessa. (Scourfield et al. 2013: 80-81)

havaita joitakin koulukuntapreferensseistä johtuvia pieniä eroavaisuuksia. (Scourfield et al. 2013: 83)

Mitä tulee käytöstapoihin, ainakin Britannian Cardiffin kontekstissa lapsilta toivottiin erityisen hyvää käytöstä – ei vain koska hyvä käytös kuuluu hyvän muslimin ominaisuuksiin – vaan myös siksi, että lapset toimivat aikuisten tavoin eräänlaisina ”käyntikortteina”, jotka eivät edusta pelkästään itseään vaan kaikkia muslimeja. Hyvin käyttäytyvä lapsi tai nuori siis viestii ympäristölleen, että ”me muslimit emme ole kaikki pahoja”. Surullista oli, että jotkut haastatelluista lapsistakin kokivat, että jotkut valtaväestöstä pitävät islamia pahana tai muslimeja pahoina. Tutkimuksessa oli joitakin perheitä, joille käytösasiat olivat kaikkein tärkein asia uskonnollisessa kasvatuksessa (Scourfield et al. 2013: 96).

Sissel Östberg (2006) antaa artikkelissaan *Islamic Nurture and Identity Management: The Lifeworld of Pakistani Children in Norway* pohjoismaalaista näkökulmaa, mutta keskittyy hieman enemmän identiteetti- kuin lastenkasvatuskysymyksiin. Östberg ei myöskään keskity niinkään muslimivanhempiin tai -perheisiin, vaan siihen, miten lapset tasapainoilevat sekulaarin (norjalainen koulu, media jne.) ja uskonnollisen (vanhemmat, moskeija jne.) kontekstin välillä, sekä miten he erilaisten ristipaineiden välillä muodostavat oman ”integroidun monimuotoisen identiteettinsä”⁸. Östberg siis keskittyy merkityksen ja sosiaalisen kuulumisen perustoihin ja islamin rooliin Pakistan-taustaisten lasten elämässä Norjassa. Tutkimustaan varten Östberg seurasi viittä eri sosioekonomisesta taustasta olevaa perhettä vuoden ajan ja käytti niin formaalia kuin informaalialla haastattelua metodinaan. Aineisto koostuu 16 lapsesta, iältään 9–17-vuotiaista. (Östberg 2006: 91)

Östberg puhuu artikkelissaan yhteiskunnan sekularisaatiosta, uskonnollisen kentän monipuolistumisesta, uskonnollisuuden yksityistymisestä sekä ”nukkuvan uskonnollisuuden” tai ”kulttuuriperinnön” elvyttämisestä – ilmiöistä, joihin itse palaan teorialuvussani (Östberg 2006: 92). Östbergin tutkimuksen mukaan moskeijan rooli sekä kasvoi että menetti merkitystään vähemmistöolosuhteissa. Lasten laittaminen moskeijan Koraanikouluun saattoi olla pyrkimystä vastustaa länsimaisen yhteiskunnan negatiivisia vaikutuksia. Eräs isä mainitsi haastattelussa syyksi pelon. Hänen mukaansa on vaikutettava lapsiin nyt vielä, kun he ovat pieniä, koska myöhemmällä iällä he eivät kuuntele enää. Moskeijan sosiaalinen merkitys korostui myös perhesiteiden puuttuessa sekä uudelleen heräämisen vuoksi. Syitä moskeijan roolin pienentymiselle ja uskonnon yksityistymiselle olivat mm. se, että jotkut eivät

⁸ Englanniksi ”integrated plural identity”. Suomeksi on omani.

halunneet olla mukana moskeijan uskonnollisissa ja poliittisissa kiistoissa, mutta silloin tällöin moskeijassa rukoileminen (esim. juhlapyhien aikaan) osoittautui vaikeaksi, koska moskeijassa ei voinut käydä anonyymisti. Ylipäänsä ”keskellä oleminen” oli vaikeampaa Norjassa kuin Pakistanissa. Johtuuko yksityistyminen sitten vähemmistötilanteesta vai tyypillisestä ilmiöstä postmoderneille yhteiskunnille, on kiistanalaista. Östbergin tutkimuksen mukaan uskonnon lisääntyneen yksityistymisen voi nähdä olevan sekä normatiivinen että liberaali strategia. (Östberg 2006: 95-96)

Koraani-koulun järjestäminen moskeijan ulkopuolella voidaan nähdä tällaisena uskonnon yksityistymisenä. Yksityisopetuksen järjestäminen liittyy lapset abstraktiin, maailmanlaajuiseen muslimien verkostoon, mutta piilossa naapureilta ja koulukavereilta. Moskeijan järjestämään Koraani-kouluun osallistumattomuus ei siis indikoinut mitään tiettyä uskonnollista asennetta. Raha ja aika, jonka vanhemmat yksityiseen Koraani-kouluun investoivat saattoi olla huomattava. Toisille yksityistunnit saattoivat olla keino sovittaa Koraani-koulu lapsen kouluun, harrastuksiin ja muuhun sosiaaliseen elämään. Tämä asenne oli havaittavissa sekä liberaalien että enemmän normatiivisten muslimien keskuudessa. Kumpaakaan tendenssiä (moskeijan roolin kasvua ja uskonnon yksityistymistä) ei voida Östbergin mielestä ainoastaan pitää vähemmistöilmiönä, vaan aika tyypillisenä post-modernina, urbaanina elämäntapana. Samanlaista kehitystä on tapahtunut myös Pakistanin (ja muun muslimimaailman) kaupungeissa ylemmän ja keskiluokan keskuudessa. Rikkaiden keskuudessa yksityisopetusta on ollut aina, mutta ilmiö on laajentunut kattamaan myös keskiluokkaista väestöä. Syitä on ollut opetuksen laadun takaaminen ja juuri Koraani-koulun yhteensovittaminen muun elämän kanssa. (Östberg 2006: 96–97)

Östberg väittää tutkimuksensa perusteella, että uskonnolliset ja kulttuuriset traditiot välitetään pääasiassa epävirallisesti vanhempien ja muiden tärkeiden aikuisten kautta kotona ja moskeijassa. Norjanpakistanilaiset lapset sosiaalistettiin muslimeiksi ja pakistanilaisiksi, eivätkä ne erottaneet näitä identiteettejä kovin vahvasti. Heidät sosiaalistettiin myös norjalaisiksi koulun, median ja ei-muslimien kavereiden kautta. Islamilaisen kasvatuksen ruumiillisten ja aistinvaraisten aspektien yhteen kietoutuminen islamilaisten ja pakistanilaisen kulttuurin elementtien kanssa dominoi ensisijaista sosialisatiota kotona ja moskeijassa ja myötävaikuttanut kehollisen tiedon muotoutumista. Toinen ratkaiseva islamilaisen kasvatuksen aspekti oli muodollinen opetus Koraani-koulujen toimesta, oli nämä järjestetty sitten Koraani-koulussa tai yksityisopetuksena kodeissa. Lapset opetettiin rukoilemaan, lukemaan Koraania, puhdistautumaan, pukeutumaan asianmukaisesti ja noudattamaan ruokarajoituksia. Yhdistelmä formaalin uskonnonopetuksen elementtejä ja ei-muodollisia ruumiillisia ja aistinvaraisia

aspekteja vahvistivat islamin roolia lasten elämässä. Mielenkiintoista on, että sosialisatio koulun, median ja ei-muslimien ystävien kautta laajensi lasten kulttuurista identiteettiä sen sijaan, että se olisi aiheuttanut desosialisaatiota islamilaisten arvojen suhteen. Peruskoulu ei siis ollut uhka lasten islamilaiselle tai pakistanilaiselle identiteetille, vaan pikemminkin irrelevanttia sen kannalta. (Östberg 2006: 99-100)

2.2. MUSLIMIÄITIYDESTÄ

Tähän mennessä mainitsemani aiempi tutkimus on käsitellyt islamilaista kasvatusta. Lähin muslimiäitiyttä koskeva tutkimus löytyi naapurimaastamme Ruotsista. Jenny Ask käsittelee Tukholman yliopistoon tehdystä väitöskirjassaan *Lyssna till ditt hjärta: Muslimska moderskap och modrandets villkor i Sverige* (2014) muslimiäitiyden olosuhteita Ruotsissa ja muslimiäitiyteen liittyviä teemoja Ruotsin kontekstissa. Hän on haastatellut kahdeksaa äitiä (joidenkin kanssa oli useampi haastattelu ja haastatteluja tuli yhteensä 16), jotka ovat kaikki Ruotsin kansalaisia, mutta joista puolet ovat Ruotsissa syntyneitä ja puolet maahan muuttaneita. Käännynnäisiä haastateltavien joukossa on kaksi. (Ask 2014: 35, 43) Jälleen kerran minun on otettava omien haastateltavieni uskontoon kääntyminen huomioon verratessa omaa aineistoani ja omaa analyysiani Askin tutkimuksen tuloksiin. Kuitenkin esimerkiksi sellaiset asiat kuten kokemus omasta vastuusta välittää uskontoaan eteenpäin lapsilleen sekä vahvistaa lasten muslimi-identiteettiä ympäristössä, jossa valtaosa ihmisistä ei jaa samaa uskonnollista vakaumusta, ovat samoja, ovat kyseessä sitten käännynnäiset tai diasporassa elävät muslimit.

Ask käsittelee monipuolisesti monia äitien elämään liittyviä kysymyksiä kuten mm. äitien mahdollista työssäkäyntiä, kotitöiden jakautumista perheessä, lasten kasvatusta, seksuaalisuutta ja ruumiillisuutta, hyvinvointia, uskonnollisuutta, rasismia, ruotsalaisuutta, identiteettiä ja kuuluvuudentunnetta. Askin tutkimus on kvalitatiivinen, empiirinen tutkimus, jossa hän on kiinnostunut siitä, miten äidit kuvailevat äidin rooliaan, miten he näkevät äitiyden ja miten he kuvailevat arkipäivän kokemuksiaan muslimiäitinä olemisesta Ruotsissa (Ask 2014: 11). Askin tutkimus sijoittuu erityisesti islamin tutkimuksen, äitiystutkimuksen ja etnologian piiriin. Hän on kiinnostunut erityisesti muslimiäitien identifikaatioprosesseista ja siitä, miten identiteetit muodostuvat ja muuttuvat sosiaalisten, kulttuuristen ja historiallisten reunaehtojen puitteissa. Hän korostaa tutkittavien toimijuutta⁹ ja sitä miten he jatkuvasti luovat merkityksiä monimutkaisessa ja muuttuvassa maailmassa. (Ask 2014: 12-14⁹)

Ask pureutuu tutkimuksessaan ensi sijassa äitiyteen, mutta hänenkin väitöskirjassaan käsitellään myös lasten kasvattamista muslimeiksi. Askin tutkimuksen mukaan

⁹ Ruotsiksi "aktörskap" ja englanniksi "agency".

äideillä on lasten ensisijaisina hoitajina valtava rooli islamin välittämisessä eteenpäin. (Ask 2014: 50) Myös äitien oma kiinnostus uskontoa kohtaan ainakin näiden haastateltavien kohdalla lisääntyi merkittävästi ensimmäisen lapsen saamisen myötä (Ask 2014: 48).¹⁰ Tutustuin Askin väitöskirjaan vasta sen jälkeen, kun olin haastatellut kaikki oman tutkimukseni äidit sekä litteroinut ja koodannut haastattelut. Lukiessani Askin väitöskirjaa tuli monin paikoin olo kuin hän kuvaisi omaa aineistoani ja puhuisi omista haastateltavistani. Äidit puhuivat siitä, miten islam on hyvin kokonaisvaltainen (siis ”holistinen”) asia elämässä, joka kattaa kaikki elämän osa-alueet ja vaikuttaa kaikkeen tekemiseen. Se on kuin sateenvarjo, jonka alle kaikki muu asettuu. (Ask 2014: 58) Haastateltavat puhuivat oikeanlaisista aikomuksista robottimaisen toiminnan sijaan, sekä hyvänä roolimallina olemisesta lapsille. Äitien on elettävä kuten saarnaavat. (Ask 2014: 62) Ask käsittelee myös eräänlaista äitiyteen liitettyä altruismia, ja sitä miten äidit suhtautuivat tällaiseen äitiyden ihanteeseen. (Ask 2014: 74-81) Hänen kysyessään haastateltaviltaan uskonnolliseen kasvatukseen liittyvistä kysymyksistä, monet äideistä mainitsivat hyvin yleismaailmallisia hyveitä. Ensisijainen tavoite oli kasvattaa lapsista yksinkertaisesti hyviä ihmisiä. Huomionarvoista on se, että nämä hyveet kuitenkin samalla nähtiin hyvin islamilaisina. (Ask 2014: 55) Itse sain hyvin samanlaisia vastauksia ja palaan näihin myöhemmin analyysiluvuissani. Oikeastaan ainut ero oli se, etteivät hänen haastateltavansa puhuneet juurikaan ”puhtaan islamin” puolesta, minkä uskoisin selittyvän sillä, että hänen haastateltaviensa joukossa oli vain kaksi käännyännäistä. Tätä tulen käsittelemään myös laajemmin.

Ihanteellista muslimiäitiyttä käsitellään Audrey Mouser Elegbeden (2016) artikkelissa *Constructing Counter-Narratives of the "Good" Muslim Mother in Kuala Lumpur, Malaysia*. Yksinhuoltajiksi jääneet naiset ovat saaneet todella vahvan stigman Malesiassa ja nämä äidit ovat hyödyntäneet islamia itsensä voimaannuttamisessa. Islamin rooli on toki erittäin tärkeä myös malesialaisessa perheihanteessa. Elegbede analysoi, miten naiset viittaavat ”hyvään” äitiyteen sosiaalisten ja uskonnollisten velvollisuuksien täyttämässä ja miten he käyttävät islamia henkilökohtaisten vastanarratiivien konstruomisessa. (Elegbede 2016: 93)

Eronneita äitejä pidetään malesialaisessa yhteiskunnassa haluttomina palvelemaan miehiään ja lapsiaan, liian materialistisina, liian uraorientoituneina, ei-huomaavaisina perhevelvoitteita ja uskonnollisia velvollisuuksia kohtaan. Nämä seikat korostavat äidin kykenemättömyyttä kontrolloida omia intohimojaan ja halujaan (*nafs*) ja kykenemättömyyttä käyttää järkeään (*akl*) päätöksenteossa. (Elegbede 2016: 98) Yleisesti

¹⁰ Tämä pätee todennäköisesti myös isiin ja vanhemmaksi tulemiseen ylipäänsä.

ottaen sekä miehillä että naisilla katsotaan olevan molempia ominaisuuksia, mutta naisilla enemmän *nafsia* ja miehillä enemmän *aklia*. (Elegbede 2016: 96) Eroamalla miehistään naiset ovat kieltäytyneet ”elämästä äitiyden ja naiseuden normien mukaisesti” (Elegbede 2016: 98)

Informantit kuvaavat ”huonoja” äitejä sellaisina, jotka eivät piittaa lastensa emotionaalisista, fyysisistä ja kasvatuksellisista tarpeista. Näiden äitien huhutaan keskittyvän liikaa henkilökohtaiseen elämäänsä, materian haalimiseen, jättävän lapset muiden hoitoon etsiäkseen seuraa tai ammatillista kehittymistä kodin ulkopuolelta. Tämä kuva usein liitetään yksinhuoltajaäiteihin ja tätä pidetään usein syynä siihen, että on alun perinkään päädytty avioeroon. Kaksi tapaa, joilla naiset käsittelevät tätä stigmaa, ovat relevantteja Elegbeden tutkimuksen kannalta. Naiset sekä korostavat äitien ja äitiyden korkeaa asemaa islamissa, että korostavat positiivisia äidillisiä toimia. (Elegbede 2016: 102) Mitä tulee äitiyteen, naiset panostivat entistä enemmän lapsiinsa eron jälkeen osoittaakseen olevansa hyviä äitejä ja täyttävänsä uskonnolliset velvollisuutensa. Naiset hoitivat myös isän osuuden ja omistautuivat täysin lapsilleen. Äitien toiminnassa oli myös itsensä uhraamisen piirteitä. Kotiavusta saatettiin kieltäytyä ja kaikesta itsensä hemmottelemisesta ja rahan laittamisesta itseensä pidättäytyä. (Elegbede 2016: 104) Naiset kokivat kuitenkin islamin voimaannuttavana, vahvistavana ja vapauttavana. (Elegbede 2016: 93)

Mitä tulee islamiin, he korostivat Profeetan neuvoja kunnioittaa äitiään enemmän kuin ketään muuta ja nostivat esille sanontaa ”Paratiisi on äidin jalkojen alla”. Yksi naisista siteerasi *hadīthia*¹¹, jossa

Mies kysyy Profeetalta: ”Ketä minun pitäisi kunnioittaa eniten?” Profeetta vastasi: ”Sinun äitiäsi.” ”Ja kuka tulee seuraavaksi?” kysyi mies. Profeetta vastasi: ”Sinun äitisi.” ”Ja kuka tulee seuraavaksi?” kysyin mies. Profeetta vastasi: ”Sinun äitisi.” ”Ja kuka tulee seuraavaksi?” kysyi mies. Profeetta vastasi: ”Sinun isäsi.”¹²

Naiset myös pitävät islamin polygynian eli monivaimoisuuden hyväksymistä todisteena siitä, että eronneita ja leskeksi jääneitä naisia, joilla on lapsia, kohtaan tulisi tuntoa myötätuntoa ja heidät tulisi sisällyttää joukkoon tasavertaisina jäseninä. Erään äidin mukaan miehelle on sallittu neljä vaimoa, jotta nämä voisivat huolehtia yksinhuoltajaäideistä ja näiden lapsista. (Elegbede 2016: 103) Malesiassa jotkut yksinhuoltajaäidit ovat pitäneet ääntä, ja valtio auttaa yksinhuoltajaäitejä taloudellisesti, mutta stigma, joka kyseenalaistaa eronneiden

¹¹ *Hadīthit* ovat aluksi suullisena ja sitten kirjallisena perimätietona säilyneitä kertomuksia profeetta Muhammadin sanomisista ja tavoista tehdä erilaisia asioita.

¹² Oma suomennokseni englanninnoksesta: ”A man asked the Prophet: Whom should I honour most? ”A man asked the Prophet: ‘Whom should I honour most?’ the Prophet replied: ‘Your mother.’ ‘And who comes next?’ asked the man. The Prophet replied: ‘Your mother’. ‘And who comes next?’ asked the man. The Prophet replied: ‘Your mother’. ‘And who comes next?’ asked the man. The Prophet replied: ‘Your father’”

uskonnollisuuden ja hurskauden koskettaa yhä monia naisia. Äitiys pysyy yhteisöllisen ja uskonnollisen kelpuutuksen lähteenä. (Elegbede 2016: 106)

Aurélie Lacassagnen (2016) artikkelissa *Muslim, Immigrant, and Francophone in Ontario – A Triple Minoritazion or How to See Mothering as an Integrative Process* (2016) käy ilmi myös se, miten äidit pitivät äitiyttä pyhänä tehtävänä. Kahden äidin mukaan äitiyden ja islamin välillä on perustavanlaatuinen yhteys. Hyvänä naisena oleminen tarkoittaa lähtökohtaisesti hyvänä vaimona ja äitinä olemista. Jos nainen ei saa lapsia, hän on sekä huono vaimo että huono nainen. Jotkut haastateltavista sanoivat myös, että äiti on ”lasten ainoa hoitaja” ja äidin täytyy ”uhrata omat tarpeensa lasten tarpeiden puolesta”, erityisesti oman uransa. Äidin velvollisuudet ovat selvästi islamilaisia velvollisuuksia tämän tutkimuksen muslimeille. Tämän tutkimuksen valossa diasporassa (tässä tapauksessa Kanadassa) eläminen lisäksi vahvisti äitien velvollisuutta kasvattaa lapset hyviksi muslimeiksi. Äidit mainitsevat myös ehdottoman rakkauden ”hyvän muslimiäidin” velvollisuudeksi. (Lacassagne 2016: 177-180)

Heidän kohdallaan oli kuitenkin nähtävissä sitä, miten kovasti he koettivat integroitua yhteiskuntaan ja olla mahdollisimman vähän huomiota herättäviä. Osa haastateltavista harjoitti uskontoaan ahkerasti, mutta osa ei. Ja nämä, jotka eivät harjoittaneet uskontoaan, vaikka olivat uskovia, eivät välttämättä käyttäneet huiviakaan. Eräs äiti sanoi, ettei näe välttämättömänä julistaa uskontoaan kaikkialle. Lacassagne pohtii, onko tämä merkki sekularisointumisprosessista vai vain pyrkimyksestä integroitua yhteiskuntaan. Hän huomauttaa, että verrattuna Kanadan isoihin kaupunkeihin, kuten Torontoon ja Ottawaan, Sudburyssa harvemmin törmää huivipäisiin naisiin. Huivin käyttämättä jättäminen voi olla vain pyrkimys sekoittua joukkoon ja olla keräämättä häiritseviä katseita. (Lacassagne 2016: 172-173)

Nina Nurmilan artikkelin kautta siirrytään Pohjois-Amerikasta takaisin Aasiaan. Nurmila käsittelee artikkelissaan *Social and Religious Constructions of Motherhood in Indonesia – Negotiating Expectations of Childbearing, Family Size, and Governmental Policies* (2016) äitiyden sosiaalista ja uskonnollista rakentumista musliminaisten keskuudessa Indonesiassa, sitä miten äidit näkevät äidin roolin, ja miten sosiaaliset ja uskonnolliset konstruktiot äitiydestä vaikuttavat heidän päätöksiinsä. (Nurmila 2016: 221) Indonesiassa on vahva sosiaalinen painostus mennä naimisiin ja saada lapsia ja mieluiten nuorella iällä. (Nurmila 2016: 225) Vaikka sosiaalinen painostus saattaa vaikuttaa negatiivisesti joidenkin naisten äitinä olemisen tuntemuksiin, Nurmila huomauttaa, etteivät ne islamin dogmit, jotka on Koraaniin painettu, vaikuta asettavan paineita äidin roolia kohtaan. (Nurmila 2016: 221) Nurmila antaa useamman Koraanin kohdan esimerkkinä siitä, miten Koraani suhtautuu äiteihin

ymmärtävästi ja kannustavasti. Koraani ainakin tunnustaa fyysisen vaivan, mikä koituu raskaudesta ja lasten kasvattamisesta.

Me olemme säätäneet ihmiselle hänen vanhemmistaan – onhan hänen äitinsä kantanut häntä vaivalla ja imettänyt häntä kaksi vuotta: ”Ole kiitollinen Minulle ja vanhemillesi. Minun luonani on määränpää. (31:14)¹³

Me olemme säätäneet ihmisen velvollisuudeksi kohdella hyvin vanhempiaan. Hänen äitinsä on vaivalla synnyttänyt hänet, ja hänen kantamisensa ja imetysaikansa on kestänyt kolmekymmentä kuukautta. Kun hän sitten varttuu aikuiseksi ja saavuttaa neljäkymmenen vuoden iän, hän sanoo: ”Herrani, tee minut kykeneväksi olemaan kiitollinen siitä armosta, jota olet osoittanut minulle ja vanhemmilleni, ja tekemään hurskaita tekoja, jotka miellyttävät Sinua. Anna minulle hyviä jälkeläisiä. Minä käänny Sinun puoleesi ja alistun Sinulle. (46:15)

Seuraavassa jakeessa Maryam (Maria) synnyttää Isaa (Jeesusta).

Synnytyspoltot saivat hänet ottamaan tukea palmupuusta, ja hän sanoi: ”Kunpa olisin kuollut ennen tätä ja vaipunut unohduksiin. (19:23)

Nurmila huomauttaa, että vaikka Koraanissa on mainittu kahden vuoden ideaali imetysajaksi ja tätä on yleisesti pidetty islamissa ideaalina, suuran 2:233 valossa tämäkin on vain suositus ja äideillä on tämän suhteen valinnanvapaus.

Äiti imettäköön lastaan kaksi kokonaista vuotta, jos isä haluaa häntä imetettävän täyden ajan. Isän tulee huolehtia heidän ruoastaan ja vaatuksesta kohtuuden mukaan, mutta kenenkään kannettavaksi ei panna enempää kuin mihin hän pystyy. Äidille ei saa tuottaa vahinkoa hänen lapsensa takia eikä myöskään isälle. Vaimostaan eronneen miehen perillinen on velvollinen samaan, mutta jos molemmat haluavat yhteisestä sopimuksesta ja keskenään neuvoteltuaan vieroittaa lapsen, ei sitä lasketa heille synniksi. Jos tahdotte antaa lapsenne imetettäväksi, ei sitä lasketa teille synniksi, kunhan vain annatte imettäjälle kohtuullisen palkan. Pelätkää Jumalaa ja tietäkää, että Hän näkee, mitä te teette. (2:233)

Nurmila harmittelee sitä, että niin moni indonesialainen muslimi vaikuttaa olevan tietämätön näistä Koraanin opetuksista, jotka ovat suopeita ja kannustavia äitejä kohtaan, ja hän pitää vaativana pikemminkin indonesialaisia kulttuurisia konstruktioita äitiydestä, joiden mukaan naisten on saatava kaksi lasta heti kun menevät naimisiin. (Nurmila 2016: 228-230)

Vaikka on kaksi yleisesti siteerattua *hadīthia*, jotka kannustavat hankkimaan lapsia (”Menkää naimisiin ja hankkikaa paljon lapsia, koska minä tulen olemaan ylpeä teidän suurilukuisuudestanne enemmän kuin muiden ihmisten.” ja ”Mene naimisiin naisten kanssa,

¹³ Kaikki sivujen 14 ja 15 Koraanin käännökset ovat Jaakko Hämeen-Anttilan 1995 Koraanin suomennoksesta.

joita rakastat, ja voit saada paljon lapsia.”)¹⁴, monet muslimifeministit huomauttavat, että Koraani ei välttämättä näe lasten saamista positiivisena.

Tietäkää, että omaisuutenne ja lapsenne ovat teille koettelemus, mutta että Jumalan luona odottaa suuri palkka. (8:28)

Tämän he yhdistävät *hadīthiin*, joka sanoo: ”Jos ihmiset kuolevat, kaikkia heidän tekojaan ei voida tuoda tuonpuoleiseen paitsi kolme asiaa: heidän hyväntekeväisyytensä, heidän hyödylliset tietonsa ja heidän lapsensa, jotka rukoilevat heidän puolestaan.”¹⁵ Nämä yhdistettynä feministit saavat siis tulokseksi sen, että on hyvä saada joko hurskaita lapsia, jotka voivat rukoilla vanhempiensa puolesta tai ei lapsia ollenkaan. Tämän voi nähdä siten, että lasten hankkiminen on valinta, ei velvollisuus. (Nurmila 2016: 239-240)

Loppupäätelmissään Nurmila ottaa kantaa indonesialaisten muslimiäitien aseman parantamiseen. Hänen mielestään paljon pitäisi tehdä, jotta uskomuksesta, jonka mukaan naimisissa oleva nainen on miehen omaisuutta, päästäisiin siellä eroon, ja että lisääntymiseen liittyvät oikeudet paranisivat Indonesiassa. (Nurmila 2016: 240) Suomalainen yhteiskunta on tietenkin hyvin erilainen kuin indonesialainen yhteiskunta – niin sosiaaliturvajärjestelmän kuin naisten ja miesten tasa-arvonkin puolesta. Nurmilan artikkelissa oli kuitenkin paljon mielenkiintoista asiaa siitä, miten islamilaisia lähteitä on tulkittu, ja miten äidit kokevat islamin ja äitiyden nivoutuvan yhteen yhdessä muslimienemmistöisessä maassa.

Askin väitöskirja sekä Elegbeden, Lacassagnen ja Nurmilan artikkelit puhuvat sen puolesta, että äidin roolilla ja islamilla on yhteys, mikä saattaa aiheuttaa joillekin äideille paineita. Äitiys itsessään ilman uskonnollista aspektia voi olla jo hyvin paljon syyllisyyttä herättävää, mikäli lapsi on vaikkapa vaikeahoitoinen. Tähän kun lisää sen, että ”huono” äitiys tekisi äidin myös huonoksi muslimiksi, niin tilanne ei siitä varmasti ainakaan parane. Tulemme kuitenkin huomaamaan, että puhtaasti Koraanin ja *hadīthien* valossa nämä ylimääräiset paineet eivät ole kuitenkaan välttämättömiä, ja tämä on antanut sijaa esimerkiksi islamilaisten lähteiden feministisille tulkinnoille äitiydestä. Lisäksi tulemme huomaamaan, että suurin osa esimerkiksi haastattelemistani äideistä kuitenkin nauttivat äitiydestään, eivätkä ota siitä liikoja paineita. Niille vähemmistössä oleville äideille, jotka paineita ottavat, feministiset tulkinnat voivat kuitenkin tuoda lohtua ja helpotusta. Ennen kuin paneudun omaan aineistooni, kerron

¹⁴ Suomenkieliset käännökset englanninnoksesta ovat omiani. ”Get married and have many children because I will be proud of your greater number than any other people”, ”Marry women whom you love and you can have many children.”

¹⁵ *Hadīthin* suomennos englanninnoksesta on omiani. ”If people pass away, all their deeds cannot be brought to the hereafter except three things: their charity, their beneficial knowledge and their children who pray for them.”

seuraavissa luvuissa hieman siitä, miten äideistä ja lastenkasvatuksesta puhutaan Koraanissa ja perimätiedossa, sekä tämän tutkielman teoreettisesta viitekehystä.

3. TAUSTAA

3.1. ÄITIYS ISLAMISSA

3.1.1. ÄITIYS KORAANISSA JA PERIMÄTIEDOSSA

Sekä Koraanissa että *hadītheissa* ylistetään niin biologisia kuin ei-biologisiakin äitejä. Lisääntyminen on Koraanissa Jumalan mysteeri ja Koraanissa korostetaan, että Jumala luo kohdussa mitä ja miten haluaa, ja jättää täten ihmisille hyvin vähän kontrollia lisääntymisestä.¹⁶ Vain yksi Profeetan vaimoista, Khadija, synnytti Profeetalle lapsia, joista neljä tyttöä selvisi varhaislapsuuden yli. Khadijaa arvostetaan hänen lapsiaan ja Profeettaa hoivaavan roolinsa vuoksi. Muut vaimot olivat Aishaa lukuun ottamatta leskiä ja eronneita ja osalla heistä oli lapsia edellisestä avioliitosta, mutta profeetta Muhammadille he eivät synnyttäneet lapsia. He olivat kuitenkin hyvin arvostettuja ja esimerkillisinä pidettyjä tästä huolimatta – etenkin Profeetan lempivaimo, Aisha. Aishan nimiin on laitettu enemmän *hadītheja* kuin kenenkään muun. Oikeastaan vaimojen lapsettomuus nähtiin hurskauden merkinä, koska ”Profeettojen sinettinä” oli hyödyllistä, ettei Muhammadilla ollut miespuolisia jälkeläisiä. Vaimoilla oli hoivaava rooli, mutta se kohdistui koko yhteisöön ja Koraanissa heihin viitataan ”uskovien äiteinä”.¹⁷ (Pappano & Olwan 2016: 5)

Maryam (Maria) on erityisessä asemassa Koraanissa. Hän oli nuoruudessaan omistautunut hengelliselle elämälle ja jumala päätti palkita hänet poikkeuksellisesta hurskaudestaan antamalla hänelle pojan, Isan (Jeesus). Isa ei ole Koraanissa ”Jumalan poika” vaan ”Marian poika”. Tällä alleviivataan myös hänen isättömyyttään. Myös Asiyaa, joka toimi Musan (Mooses) sijaisäitinä, pidetään todella hyveellisenä hahmona ja häntä ylistetään Musalle antamansa hoivan ja omistautumisen vuoksi. Koraani korostaa sitä, miten hän uhmasi miestään, Faaraota¹⁸, suojellessaan poikansa elämää ja lähetti tämän takaisin biologisen äitinsä luokse. Maryamia ja Asiyaa pidetään kaikkein arvostetuimpina naisina Koraanissa ja heidän kohdallaan se on nimenomaan äitiys, joka nostaa heidät merkittävään asemaan. (Pappano & Olwan 2016: 5-6)

Naisia on Koraanissa ja *hadītheissa* myös merkittävinä poliittisina henkilöinä ja sotasankareina, mikä usein halutaan jättää mainitsematta, kun halutaan rajata naisten roolia ja velvollisuuksia kodin piiriin kuuluviksi. Merkittävin naispuolisista sotasankareista on Nusaybah bint Ka’b al-Ansariyya. Hän oli yksi varhaisimmista medinalaisista naisista, joka

¹⁶ Koraani 3:6

¹⁷ Koraani 33:6

¹⁸ Faarao kirjoitetaan isolla alkukirjaimella Koraanissa, koska sitä käytetään erisnimen tapaan viittaamaan tiettyyn faaraoon.

vannoi uskollisuutta Profeetalle ja opetti islamia eteenpäin. Hän kantoi miekkaa ja kilpeä ja taisteli miehensä ja kahden poikansa kanssa Uhudin taistelussa suojellen Profeettaa. Tämän jälkeen hän taisteli vielä useissa eri taisteluissa. Hän on hyvä esimerkki äidistä, jonka kohdalla äitiys ei ole estänyt muuta julkista toimintaa, eivätkä nämä asiat ole olleet ristiriidassa keskenään. (Pappano & Olwan 2016: 6)

Bukharin *hadīth*-kokoelmassa sanotaan selvästi, että lasten tulee kunnioittaa äitejään ja äidit ansaitsevat ystävällisimmän kumppanuuden. Muhammadin vaimot nähdään hyveellisuuden ja käyttäytymisen esikuvina. Profeetan ensimmäistä vaimoa, Khadijaa, koskevat *hadīthit* ovat erityisen suosittuja musliminaisten keskuudessa. Perinteiset uskonnolliset viittaukset äiteihin käsittelevät etupäässä äitien kunnioittamista, mutta eivät anna äideille juuri opastusta äitiyden haasteisiin ja ristiriitaisuuksiin. Mitään huomattavia neuvoja äideiltä äideille ei tältä varhaisvaiheelta ole. (Oh 2010: 642)

Useassa *hadīthissa* äidin kuvaillaan tekevän moraalista työtä ja ansaitsevan jumalallisen palkkion. Nämä on osoitettu äideille itselleen ja ne viittaavat konkreettisiin tekoihin. Imettävä äiti on niin Koraanissa kuin *hadītheissa* ansaitseva palkkion äidin tehtävistään. (Oh 2010: 642) Erään *hadīthin* mukaan ”hän saa jokaisesta suullisesta maitoa ja jokaisesta imaisusta palkinnon, joka vastaa yhtä hyvää tekoa. Ja jos lapsi pitää häntä hereillä yöllä, hän saa vastaavan palkinnon, jonka saa 70 orjan vapauttamisesta Allahin vuoksi.”¹⁹ Oh huomauttaa, että vaikka tämä *hadīth* saattaa vahvistaa kuvaa äidistä uhrautuvana, sen voi kuitenkin tulkita niin, että Profeetta tunnustaa äitiyteen liittyvät fyysiset ja moraaliset tehtävät. Äidin synnytyskipua ja väsymystä ei nähdä rangaistuksena synnistä toisin kuin kristillisessä perinteessä. (Oh 2010: 643)

Traditionaalinen tapa tulkita näitä islamilaisia lähteitä suosii patriarkaalista perhemuotoa, jossa miehet elättävät naiset ja lapset. Koska tätä sukupuolittunutta työnjakoa usein ihannoidaan, monet äidit näkevät äidin tehtävät kunnon työnä²⁰ ja uskonnollisena velvollisuutena. Tämä puolestaan tarjoaa naiselle sosiaalisen roolin ja yhteisöllistä hyväksyntää muslimienemmistöisissä maissa. (Pappano & Olwan 2016: 7–8)

3.1.2. FEMINISTIN VASTAUS ISLAMIN ÄITIKUVAAN

Irene Oh (2010) sanoo, että äidin roolin kiillottaminen on tyypillistä niin islamille kuin kristinuskollekin. Kristinuskossa Neitsyt Maria on nostettu edustamaan äitiyden ihannetta.

¹⁹ Oma suomennos englanninnoksesta: ”she receives for every mouthful [of milk] and for every suck, the reward of one good deed. And if she is kept awake by her child at night, she receives the reward of one who frees seventy slaves for the sake of Allah” (Schleifer 1986: 53)

²⁰ Ts. nykypäivän palkkatyöhön verrattavana työnä.

Hänen vertailussaan kristinuskon ja islamin näkemykset äitiydestä eivät eroa kovin paljon, mutta joissakin yksittäisissä asioissa eroja löytyy, kun tarkastellaan näiden uskontojen peruslähteitä Raamattua, paavin asiakirjoja, Koraania ja *haditheja*. Nämä tosin antavat hyvin vähän mitään eettisiä ohjeita äideille, vaan heidät pikemminkin esitetään taipuvaisina ja uhrautuvaisina. Hänen mukaansa äitiyden kokemukset kuitenkin haastavat tällaisen romantisoitun kuvan lasten hoivaamisesta. (Oh 2010: 638)

Amina Wadud käsittelee teoksensa *Inside the gender jihad: women's reform in islam* (2006) yhdessä luvussa äitiyttä islamissa. Hän korostaa sitä, miten äitiys on sosiaalinen konstruktio, joka on aina paikka- ja aikasidonnainen. Vallitsevat sukupuoliroolit vaikuttavat aina äitiyteen, koska vaikka kaikki naiset eivät ole äitejä, kaikki äidit ovat kuitenkin naisia. Monet seikat vaikuttavat äitiyden ihanteisiin, myös uskonnot. Uskonnot määrittävät paljon käyttäytymisnormeja ja ihmissuhteisiin liittyviä normeja ja tarjoavat määräyksiä seksuaalisuudesta ja vanhemmuudesta. Eri aikoina ja eri paikoissa, erityisesti rikkaiden eliittien keskuudessa, äitiyteen ei olla tarvittu muuta kuin lapsen biologinen vanhemmuus. Vaatimusta imettää ja hoivata lapsia ei välttämättä ole ollut. Myös islamissa tunnetaan esimerkiksi imettäjät. (Wadud 2006: 136-172) Profeetallakin oli oma imettäjänsä Halima, eikä silti hänen biologista äitiään, Aminaa, nähty vähemmän äitinä tai huonona äitinä, koska imettämistä ei siihen aikaan sisällytetty äitiyteen. Äiti oli se, joka synnytti. Tuohon aikaan isän puolen klaani tai heimo oli se, joka vastasi lasten kasvatuksesta. Voimme vain spekuloida, mitä kaikkia muita tehtäviä äidille kuului synnyttämisen lisäksi. (Wadud 2006: 136-172)

Wadud huomauttaa, että äitiys ei ole koskaan ollut puhtaasti ”luonnollista”, vaan äitiys on historiallinen konstruktio, jota on aina muokanneet uskonnolliset järjestelmät, valtasuhteet ja materiaaliset olosuhteet. Historiallisuutensa vuoksi se vaatii aina uudelleenmuotoilua uusilta sukupolvilta. Monesti ”hyvä naiseus” samaistetaan ”hyvään äitiyteen”. Tämä rinnastus tekee mahdolliseksi nähdä naisen seksuaalisuuden ja kyvyn lisääntyä tarkoitetuksi kotitalouden tai aviomiehen palvelukseen. Tämä helposti johtaa tietynlaisiin perhekäsityksiin. Wadud suhtautuu hieman kriittisesti Aliah Schleiferin²¹ konseptiin äitiydestä, joka kietoutuu uhrautumisen ja marttyyriuden ympärille.²² Hänen mukaansa tämä käsitys on peräisin kristillisen maailman keskiajalta, jolloin äitiys assosioitiin kärsimykseen ja kärsimys puolestaan pyhyteen. Tämä assosiaatio on tehty, jotta äidit saattoivat myös olla soveltuvia pyhimyksiksi. Wadud huomauttaa, että kun äitejä ylistetään jonkin tietyn hyveen vuoksi (tässä

²¹ Aliah Schleifer on merkittäviä äitiystutkijoita myös, mutta kirjastoista en hänen teostaan löytänyt.

²² Myös Oh tukee tätä konseptia äitiydestä.

tapauksessa epäitsekkyyden) sen sijaan, että tämä hyve yhdistettäisiin kaikkiin ihmisiin, se asettaa äidit asemaan, jossa heiltä odotetaan hyveitä, joita esimerkiksi miehiltä ja lapsilta ei samassa mittakaavassa odoteta. (Wadud 2006: 136-172)

Wadud myös huomauttaa profeetallisen lausunnon ”Paratiisi on äidin jalkojen alla” olevan vain pelkkä sanonta, joka ei ole varsinainen päämäärä, jota yritettäisiin politiikan, taloudellisin rakentein tai lakisäädösten keinoin tavoitella. Se kyllä rohkaisee joitakin naisia antamaan kaikkensa täyttääkseen Wadudin mukaan ”naisvihamieliset fantasiat ja ideaalit”. Tämä rooli on helpompi täyttää, mikäli äidin ei tarvitse olla yksin myös se, joka lapsen elättää. Hän kysyykin, miten ”Paratiisi on äidin jalkojen alla” huomioi köyhät yksinhuoltajaäidit. Hänen mukaansa vain patriarkaalisessa järjestelmässä äitiys on ainut mahdollinen sosiaalinen voima naiselle. Wadud peräänkuuluttaa reformia, jossa ymmärrettäisiin musliminaisten moninaisuus. Äitiyden pyhyden ja ”luonnollisuuden” korostaminen aiheuttaa sen, että sen varjolla sivuutetaan mahdollinen taakka, jota jotkut äidit saattavat kantaa. (Wadud 2006:136-172)

3.1.3. MUSLIMIPERHE MUUTOKSESSA

Robertson Smith (1966) on päätellyt, että esi-islamilaishalla Arabian niemimaalla sukulinja oli matrilineaalinen, koska äidistä osattiin varmuudella sanoa, kuka lapsen äiti on, mutta biologisesta isästä ei voinut olla yhtä varma. (Smith 1966: 191-192, Wadud 2006: 136-172) Sen sijaan isyyden ei katsottu olevan verisukulaisuudesta kiinni, vaan niin biologiset kuin adoptoidut lapset olivat yhtä lailla miehen lapsia. Sana *Ab*, joka käännetään isäksi, viittaa henkilöön, joka toimi suojelijana ja tarjosi ravintoa. Islamilainen ideaali kehittyi turvaamaan isien oikeuksia. Yhteisten vanhempien oikeuksien voi katsoa olevan joidenkin islamilaisen lain aspektien kehittymisen perusta, kuten polyandrian eli monimiehisyyden kieltämisen. Patriarkaalinen perhemalli luotiin, jotta jokaisella miehellä olisi nainen, joka jatkaisi hänen sukuaan. (Smith 1966: 139-155, Wadud 2006: 136-172) Islamin myötä myös verisukulaisuuden merkitys kasvoi. Tämän tarkoituksena oli ilmeisesti yhdistää miehiä hyökkäystä ja puolustusta varten. (Smith 1966: 1, Wadud 2006: 136-172) Koraanissa sanotaan mm. ”Sinun adoptoitu poikasi ei ole sinun.”²³ Vaikka kaikki muslimit muodostavat yhdessä uskoviensa yhteisön *umman*²⁴, verisukulaisuutta silti korostetaan Koraanissa enemmän kuin esi-islamilaishalla.²⁵ (Smith 1966: 32, Wadud 2006: 136-172)

²³ Koraani 33:5.

²⁴ *Umma* tulee samasta juuresta kuin äitiä tarkoittava sana!

²⁵ Ks. esim. Koraani 4:1.

Käsite *umma* lakkasi tarkoittamasta konkreettista muslimi-imperiumia sen jälkeen kuin Osmani-imperiumi hajosi vuonna 1924. Tämän jälkeen *umma* on ollut olemassa vain symbolisesti ja tunnepohjaisesti. Kolonialismi vaikutti moniin muslimimaihin siten, että länsimaista omaksuttiin mm. lakisysteemejä, ideologisia ja taloudellisia vaikutteita. Post-kolonialistisella ajalla monet muslimit ovat etsineet islamilaisen lain uudelleen perustamisesta vastauksia moniin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Nämä ihanteet saattavat kuitenkin olla monin paikoin yhteensopimattomia vallitsevan todellisuuden kanssa. (Wadud 2006: 136-172)

Ydinperheellä, jossa yksi äiti ja yksi isä elää yhteisten lastensa kanssa yhteisessä kodissa, on jotain historiaa keskiaikaisessa Euroopassa, mutta teollinen vallankumous oli se tekijä, joka ratkaisevasti muutti ydinperheen modernin yhteiskunnan normiksi. Ydinperheessä ne tehtävät, joita aiemmin oli tekemässä useampi laajennettuun perheeseen kuuluva ihminen, lankesivat nyt entistä enemmän eristyksissä olevan pariskunnan harteille ja miehen käydessä palkkatöissä tehtaalla tai jossakin muualla, kotitaloustyöt lankesivat perheen äidin velvollisuudeksi. Näihin velvollisuuksiin kuuluivat lasten hoivaaminen, taitojen kehittäminen, moraalinen kasvattaminen ja kouluttaminen, sekä lisäksi ruoanlaitto, siivoaminen ja muut kotityöt. Vielä tänäkin päivänä perheen nainen-vaimo-äiti hoitaa prosentuaalisesti suuremman osan kotitöistä. Tähän kun lisätään globaalin talouden vaikutukset, niin ollaan suossa. Palkkatuloista on tullut yksilön arvokkuuden ja kunnian mittari. Wadudin mukaan voimistunut islamilainen romantiikka jättää tämän seikan huomiotta promotoidessaan islamilaista perheideaalia. Joko perhe kärsii taloudellisesti jäädessään ilman kahden aikuisen tuloja tai sitten perheen äidin täytyy pärjätä kahdella rintamalla samanaikaisesti, sillä kotipuolen työt ovat edelleen määritelty hänelle. Hänen mukaansa ainut ratkaisu tähän on tasa-arvoisemmat rakenteet ja ihanteet perheiden sisällä. (Wadud 2006: 136-172)

Wadudin mukaan *shari'a*-laki on patriarkaalinen ja sen mukaan nainen on alisteisessa asemassa mieheen nähden. Mies on elättäjä, isäntä ja herra, joka hoitaa naisen asioita. Tämä kuvaus otetaan yleensä joko välttämättömänä ja ”luonnollisena” tai pyhiin lähteisiin perustuvana. Wadud huomauttaa, että kun tällainen oletamus on jo tehty, niin on todella helppoa löytää tekstilähteitä todistamaan tällaista olettamusta. Hänen mukaansa Koraani on yhteensopiva hyvin monenlaisten elämäntapojen kanssa, kunhan eletään moraalisesti ja eettisesti oikein ja islamin arvojen mukaisesti. (Wadud 2006: 136–172)

3.2. LASTEN KASVATTAMINEN MUSLIMEIKSI

3.2.1. KASVATUS JA TIEDON ETSINTÄ KORAANISSA JA *HADĪTHEISSA*

Arabian kielessä on kolme kasvatukseen ja opetukseen liittyvää käsitettä. *Tarbiyya* tulee juuresta *rabā* (kasvaa, suurentua, lisääntyä) ja se viittaa yksilöllisen potentiaalın kehitykseen ja prosessiin, jossa lasta kasvatetaan ja opastetaan täydellisyyden tai valmiuden ja aikuisuuden tilaan. *Ta'dīb* tulee juuresta *aduba* (olla hienostunut, kurinalainen, sivistynyt) ja se viittaa luonteen kehitykseen ja moraalisen ja sosiaalisen käytöksen perustan oppimiseen yhteisössä ja yhteiskunnassa. Kolmas käsite, *ta'lim*, tulee juuresta *'alima* (tietää, olla informoitu, oivaltaa/ymmärtää, havaita) ja se merkitsee tiedon eteenpäin välittämistä ja vastaanottamista yleensä jonkin sortin koulutuksen, opettamisen ja ohjaamisen muodossa. Nämä kolme yhdessä – pyrkiminen yksilön kehitykseen, sosiaalisten ja moraalisten sääntöjen opettaminen ja tiedon välittäminen – muodostavat islamilaisen kasvatuksen päämäärät. Mikäänhän näistä ei varsinaisesti ole eksklusiivisesti islamilaista. Nämä muuttuvat islamilaisiksi huomioimalla se periaate, että mikään aspekti muslimin elämässä ei jää uskonnon ulkopuolelle tai ole sellainen, mitä uskonto ei koskettaisi. Tämä koskee siis myös kasvatusta. (Halstead 2004: 522-523)

Najwan Saadan (2018) mukaan *tarbiyya* tarkoittaa islamilaista kasvatusta, hoivaamista ja sosialisatiota. Päämääränä on juurruttaa uskon opinkappaleet muslimioppilaisiin. Hengellinen kasvatus auttaa heitä tuntemaan olevansa yhteydessä transsendenttiin voimaan, mikä tarjoaa heille vastaukset eksistentiaalisiin kysymyksiin, ja siten voivat menestyksekkäästi haastaa muslimeille haitalliset tavat ja arvot. *Tarbiyya* auttaa muslimeja saavuttamaan sisäisen rauhan jalostamalla rakkautta, ystävällisyyttä, myötätuntoa ja epäitsekkyyttä. Se painottaa uskoa Jumalaan ja Jumalan pelkoa. *Ta'dīb* tarkoittaa siis hyvyyttä ja oikeamielistä toimintaa. Se tarkoittaa kehon, mielen ja sielun harjoittamista, jotta ihminen löytäisi oman fyysisen, älyllisen ja henkisen kapasiteettinsa ja potentiaalinsa. Moraaliset opetukset ja eettiset säännöt, jotka perustuvat Koraaniin, perimätietoon ja lakiin, ovat tässä keskiössä. Oppilaille opetetaan, mikä on oikein ja väärin ja miten noudattaa islamissa hyväksytyä käytöstä jokapäiväisessä elämässä. *Ta'lim* on sitten se pedagogisten metodien prosessi, jossa islamia siirretään eteenpäin. Opettajat eivät ole siis vastuussa vain tiedon välittämisestä ja oppilaiden rationaalisten kykyjen kehittämisestä, vaan myös moraalisten, uskonnollisten ja hengellisten arvojen istuttamisesta heihin. Vaikka ulkoa opettelu on ollut hyvin yleistä islamilaisessa maailmassa, islamin piirissä on myös filosofeja, jotka ovat kritisoineet näitä metodeja ja suositelleet järkeilyn ja kriittisen ajattelun kehittämistä. (Saada 2018: 409-410)

Opettajat, jotka edustavat neo-traditionaalista salafismia edustavat myös ei-kriittistä lähestymistapaa islamilaiseen kasvatukseen. He preferoivat opetuksessaan ”mitä” ja ”kuinka” -kysymyksiä islamissa. Tällainen opetus on tunnustuksellista ja se painottaa islamin etiikkaa ja hengellisyyttä. Reformistit edustavat yleensä kriittistä opetustapaa ja pistävät oppilaansa mielellään kysymään ”miksi” -kysymyksiä. He pyrkivät tekemään islamista sopivampaa demokraattisille, avoimille ja pluralistisille yhteiskunnille. *Ta’līm* manifestoituu kriittisenä ja itsenäisenä päättelynä, oikeuden etsimisenä *ijtihadin*²⁶ avulla ja kriittisenä itsereflektiona. Neljäntyyppisiä uskonnonopettajia voidaan tunnistaa: (1) niitä, jotka kehittävät kriittisiä taitoja ja arvoja sekä *tarbiyyan* että *ta’dībin* kohdalla, (2) niitä, jotka ovat kriittisiä *tarbiyyan* suhteen mutta ei *ta’dībin*, (3) niitä, jotka ovat kriittisiä *ta’dībin* suhteen mutta ei *tarbiyyan* ja (4) niitä, jotka ovat ei-kriittisiä molempien suhteen. (Saada 2018: 411-412)

Saada huomauttaa, että hän ei tarkoita sitä, että olisi olemassa oikeanlaista ja vääränlaista islamin opetusta, mutta hän on pyrkinyt luomaan tällä typologialla teoreettisen viitekehysten, jota vasten opettajat ja kasvattajat voivat reflektoida omia toimintatapojaan. Kukin opettaja tietysti valitsee sen tavan, joka sopii omaan taustaan, ja koulun ja oppilaiden tarpeisiin. (Saada 2018: 415) Saada itse suosii kriittistä kasvatusta, sillä hänen mukaansa se valmistaa lapsia paremmin elämään demokraattisissa, monikulttuurisissa ja moniuskoisissa yhteiskunnissa. Kriittinen suhtautuminen auttaa huomaamaan ristiriitaisuudet ja jännitteet islamin historiassa, teologiassa ja politiikassa. Lisäksi se pohjautuu siihen olettamukseen, että ”autenttinen usko on autonominen usko”. (Saada 2018: 412)

Koraani on täynnä tiedon tavoitteluun liittyviä kehotuksia. Esimerkiksi suuran 20 jakeessa 114 sanotaan, että ”Jumala, Kuningas, Totuus, on ylhäinen. Älä kiirehdi Koraania ennen kuin se on ilmoitettu sinulle loppuun asti, vaan sano: ”Herrani, anna minulle enemmän tietoa.””²⁷ Koraanin mukaan ne, joilla on tietoa, ovat Jumalan silmissä parempia. Esimerkiksi jakeet 58:11²⁸ ja 39:9²⁹ toimivat tästä hyvänä esimerkkinä. Kuitenkaan Koraanissa ei painoteta

²⁶ Itsenäinen ajattelu.

²⁷ Kaikki sitaatit Koraanista ovat Jaakko Hämeen-Anttilan Koraanin 1995 käännöksestä.

²⁸ 58:11: ”Uskovaiset, kun teidän käsketään antaa kokouksissa tilaa, antakaa sitä; silloin Jumalakin antaa teille tilaa. Ja kun teidän käsketään nousta, nouskaa; samoin Jumala korottaa monta sijaa niitä teistä, jotka uskovat ja jotka ovat saaneet tiedon. Jumala tietää, mitä te teette.”

²⁹ 39:9: ”Onko uskonon muka samanveroinen kuin se, joka nöyränä läpi yön vuoroin kumartaa ja vuoroin nousee ylös peläten tuonpuoleisen tuomiota mutta myös toivoen Herransa armoa? Sano: Ovatko tietävä ja tietämätön samanveroisia? Ne, jotka ymmärtävät, ottavat varoituksen vastaan.”

sokeaa tradition hyväksymistä, vaan viisautta ja johdatusta (2:170³⁰, 17:36³¹ ja 6:148³²). Tieto, jota hyvän muslimin tulisi tavoitella, ei tietenkään koske kaikkea mahdollista tietoa, vaan todellinen tieto on Jumalalta peräisin (35:28³³). Tämä koskee sekä ilmoituksena (*naqliyya*) saatua tietoa, että ihmisen konstruoimaa (*ʿaqliyya*) tietoa. Sen lisäksi, että tiedon täytyy olla peräisin Jumalalta/-sta, sitä täytyy lähestyä kunnioittaen ja nöyrästi, ja tiedon hankkimisella täytyy olla päämäärä. Tiedon hankkimisella ei ole itseisarvoa, vaan se pitää panna myös käytäntöön. Tietoa pitää käyttää auttaakseen muita ihmisiä hyväksymään Jumalan, elääkseen islamin lakien mukaisesti ja täyttääkseen tarkoituksensa Jumalan luomuksena. (Halstead 2004: 520)

Myös *hadītheista* löytyy paljon tietoa islamilaisesta tiedon tavoittelusta ja kasvatuksesta. Esimerkiksi Al-Bukharin kokoelmassa sanotaan, että ”tiedon etsiminen on pakollista jokaiselle muslimimiehelle ja -naiselle”³⁴. Tirmidhin ja Darimin kokoelmissa sanotaan, että ”hän, joka kulkee eteenpäin tiedon perässä, on Jumalan tiellä, kunnes hän palaa”. Seuraavien autenttisuus on epävarmaa, mutta löytyy myös seuraavanlaisia *hadītheja*: ”Etsi tietoa, jopa niin kaukaa kuin Kiinasta.” ja ”Etsi tietoa kehdestä hautaan.” Mikäli nämä ovat aitoja, näiden perusteella voisi vetää johtopäätöksiä, että oppiminen on elämänmittainen asia, se on yhtä lailla velvollisuus niin naisille kuin miehille, ja tietoa on sallittu etsiä myös islamilaisen maailman ulkopuolelta. (Halstead 2004: 521)

3.2.2. MITÄ TARKOITETAAN ”HOLISTISELLA” KASVATUKSELLA?

Scourfield et al. käyttävät ”holistisen” käsitettä synonyyminä sille, miten uskonto on ihmisen elämässä kokonaisvaltaisesti läsnä. Se kattaa muslimin elämän jokaisen osa-alueen. Kaikkea toimintaa niin arkielämässä kuin elämän isoissakin asioissa määrittää jossain määrin oma uskonnollisuus. Tätä käsitettä on kuitenkin käytetty myös nykyaikaisessa kasvatustieteessä määrittämässä islamilaisen kasvatuksen filosofiaa. Esimerkiksi Farah Ahmed (2012) kertoo artikkelissaan *Tarbiyah for shakhsiyah (educating for identity): seeking out culturally coherent pedagogy for Muslim children in Britain* omasta tutkimuksestaan, jossa

³⁰ 2:170: ”Kun heille sanotaan: ”Noudattakaa sitä, minkä Jumala on lähettänyt”, he vastaavat: ”Ei, me noudatamme sitä, mitä olemme nähneet isiemme noudattavan.” Vaan entäpä jos heidän isänsä eivät ymmärtäneet mitään, vaan vaelsivat eksyksissä?”

³¹ 17:36: ”Älä seuraa sellaista, mitä et voi tietää. Kuulo, näkö ja ajatukset vaaditaan kaikki tilille.”

³² 6:148: ”Monijumalaiset sanovat: ”Jos Jumala olisi tahtonut, emme me eivätkä isämme olisi olleet monijumalaisia emmekä me olisi kieltäneet.””

³³ 35:28: ”Myös ihmiset, villieläimet ja karja ovat erilaisia. Ne Jumalan palvelijoista, jotka tietävät, pelkäävät Häntä. Hän on Mahtava, Anteeksiantava.”

³⁴ *Hadīthien* käännökset englannista suomeksi ovat omiani. Englanninnokset: ”Seeking for knowledge is obligatory for every Muslim man and woman”, ”He who goes forth in search of knowledge is in the way of Allah till he returns.”, ”Seek knowledge, even as far as China.”, ”Seek knowledge from the cradle to the grave.”

hän piti eräänlaisia ryhmähaastatteluja (tai keskusteluja pikemminkin) 10 sellaisen opettajan kanssa, jotka opettivat tiettyyn säätiöön (Islamic *Shakhsiyah* Foundation, ISF) kuuluvissa islamilaisissa peruskouluissa. Isossa-Britanniassa, kuten Yhdysvalloissakin, on lisääntynyt niin lasten kotiopetus kuin islamilaiset koulutkin, joita molempia yhdistää ajatusmalli ”holistisesta islamilaisesta kasvatuksesta” (Holistic Islamic Education, HIE). (Ahmed 2012: 725) Säätiö on omaksunut holistisen islamilaisen kasvatuksen periaatteet. (Ahmed 2012: 729)

HIE:n ajatellaan vastaavan parhaiten muslimilapsen tarpeisiin länsimaaisessa kasvuympäristössä. Se tähtää siihen, että lapsen ei tarvitse kamppailla erilaisten identiteettien ja vaikutteiden välillä, vaan hänen identiteettiään ja persoonaansa muslimina vahvistetaan sillä tavalla, että hän pystyy vahvasti ja itsevarmasti olemaan muslimina eurooppalaisessa yhteiskunnassa, jossa valtaosa ihmisistä ei jaa samaa uskontoa. (Ahmed 2012: 739) HIE muokkaa klassista islamilaista kasvatusajattelua, joka perustuu aiempaan Koraanin ymmärrykseen, ja se pyrkii syntetisoimaan klassisen islamilaisen pedagogiikan nykyaikaisiin opetusmetodeihin. Muslimiopettajat ja -kasvattajat ovat kehittäneet erilaisia lähestymistapoja HIE:n teoriaan ja toteuttamiseen. Näitä ovat mm. ”*Kinza Academy*”, tukisysteemi kotikouluttajille USA:ssa (Hanson, 2003), ”*Sakinah Circle*” innovatiivinen varhaisten vuosien projekti Kanadassa (Harder 2006), ”*Tarbiyah Project*”, joka tarjoaa integroidun opetusmallin USA:ssa (Tauhidi 2007) ja d’Oyen kehittämä neo-klassinen/Montessori lähestymistapa. Näiden tarkoituksena on ollut ratkaista aporian³⁵ ongelma, minkä kanssa muslimilapset painivat ollessaan muslimeina sekulaarissa maassa. Eri suuntiin lapsia vetäviin vaatimuksiin liittyvät esimerkiksi seuraavat aporiat: eristäytyminen–integroituminen, islamilainen identiteetti–brittiläinen identiteetti, islam–sekularismi ja autonomia–traditio. (Ahmed 2012: 730)

Ahmedin artikkelin mukaan käsite ”holistinen” tulee Jumalan ykseydestä (arabiaksi *tawhid*) ja tätä on laajennettu muiden muassa luomakunnan ykseydeksi, tiedon ykseydeksi, ihmiskunnan ykseydeksi (ja siten myös tasa-arvoksi), muslimien ykseydeksi ja uskon (deen/dīn) ykseydeksi. Ihmisen luonto, *fitra*, on pohjimmiltaan hyvä ja ihmisillä on luontainen kyky tunnu/istaa ja tuntea (*know*) Jumala ja rakastaa Jumalaa sekä elää islamin luonnollista/luontaista tietä/polkua (*deen-al-fitra*). Ihmiset ovat Jumalan edustajia (*khalifa-tul-ardh*) maan päällä ja ihmisten tehtävä on huolehtia muusta luomakunnasta täyttämällä Jumalan tahdon. Eläminen islamin mukaan tuo ihmiselle sisäistä tyyneyttä (*sakinah*) ja rauhaa ja harmoniaa maailmaan (*salam*). Ihminen (*insan*) on Jumalan paras luomus, jolla on ainutlaatuisia piirteitä/attribuutteja, kuten vapaa tahto (*irada*) ja järki (*'aql*) ja kykyä hankkia ja

³⁵ Ristiriita, dilemma, paradoksi.

käyttää tietoa (*'ilm*). Vain tiedon kautta ihminen voi tuntea oman potentiaalinsa ja saavuttaa puhtaan alistumisen Jumalalle sisäisissä ja ulospäin suuntautuvissa toimissaan. Koraani kehottaa toistuvasti ihmisiä käyttämään heidän järkeään (*'aql*) ja pohdiskelua (*tafakkur*) voidakseen tuntea Jumalan tämän merkkien (*ayat*) kautta. Islamilaisessa maailmankatsomuksessa tieto sijaitsee sydämessä (*qalb*) ja mielessä. Koska Koraani velvoittaa tiedon etsimiseen (ks. edellinen luku) tietoa etsitään sisäisesti ja ulkoisesti. Ihmisille on annettu aistit ja *'aql* (järki), jotta nämä voisivat ymmärtää aineellista maailmaa. Heille on myös annettu Koraani ja *'aql* (oivallus), jotta he voisivat ymmärtää sisäistä maailmaa. Objektiivinen tieto on Jumalalla tai Jumalan luona. Ihminen on rajallinen, joten ihmisen mieli ja sydän eivät voi saavuttaa tietoa totaalisesti. Mutta etsimällä ulkoista ja sisäistä tietoa voimme täyttää oman tarkoituksemme. Ja totuuden etsiminen johtaa lopulta Jumalan luo. Tämä tapahtuu *tarbiyan*, yksilön kehityksen ja kasvatuksen, avulla. (Ahmed 2012: 729-730)

Vaikka Ahmedin artikkeli käsittelee koulumaailmaa ja koulumaista opetusta, islamin kasvatukseen ja tiedon hankkimiseen liittyvät periaatteet koskevat kaikkea islamilaista kasvatusta kaikenikäisille lapsille (ja aikuisille, mikäli puhutaan elinikäisestä oppimisesta). Lisäksi arabian kieli ei varsinaisesti erota toisistaan kouluttamista, opettamista, valmennusta, ohjaamista ja kasvatusta (Halstead 2004: 519). Vaikka holistisen kasvatuksen ympärillä käydään filosofista ja ideologista keskustelua islamin opetuksen areenoilla, käytän itse tätä käsitettä etupäässä sillä tavalla, kuten Scourfield et al. sitä käyttävät: tarkoittamaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa islamiin ja tämän lähestymistavan välittämistä lapsille.

4. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

4.1. ”ELETTY USKONTO”

Tämä islamintutkimuksen kentälle asettava tutkimus käsittelee äitiyttä sosiaalisena konstruktiona (ks. esim. Berger & Luckmann 1966), ja lähestymistapaani olen ottanut etnografisia vaikutteita. Tarkastelen äitejä aktiivisina toimijoina, jotka itse määrittelevät itseään suhteessa toisiin ihmisiin ja omiin sosiaalisiin viitekehyksiinsä. Tässä tutkimuksessa merkittävä rooli on islamilla, eli sillä, miten äidit näkevät islamin vaikuttavan omaan tapaansa elää, toteuttaa äitiyttään ja kasvattaa lapsiaan. Haastatteluissa äitiyttä ja kasvatusta on niin minä haastattelijana kuin äidit haastateltavina pyrkineet katsomaan islamin perspektiivistä. Islamin roolia ei pidä kuitenkaan ylikorostaa. On monenlaisia uskontoa laajempia ilmiöitä, jotka asettavat reunaehdoja sille, minkälaisiksi äitiys ja lastenkasvatus voivat edes teoriassa muotoutua tässä ajassa ja paikassa.

Tämän lisäksi on mainittava, että vaikka olen taustoitukseksi esitellyt Koraania ja profeetta Muhammadin perimätietoa edellisessä luvussa, pyrkimyksenäni on käsitellä ”elettyä uskontoa” (*”lived religion”*), enkä millään muotoa ole aikeissa määritellä tai arvostella sitä, miten tunnollisesti islamin dogmien mukaan haastateltavani elävät tai eivät elä. Kuten Olivier Roy (2004) sen sanoo: ”Tärkeää ei ole se, mitä Koraani sanoo, vaan mitä muslimit sanovat, että Koraani sanoo.” (Roy 2004: 10)

”Elettyyn uskontoon” keskittyvä tutkimus on kiinnostunut siitä, miten yksilöt kokevat ja ilmaisevat uskontoaan elämässään. Siinä keskitytään konkreettiseen uskonnonharjoittamiseen ja pyritään ajattelemaan uskontoa yksityisellä tasolla, alati-muuttavana, monitahoisena, usein sekavana ja joskus jopa ristiriitaisena. Tässä lähestymistavassa ei olla kiinnostuneita uskonnosta institutionaalisenä, ajattomana ja yhtenäisenä ilmiönä. ”Uskonnollisuus” ja ”hengellisyys” ovat keskeisiä käsitteitä tässä. (McGuire 2008: 3-6)

Otterbeckin (2000) mukaan muslimin voi määritellä kahdella tapaa. Islam teologiana määrittelee sen, kuka on muslimi ja miten ollaan muslimeita (normatiivinen määritelmä). On kuitenkin myös toinen määritelmä, joka puolestaan määrittelee muslimin sosiaalisen identiteetin mukaan (sosiaalinen määritelmä). Muslimi sosiaalisena identiteettinä sisältää sen, että ihminen kuuluu muslimien ryhmään eikä ainakaan itse aktiivisesti tee pesäeroa ryhmään kuulumisesta. Muslimin ei siis tarvitse välttämättä täyttää normatiivista kuvaa muslimeista kuuluakseen muslimien ryhmään. Ideaalit toki vaikuttavat siihen, miten elämää

eletään muslimeina. (Otterbeck 2000: 101-102) Keskityn siis tässä tutkimuksessa muslimiäitien sosiaaliseen identiteettiin.

Mitä tulee uskonnollisuuden tarkastelemiseen ajassa ja paikassa, vertailemalla muiden maiden tutkimuksiin voidaan nähdä, mitkä asiat saattaisivat selittyä suomalaisuudella ja suomalaisella kontekstilla. Voidaan mahdollisesti myös todeta, että on ilmiöitä, jotka liittyvät elämiseen länsimaissa laajemminkin tai elämiseen vähemmistönä maassa, jossa valtaosa väestöstä ei jaa samaa uskonnollista vakaumusta ja täten joitakin yhtymäkohtia muiden maiden vastaavanlaisiin tutkimuksiin löytyy. Sitten on asioita, jotka selittyvät ehkä vain sillä, että oman tutkimuksen äidit ovat käännyttäisiä ja elävät monikulttuurisessa perheessä ja jonkin toisen tutkimuksen äidit eivät ole käännyttäisiä tai käännyttäisiä on ehkä vain pieni vähemmistö haastateltavista. Monet aikaan liittyvät ilmiöt selittävät uskonnollisuuden muotoja, ja nämä muodot vaikuttavat myös äitiyteen ja lastenkasvatukseen. Olivier Roy on käsitellyt paljon nykyajan globalisaation ja länsimaalaistumisen vaikutusta islamiin, ja käsitellen hänen teoretisointejaan kohta lisää. Koska äidit ovat naisia, ja äitiys liittyy vahvasti naiseuteen, olen lukenut myös sukupuolentutkimusta käsittelevää kirjallisuutta tätä tutkimusta varten.

4.2. MUSLIMIT LÄNNESSÄ JA GLOBAALI ISLAM

Ranskalainen politiikantutkija Olivier Roy on käsitellyt paljon islamia länessä, muslimeja vähemmistöinä ja globalisaation vaikutusta islamiin. Tähän liittyy myös uskonnon yksityistyminen, johon Scourfield et al. ja Östbergkin viittasivat. Roy (2004) käsittelee teoksessaan *Globalised islam* sitä, miten muslimien suhde islamiin on muuttunut globalisaation, länsimaalaistumisen ja vähemmistönä elämisen vaikutuksesta. Tämä näkyy Länsimaissa asuvien muslimivähemmistöjen lisäksi myös niissä muslimeissa, jotka pyrkivät etäännyttämään itseään annetusta muslimikulttuurista ja painottavat kuulumista universaaliin *ummaan*. (Roy 2004: ix)

Nykyaikaa leimaa uudenlaiset uskonnollisuuden muodot, jotka koskettavat myös islamia ja muslimeja. Tähän liittyy uskonnollisuuden (joka painottaa oman henkilökohtaisen uskon itseilmaisua ja -muotoilua) ylivaltaa uskontoihin (opinkappaleet, joita lailliset tiedon haltijat kollektiivisesti hallitsevat) nähden. Uudenlaisessa uskonnollisuudessa on tärkeää esimerkiksi henkilökohtainen kehitys, yritykset rekonstruoida uskonnollinen yhteisö, joka perustuu yksilöiden sitoutumiselle sekulaarissa ympäristössä, henkilökohtainen pyrkimys heti saatavilla olevaan tietoon uskonnollisten auktoriteettien puoleen kääntymisen sijaan, lakia kohtaan fundamentalistisen lähestymistavan (Jumalaa on toteltava jokaisen päivittäisen elämän asian kohdalla) rinnastaminen synkretismiin ja spirituaaliseen nomadismiin, guruja ja

omatekoisten uskonnollisten johtajien menestys jne. Royn mukaan islamkaan ei voi paeta New Age -ilmiöitä tai valita omia modernisaationsa muotoja. (Roy 2004: 6)

Roy puhuu *deterritorialisatiosta* viitaten siihen, että islam yhä vähenevässä määrin voidaan liittää mihinkään tiettyyn alueeseen tai sivilisaatioalueeseen. Kolmasosa maailman muslimeista asuu tällä hetkellä uskonnollisena vähemmistöä asuinmaassaan. Muslimien yhteisöllä, *ummalla*, ei ole enää mitään tekemistä minkään alueellisen kokonaisuuden kanssa, vaan sitä ajatellaan abstraktisti. (Roy 2004: 18-19) Tämän lisäksi hän puhuu *dekulturaatiosta*. ”Dekulturalisoitu” islam on sellaisen uskonnollisen identiteetin kokemista, joka ei ole yhteydessä annettuun kulttuuriin ja voi siksi sopia yhteen minkä tahansa kulttuurin kanssa, tai paremminkin voidaan määritellä ilman mitään mainintaa kulttuurista. Tämä johtaa pyrkimykseen määritellä ”universaali” islam, joka sopii mihin tahansa kulttuuriin. Roy huomauttaa, että islam on määritelmällisesti jo universaali uskonto, mutta Profeetan ja tämän kumppaneiden (*salaf*) ajoista lähtien se on silti sisältynyt myös annettuihin kulttuureihin. Pyrkimys universaalien islamin muotoiluun on samalla myös pyrkimys ”puhtaan” islamin muotoiluun. Tätä voi toteuttaa joko liberaalilla reformistisella näkemyksellä islamista ja karismaattisella ja spirituaalisella lähestymistavalla (kuten monissa herätysliikkeissä) tai neofundamentalistisella painotuksella *shari'a*-lakiin ja rituaaleihin (*ibadat*). (Roy 2004: 21-26) Yhteistä kaikille fundamentalistisille ja reformistisille liikkeille on pyrkimys määritellä ”puhdas” uskonto, joka on ajasta ja paikasta riippumaton. (Roy 2004: 11)

”Mitä islam on?” ei ole enää kysymys, jota pohtivat ulkopuoliset, vaan sitä pohtivat aktiivisesti myös islamilaiset herätysliikkeet. Nämä vetävät rajan myös muslimiyhteiskuntien sisälle sen mukaan, mikä on islamilaista ja mikä ei. Muslimiyhteiskunta ei siis automaattisesti ole heille islamilainen yhteiskunta. Tarve määritellä, mitä tarkoittaa muslimina oleminen, määritellä objektiivisesti mitä islam on, eli ”*objektifoida*” islam, on Royn mukaan täysin looginen seuraus uskonnon sosiaalisen auktoriteetin murenemisestä (mikä puolestaan johtuu länsimaalaistumisesta ja globalisatiosta). Islamin uudelleenherääminen on osa dekulturaation prosessia. *Re-islamisaatio* tarkoittaa sitä, että itsestään selvää muslimi-identiteettiä täytyy ilmaista eksplisiittisemmin ei-muslimien keskuudessa ja länsimaalaisessa kontekstissa. (Roy 2004: 21-26) Tyypillistä ajalle on myös nähdä uskonnollinen yhteisö identiteettiryhmänä, mikä korostaa ”me ja muut” erottelua. Käännynnäisten kohdalla täytyy myös todistaa omaa uskonnollisuuttaan, mikäli haluaa olla jonkin yhteisön jäsen, koska jäsenyys ei tule automaattisesti syntymä kautta. Yhteisö ei ole annettu fakta, vaan jatkuvasti rekonstruoitu. Erottelua uskontoaan harjoittavien ja ei-harjoittavien muslimien välillä tehdään entistä enemmän. (Roy 2004: 35-37) Vaikka Steve Bruce (1996) kannattaa vahvasti

sekularisaatioteoriaa, jonka mukaan uskontojen merkitys on vähenemässä maailmassa³⁶, hän tunnustaa kuitenkin sen, että uskonnollisten ja etnisten vähemmistöjen tapauksessa uskonnon merkitys on usein vahvempi vähemmistöille kuin se on enemmistölle. (Bruce 1996: 96-98).

Roy puhuu myös paljon uskonnon yksityistymisestä. Kun uskonnolla ei ole mitään sosiaalista ja poliittista roolia, sen rajautuu väistämättä yksityiselle alueelle. Uskonnollisten velvollisuuksien täyttäminen on uskovan oman tahdon varassa. Uskonnon sosiaalisen auktoriteetin heikentyminen tuo mukanaan myös uskonnonharjoittamisen individualisoitumisen. Sen määrittelemisen, mitä tarkoittaa olla muslimi sekä muslimiyhteisön rekonstruoiminen lepää yksilön harteilla. Painotus on tällöin uskossa ja arvoissa. Uskonnon yksityistyminen voi johtaa monenlaisiin uskonnollisuuden muotoihin: liberaalista islamista neofundamentalismiin, emotionaaliseen pietismistä moraaliseen konservatismiin, tai humanistiseen ja sosiaaliseen propagandismiin. On hyvin vaikeaa kategorisoida uskonnollisuuden ilmauksia, jossa normien painotus viittaisi salafismiin ja arvojen painotus liberaaliin tai eettiseen islamiin. Monien muslimijohtajien mukaan rajat, jotka jakavat liberaaleja ja konservatiiveja ovat hyvin häilyviä. Samalla ihmisellä voi olla hyvin eri suuntiin viittavia näkemyksiä eri asioista. (Roy 2004: 148-150)

Auktoriteettien hajaannus on ilmiö, joka on myös seurausta globalisaatiosta ja länsimaalaistumisesta. Kilpailu laillisesta päätösvallasta tarkoittaa myös kilpailua oikeudesta sanoa, kuka on hyvä muslimi ja kuka ei. Kentällä toimii paljon erilaisia itseoppineita mullia (*mullah*). Uskonnollinen keskustelu kaikkialla on kaikkien käsissä. (Roy 2004: 160-161) Myös internet lisää huomattavasti kaikenlaisen tiedon leviämistä, ja sitä, että muslimit voivat ilmaista itseään virtuaalisesti ja voivat kokea olevansa osa ”virtuaalista *ummaa*” (Roy 2004: 183-184). Kun auktoriteetit ovat hajallaan, lisääntyy myös individualisaatio.

Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim (2002) ovat tutkineet individualisaatioon liittyviä ilmiöitä, ei niinkään islamin kannalta, vaan yleisesti. Yhteiskuntatieteellisenä ilmiönä individualisaatio tarkoittaa sitä, että elämme sosiaalisessa järjestyksessä, jossa kansallisvaltion, luokan, etnisyyden ja perinteisen perheen merkitys on vähenemässä ja individuaalisen täyttymyksen ja saavutusten etiikka on voimakkain virtaus modernissa yhteiskunnassa. Kuva ihmisestä oman elämänsä ja identiteettinsä luojana erilaisten valintojen kautta on aikamme piirre. Se on myös merkittävä tekijä perheiden dynamiikan muuttumisessa ja globaalin työhön ja politiikkaan liittyvän sukupuolivallankumouksen saralla. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 22-23) Individualisaatio tarkoittaa siis sekä aiemmin

³⁶ Tästä eivät kaikki tutkijat ja teoreetikot ole samaa mieltä.

vallinneiden normien pirstaloitumista, kuten luokkaan ja sosiaaliseen statukseen, sukupuoleen, perheeseen ja naapurustoon liittyvien normien pirstaloitumista, että modernin yhteiskunnan vaatimusten, kontrollin ja rajoitteiden kohdistumista entistä enemmän yksilöihin esimerkiksi työmarkkinoiden, hyvinvointivaltion ja -instituutioiden kautta. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 2-3) Ihmisen täytyy johtaa omaa itsenäistä elämäänsä perhesiteiden, heimon, uskonnon, alkuperän ja luokan ulkopuolella ja tämä täytyy tehdä uusien valtion, työmarkkinoiden ja byrokraattisten ohjenuorien määrittelemien ohjenuorien mukaan. Tätä on kutsuttu institutionaaliseksi individualismiksi. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 11-12) Näennäisesti individuaalinen elämäntapa näyttää hyvin vapaalta, mutta samalla se aiheuttaa myös paineita täyttää osansa yhteiskunnassa. Nykyaikaisesta sosiaaliturvasta huolimatta (ja oikeastaan sen vuoksi) ihmisellä on vastuu itsestään ja epäonnistumiset nähdään yksilön omana vikana. Yhteiskunnallinen muutos on aiheuttanut sen, että normaalista elämäkerrasta tulee ”valinnainen elämäkerta”, ”refleksiivinen elämäkerta”, ”tee-se-itse elämäkerta”. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 3) Länsimaalaistyyppinen individualisoitunut yhteiskunta pakottaa yksilöt etsimään myös biografisia vastauksia systeemiin ristiriitoihin. Tästä esimerkkinä he käyttävät vaikkapa pariskuntien ja perheiden työssäkäyntiin ja kotitöiden jakamiseen liittyviä ongelmia. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: xxii)

Naisten kohdalla tämä kaikki on tarkoittanut naisten ”vapautumista”, kouluttamista laajemmin länsimaissa 1960-luvulta eteenpäin, osallistumista työelämään, oman vapaa-ajan (”oman elämän”) lisääntymistä ja sitä, ettei nainen ollut enää olemassa vain ja ainoastaan muita varten. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 55-63) Tosin mitä tulee naisten työssäkäyntiin, kotitöihin ja lastenhoitoon, naiset ovat omaksuneet naisten ja miesten tasa-arvoa koskevan retoriikan voimakkaammin kuin miehet. Tämä aiheuttaa kitkaa monissa perheissä. Beck & Beck-Gernsheim viittaavat Regina Simmin tekemään laajaan tutkimukseen, jonka mukaan nuorissa perheissä miehet toivoisivat perinteisempää perhemallia. Molemmat sukupuolet olivat muuttaneet käsitystään sukupuolirooleista, mutta naisilla tämä muutos oli tapahtunut nopeammin ja se saattoi aiheuttaa kitkaa perheissä. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 102-103)

Beck & Beck-Gernsheim käsittelevät myös monikulttuurisia perheitä. Heidän mukaansa missä tahansa nykyaikaisessa perheessä täytyy neuvotella ja sovittaa yhteen entistä enemmän erilaiset elämäntavat, arvot ja arkipäiväiset rutiinit. Monikulttuurisessa perheessä täytyy sopia vielä isommasta määrästä asioita. Kumman maassa asutaan vai asetutaanko asumaan johonkin kolmanteen maahan? Asutaanko nyt täällä ja muutetaan joskus puolison kotimaahan? Kenellä on missäkin mahdollisuuksia? Entä taakkaa? Kenellä ei ole laillista

statusta, työtä, turvaa tai eläkettä? Kummalla kielellä kommunikoidaan? Mitä juhlia vietetään? Mitä tehdään sukulaisten tapaamisen suhteen? Miten jaetaan kotityöt? Kumman uskontoon lapset kasvatetaan? Ja mitä nimiä lapsille annetaan? (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 93)

4.3. ROOLIT

Kun puhun ”äidin roolista” tarkoitan ”roolia” sellaisena kuin Berger & Luckmann (2005) sen määrittelee. Koska tämä on muotoiltu suomenkielisessä käännöksessä niin hyvin, siteeraan tätä suomennosta suoraan. Heidän mukaansa:

”institutionaalinen järjestys perustuu niin omien kuin toistenkin suoritusten tyypittelyyn”. (Berger & Luckmann 2005: 85)

”Sekä oma minä, että toinen voidaan siten ymmärtää objektiivisten, yleisesti tunnettujen toimintojen suorittajaksi, toimintojen, jotka ovat toistuvia ja jotka *kuka tahansa* sopivan tyyppinen toimija voi toistaa. Tällä on erittäin tärkeitä seurauksia minuuden kokemiselle. Toiminnan kuluessa minä samastuu toiminnan objektiiviseen mieleen; toimija kokee itsensä siinä objektiivisessa merkitysyhteydessä, joka on sosiaalisesti liitetty kyseiseen toimintaan. (Berger & Luckmann 2005: 86)

”Toiminnan päätyttyä seuraa toinen tärkeä ilmiö, kun toimija jälkikäteen ajattelee toimintaansa. Nyt osa minästä objektiivoituu toiminnan suorittajana, kun taas minän kokonaisuus lakkaa samastumasta toimintaan. Yksilö siis kokee olleensa ainoastaan osittain mukana toiminnassa. ... Ei ole vaikea ymmärtää, että kun näitä objektiivoitumia kertyy (”veljenpojanpieksijä”, ”sisaren elättäjä”, ”sotilaskokelas”, ”sadetanssivirtuosi” ja niin edelleen), kokonainen minätietoisuuden osa-alue jäsentyy niiden mukaisesti. Toisin sanoen osa minästä objektiivoituu vallitsevien sosiaalisten tyyppitysten mukaisesti. Tämä osa on se varsinainen ”sosiaalinen minä”, jonka yksilö kokee olevan erillään itsestään ja jopa asettuvan minän kokonaisuutta vastaan. Tämä tärkeä tapahtuma mahdollistaa sisäisen vuoropuhelun minän eri osien välillä” (Berger & Luckmann 2005: 86-87)

”Instituutiot sisältyvät yksilön kokemukseen juuri roolien välityksellä. Kielellisesti objektiivoidut roolit ovat kaikkien objektiivisten sosiaalisten maailmojen olennainen elementti. Esittämällä rooleja yksilö osallistuu sosiaalisen maailman rakentamiseen. Näiden roolien sisäistämisen myötä samaisesta maailmasta tulee hänelle subjektiivisesti todellinen.” (Berger & Luckmann 2005: 87-88)

Toimiessaan äidin roolille tyypillisesti, äidit todennäköisesti samastuvat äidin rooliinsa. Kuitenkaan äidit eivät ole rooliensa vankeja, vaan he pystyvät jatkuvasti refleктоimaan omaa suhdettaan sosiaalisesti rakennettuun äitiyteen. Tunnetun äitiyden teoreetikon Sara Ruddickin (1990) mukaan äitien sosiaalinen ryhmä vaatii äidiltä tietyn tyyppistä käytöstä. On yksilöstä kiinni, mihin odotuksiin hän päättää vastata ja mihin ei. Ensisijaiset sosiaaliset ryhmät, joihin äiti identifioituu, odottavat, että äiti kasvattaa lapsensa tavalla, joka on heille hyväksyttävä. Hänen mukaansa äitejä kohtaan on olemassa kolme vaatimusta, jotka muodostavan ”äidin työn” (*”motherwork”*). Näitä ovat säilyttävä rakkaus, hoitaminen, ja kasvattaminen (*preservative*

love, nurturance, training).³⁷ Ollakseen äiti, täytyy olla omistautunut näille kolmelle asialle. (Ruddick 1990: 17) Ensimmäiset kaksi vaatimuksista, lapsen suojeleminen vaaroilta ja lapsen ravitseminen ja hoivaaminen, ovat lajin säilymisen kannalta välttämättömiä. Kolmannessa taas ei vastata lapsista lähtöisiin oleviin vaatimuksiin, vaan ne tulevat sosiaalisen ryhmän vaatimuksista. Näihin lasta pitää ”treenata”, jotta heistä tulisi hyväksytyjä yhteisön jäseniä. (Ruddick 1990: 21) Tämän kolmannen kohdan piiriin kuuluvat asiat ovat niitä, jotka minua kiinnostavat omien haastateltavieni kertomuksissa.

”Äitien ryhmä” on joukko ihmisiä, joihin äiti identifioituu sen verran, että hän laskisi epäonnistumiseksi heidän kriteeriensä täyttämisen epäonnistumisen. Kriteerit koostuvat ryhmän yhteisistä arvoista, jotka äiti on sisäistänyt. Tämä voi myös koskea arvoja, joita on joillakin yksittäisillä ryhmän jäsenillä, joita hän haluaa tai kokee velvollisuudekseen miellyttää. Äidit ovat myös itse aktiivisia toimijoita, jotka osallistuvat ideaalien muokkaamiseen. (Ruddick 1990: 21)

4.4. ÄITIYDEN IHANTEET JA INTENSIIVINEN VANHEMMUUS

Äidin rooliin kuuluvat tiiviisti myös äitiyttä kohtaan asetetut ihanteet, jotka nekin ovat sosiaalinen konstruktio. Ruddickin mukaan ”äitiyden ideologia” on monissa yhteiskunnissa äitejä sortava. Tämän ideologian mukaan äidin työ vaatii äidin terveyden, mielihyvän ja lasten hyvinvoinnin kannalta turhan kunnianhimon uhraamista. Tämä kuitenkin antaa yliampuvan kuvan äitiyden ihanteesta. Hän huomauttaa, että edellä mainitut asiat eivät liity äidin työhön mitenkään luontaisesti ja sisäsyntyisesti ja useilla äideillä ne ovat yleensä tasapainossa, kun lapset tuovat myös paljon iloa hyvinä aikoina. Ruddick sanoo, että äitien väittäminen uhreiksi on itsessään äitejä sortavaa. Monen äidin kohdalla äitiys alkaa voimakkaalla rakkaudella, johon ei vielä sisälly ristiriitoja ja vihaisuuden tunteita. He saavat usein jakaa ilon lapsista useiden sukulaisten kanssa, muiden äitien tuki voi olla suuri voimavara, heillä on enemmän valtaa tekemisiinsä kuin monilla työntekijöillä keskimääräisellä työpaikalla, ja lasten kukoistaminen tuo äideille mielihyvää. Lapset vain eivät kukoista alituisesti ja heidän hoitamisensa voi olla joskus haastavaa ja herättää negatiivisia tunteita. (Ruddick 1990: 29-30)

Idealisoitu ”Hyvä äiti” saa peloissa ja mielikuvituksessa seurakseen ”Huonon äidin”. Paradoksaalisesti äiti itse saattaa toivottaa tervetulleeksi ajatuksen ”Huonosta äidistä”, joka on luonnollisesti huonompi kuin hän itse torjuakseen omat huonommuuden tunteensa. Ruddick huomauttaa, että ”Huonosta äidistä” on varmaan niin monta eri versiota kuin on kulttuureja, joissa äitejä pidetään vastuussa lasten kasvattamisesta. Äitien paineet saattavat

³⁷ Ruddick käsittelee laajemmin jokaista näistä kolmesta kohdasta sivuilla 59-139.

johtua myös siitä, että yhteiskunnassa ulkopuoliset saattavat pitää heidän työtään helppona – työnä, johon kuka tahansa kykenisi.³⁸ Tällainen ”äidin työn” kompleksisuuden mitätöiminen johtaa siihen, että mikä ikinä ongelma lapsen eteen tulee, äitiä pidetään usein epäonnistuneena tehtävässään. (Ruddick 1990: 31-33) Monet feministit ovat pyrkineet tunnustamaan äidin oman subjektiivisen itsen sieltä äitiyden instituution takaa. (Ruddick 1990: 39)

Ruddick on luonut käsitteitä kuten ”*to mother*”, ”*mothering*”, ”*motherwork*”, joille ei löydy oikein hyviä suomenkielisiä käännöksiä. Kaksi ensimmäistä tarkoittavat ”kasvattamista äidin toimesta” ja ”*motherwork*” kaikkea sitä, mikä äidin tehtäviin sisältyy. Ruddick ei pyri väittämään, etteivätkö myös isät tekisi tai voisi tehdä tätä samaa työtä, mutta koska tämä tehtävä useimmin lankeaa äideille, on käsitteen käyttö hänen mukaansa perusteltua. Vaikka kaikki naiset eivät olekaan äitejä, kaikki äidit ovat kuitenkin naisia. Tämän vuoksi äidin ominaisuuksiin ja rooliin liitetään sukupuolitettuja oletuksia. (Ruddick 1990: 13-27) Ja tämän vuoksi myös sukupuolentutkimuksessa ollaan kiinnostuneita äitiydestä.

Viime vuosina tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota ilmiöön, jota voisi kutsua ”intensiiviseksi vanhemmuudeksi” tai ”hypervanhemmuudeksi”. Se on vaativa ja lapsikeskeinen lähestymistapa lasten hoitoon ja kasvatukseen, mikä on myös hyvin aikaa vievää ja emotionaalisesti kuluttavaa. Käsitteen ”intensiivinen vanhemmuus” on luonut Sharon Hays (1996) ja sillä tarkoitetaan vanhemmuuden mallia, joka neuvoo äitejä käyttämään valtavan määrän aikaa, energiaa ja rahaa lastensa kasvatukseen. Vanhempien odotetaan myös hankkivan yksityiskohtaista tietoa siitä, mitä asiantuntijat pitävät lapsen kunnollisena kehityksenä ja sitten vaalivan sitä. Intensiivinen vanhemmuus ja sen myötä vanhempien kasvaneet paineet voidaan nähdä osana laajempaa ”neoliberaalia projektia”, jossa korostetaan yksilön vastuuta, itseohjautuvuutta ja riskien hallintaa.³⁹ ”Huonon vanhemmuuden” nähdään johtavan valtavaan määrään sosiaalisia ongelmia jopa rikollisuuteen asti. Ajatus siitä, että se, minkälaisia lapsista kasvaa, olisi melkein täysin vanhempien kontrollissa, on houkutteleva. Kuitenkin intensiivisen vanhemmuuden kulttuurissa vanhemmat nähdään puutteellisina riskien hallitsijoina ja heitä rohkaistaan kääntymään ammattilaisten puoleen. Kriitikot ovat sanoneet, että tämä heikentää vanhempien itseluottamusta ja aiheuttaa kohtuuttomia paineita, kun heitä sekä pidetään viime kädessä vastuullisina kaikesta, mutta kuitenkin samaan aikaan kykenemättöminä turvaamaan lastensa optimaalinen kehitys. (Shirani et al. 2012: 26)

³⁸ Tätä on tutkittukin ja Ruddick esittelee yhtä tällaista tutkimusta, mutta itse en mene nyt siihen.

³⁹ Tämä liittyy suoraan siihen, mitä Beck & Beck-Gernsheim puhuvat individualisaatiosta.

4.5. MUSLIMIÄITIYS

Kukaan tunnetuimmista äitiyden teoreetikoista⁴⁰ ei ole käsitellyt äitiyttä eksplisiittisesti uskonnollisessa kontekstissa, ja vielä vähemmän islamilaisessa kontekstissa. (Oh 2016: 281) Mitä siis oikein on ”muslimiäitiys”? Ei ole mitään yhtä tapaa olla äiti – ei muslimien eikä ei-muslimien keskuudessa. Poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset todellisuudet vaikuttavat siihen, mitä tarkoittaa olla muslimi ja äiti erilaisissa konteksteissa. Muslimiäitien kokemus omasta äitiydestään eroaa myös yli kansallisten, etnisten ja luokkarajojen. Kun puhutaan muslimiäitiydestä, olisi kyettävä erottelemaan, mikä rooli islamilla oikeastaan on kyseessä olevien äitien tavassa toteuttaa äitiyttään? Vaikka monet äidit etsivätkin ohjausta islamilaisista lähteistä, kuten Koraanista, *haditheista* ja *tafsireista*, monet äitiyteen liittyvistä tavoista pohjaavat voimakkaasti kulttuurisiin ja suvun sisäisiin tapoihin ja kansallisiin konteksteihin. Valkoihoisen eurooppalaisen muslimiäidin kokemus äitiydestä on takuulla erilainen kuin syyrialaisen pakolaisen. (Pappano & Olwan 2016: 1-2)

Kokemus äitiydestä voi vaihdella hyvin dramaattisestikin ajasta ja paikasta riippuen. On luonnollista, että äitinä eläminen 600-luvun Arabiassa eroaa äitinsä elämisestä 2000-luvun Länsimaassa. Esimerkiksi lääketieteen kehittyminen tarkoittaa sitä, että yhä useampi syntynyt lapsi jää henkiin ja elää aikuisuuteen asti. Biologisten äitien on helpompi kiintyä lapsiinsa emotionaalisesti (mitä tänä päivänä pidetään äiteihin liitettynä hyveenä), joilla on suuret todennäköisyydet selviytyä varhaislapsuuden yli. Myös monet historialliset tapahtumat, kuten sodat, orjuus, kolonialismi, teollistuminen ja liikehdintä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta, ovat muokanneet sitä todellisuutta, jossa äitiyttä eletään. (Oh 2016: 286-287)

Irene Oh (2016) huomauttaa, että oikeastaan sekä ”muslimi” että ”äiti” ovat kiistanalaisia käsitteitä. Kenet voidaan laskea muslimiksi ja kenet voidaan laskea äidiksi? (Oh 2016: 281) Voiko muslimiksi sitten laskea henkilön, joka on syntynyt muslimien yhteisöön, mutta ei aktiivisesti harjoittaisikaan uskontoaan tai olisi jopa täysin sekularisoitunut? Vai pitäisikö olla aktiivinen uskonnonharjoittaja ollakseen muslimi? Tämä riippuu varmasti ihan siitä, keneltä kysyy. Itse olen valinnut tutkimukseeni äitejä, jotka itse pitävät itseään muslimina ja se on ollut mielestäni riittävä kriteeri. Osa tutkimukseni äideistä on rekisteröinyt itsensä johonkin islamilaiseen yhdyskuntaan, osa ei mihinkään.

Oh (2016) huomauttaa, että äitiys on myös kulttuurinen käsite. Usein automaattisesti ajatellaan, että se, joka lapsen synnyttää on myös se, joka lapsen kasvattaa.

⁴⁰ Sara Ruddickin lisäksi mainittakoon esimerkiksi Nancy Chodorow ja Adrienne Rich.

Mutta nainen voi myös antaa lapsensa adoptioon tai toimia sijaisäitinä lapselle, jota ei ole itse synnyttänyt. Jos raskaana olevalle naiselle tulee keskenmeno, tulisiko hänet silti laskea äidiksi? Ja missä kaikissa olosuhteissa nainen voidaan laskea äidiksi ilman, että hän on ikinä kasvattanut lapsia? Kulttuuriset äitiyden määritelmät ovat paljon laajempia kuin biologiset. Ja monissa kulttuureissa ensisijaiset lastenhoitajat ovat äitejä, vaikka eivät olisikaan biologisia äitejä. Kun tutkitaan äitejä ja äitiyttä myös juridinen status on otettava huomioon. Esimerkiksi kvantitatiivista tutkimusta tehtäessä tämä on huomioitava, koska väestönlaskennassa on myös esimerkiksi adoptioäidit huomioitu. Lait myös määrittelevät vanhempien oikeudet ja turvan sekä vastuut ja velvollisuudet lapsiaan kohtaan. Nainen voi olla äiti myös kulttuurisessa mielessä, vaikkei henkilöllä olisikaan ns. virallista statusta. Sen, miten Koraanissa käytetään sanaa äiti, voi tulkita monella eri tapaa. Kun rinnastetaan islamilainen oikeustiede nykyaikaisiin lääketieteellisiin ja sosiologisiin tutkimuksiin, voi tulla erilaisia tuloksia sen perusteella, miten käsitteitä käytetään. (Oh 2016: 285-286) Oman tutkimukseni kohdalla äidit ovat sekä lastensa biologisia äitejä että myös äitejä kulttuurisessa mielessä ja lastensa ensisijaisina kasvattajina.

Usein äitiyttä tutkivilta tutkijoilta kysytään, miksi he keskittyvät juuri äiteihin ja äitiyteen sen sijaan, että tutkisivat myös isiä tai vanhempia ja vanhemmuutta yleisesti. Äitiyttä tutkimalla saatetaan antaa myös sellainen vaikutelma kuin tutkijat kannattaisivat sukupuolittunutta vanhemmuutta. Koska koko maailman mittakaavassa yleisesti suurin osa vanhemmuuden tehtävistä, sisältäen arkipäiväisen lastenhoidon ja erilaiset metatyöt ja vastuut, lankeaa yleensä äideille, on ihan perusteltua keskittyä äitiyteen. Tämä ei tarkoita sitä, etteivätkö tutkijat tiedostaisi, että joissakin perheissä isä on se ensisijainen henkilö lapsille, tai että he ottaisivat kantaa siihen, mikä olisi heidän mielestään ihannetyönjako. Tutkijat ovat myös huomioineet sen, että on yksinhuoltajia, niin naisissa kuin miehissäkin, lesbo- ja homovanhempia ja kaikenlaisia perhemuotoja. Koska kuitenkin valtaosa maailman naisista tulee raskaaksi, synnyttää, imettää ja kantaa suuremman vastuun lasten hoitamisesta, on naissukupuoleen keskittynyt vanhemmuus perustelu tutkimuksen kohde. Vanhemmuuden biologisen puolen ulkopuolelle jäävä osuus onkin mielenkiintoinen tutkimuksen kohde. On kiinnostavaa analysoida sitä, mitä kulttuurisia, uskonnollisia, poliittisia ja taloudellisia syitä sukupuolittuneelle vanhemmuudelle on silloinkin kuin se ei biologian puolesta ole välttämätöntä. (Oh 2016: 283-285)

5. AINEISTO JA METODIT

5.1. AINEISTON KERÄÄMINEN

Tutkimukseni aineistona on suorittamani seitsemän puolistrukturoitua haastattelua, jotka toteutin 28.8.2019–6.3.2020 aikavälillä Helsingissä ja Espoossa. Tavoitteenani oli löytää noin 10 suomalaissyntyistä islamiin jossakin vaiheessa elämänsä kääntynyttä äitiä haastateltavaksi ja tarkoituksena oli siis haastatella äitejä, joilla olisi päiväkotij- ja/tai kouluikäisiä lapsia. Niinpä aloitin haastateltavien etsimisen läheisestä asukaspuistosta ja avoimesta päiväkodista, sillä asun sopivasti itse hyvin monikulttuurisella alueella. Tällä tavoin sainkin ensimmäisen haastateltavani ja toinenkin lupautui haastatteluun, mutta ei sitten lopulta vastannut yhteydenottoihini, kun myöhemmin yritin palata asiaan. Kävin useamman kerran näissä samoissa paikoissa etsimässä lisää haastateltavia tuloksetta. Kyse ei ollut siitä, että kaikki olisivat vastanneet ei, mutta sopivan oloisia henkilöitä ei vain tuntunut olevan paikalla, aina kun jalkauduin paikalle. Lopulta turhautuminen ja muut kurssit veivät mukanaan ja haastattelujen tekemiseen tuli pitkä tauko. Syksyllä (8.11.2019) tulin haastatelleeksi myös toista äitiä, jonka sain haastateltavaksi ihan sattumalta, kun eräs tuntemani henkilö tunsu yhden sopivan, mutta hänenkään kautta en saanut lumipalloeefktiä aikaiseksi. Alkukeväällä 2020 palasin uudestaan tutkielmani pariin ja päätin saada projektiin vauhtia hylkäämällä aikomukseni tutkia vain yhden tietyn alueen äitejä ja laajentamalla piiriä. Kokeilin toista keinoa hankkia haastateltavia: tutuilta kyselemistä. Lisäksi kaksi tai kolme henkilöä laitto pyynnöstäni viestiä suljettuihin ryhmiin, joihin minulla ei itselläni olisi ollut mitään asiaa jäseniksi, sillä en ole itse muslimi. Tämän jälkeen äitejä alkoi suostua haastatteluihin siten, että edelliset haastateltavat kysyivät suoraan kavereitaan puolestani ja jotkut olivat yhteydessä minuun nähtyään ilmoituksen suljetussa Facebook-ryhmässä. Vihdoin sain jonkinlaista lumipalloeefktiä aikaiseksi. Loput viisi haastattelua tein aikavälillä 19.2.–6.3.2020.

Harmikseni sopimani kahdeksas ja yhdeksäs haastattelu jäivät kokonaan tekemättä, kun ensimmäinen korona-aalto saapui Suomeen ja Suomen hallitus sulki monia paikkoja ja suositti etätyöskentelyä ja -opiskelua, niin lapsille kuin aikuisillekin. Tarkoitus oli vielä jotenkin Zoomin tai jonkin vastaavan välityksellä tehdä haastattelut etänä, mutta käytännössä asiat muodostuivat niin haastateltavien kuin itsenikin kannalta haastaviksi esimerkiksi lasten ollessa kotona ja poissa päiväkodista, joten kaksi viimeistä haastattelua jäivät tekemättä. Olisin kovasti halunnut haastatella myös niitä kahta, jotka jäivät haastattelematta jo siitäkin syystä, että olisin nähnyt, toistuvatko jotkin samantyyppiset vastaukset vai olisiko vastauksissa vielä ollut tulossa jotakin uutta. Laadulliseen tutkimukseen koin kuitenkin seitsemän haastattelun

oikein hyväksi määräksi, joten päätin jättää haastattelujen määrän seitsemään. Kaipaamaani analyyttistä saturaatiopistettä en kuitenkaan saavuttanut.

Haastattelut toteutettiin yleensä jossakin mahdollisimman hiljaisessa paikassa, jossa ei myöskään ollut ulkopuolisia korvia kuuntelemassa. Itse kaipasin hiljaisuutta, jotta saisin äänitettyä haastattelut mahdollisimman häiriöttömästi. Haastateltavat kaipasivat luonnollisesti mahdollisimman rauhallista tilaa, jotta pystyivät puhumaan mahdollisimman vapautuneesti. Neljä näistä haastatteluista tehtiin joko yliopiston tai kaupungin kirjaston äänieristetyissä ryhmätyötiloissa, kaksi tehtiin haastateltavan kotona ja yksi asukaspuistossa. Haastattelut kestivät 00:55–01:47 tuntia riippuen haastateltavan kerrontatyylistä ja siitä, miten paljon asiaa tuntui riittävän. Olin etukäteen päättänyt, etten liikaa rajoita, mikäli haastateltavat lähtevät rönseylemään, sillä ajattelin, että etnografisessa hengessä sieltä saattaisi tulla arvokasta tietoa, jota en välttämättä olisi itse edes älynnyt kysyä. Olin myös mielessäni antanut luvan sille, että se, millaiseksi aineisto muodostuu, saa vaikuttaa tutkimuskysymykseni rajaamiseen ja lopulliseen muotoiluun. Myös näistä ytimekkäämmistä haastatteluista sain paljon irti, joten ne eivät olleet yhtään sen huonompia kuin pidemmätkään. Kaikki haastateltavat tuntuivat kuitenkin osallistuvan haastatteluihin oikein mielellään ja osalle kasvatuskysymykset olivat suorastaan sydämen asia. Ei varmaan ole sattumaa, että kaksi heistä oli opettajia, yksi lastentarhanopettaja ja yksi entinen perhepäivähoitaja. Itse en kertaakaan huomannut, että mikään kysymyksistäni olisi aiheuttanut kenessäkään haastateltavassa kiusaantuneisuuden tunnetta, vaikka osa kysymyksistä saattoivat olla arkaluonteisia. Yhteinen äidinkieli, kulttuuri ja etninen tausta, sekä se, että molemmat olivat äitejä, varmasti helpottivat haastattelutilannetta, vaikka en jaakaan samaa uskonnollista vakaumusta haastateltavieni kanssa.

5.2. METODIT

Tutkimukseni pohjautuu puolistrukturoituihin haastatteluihin, jotka äänitin ja litteroin tekstimuotoon. Koska sisällönanalyysi, jonka valitsin analyysimetodikseni, ei vaadi yhtä tarkkaa litterointia kuin moni muu analysointitapa, litteroin haastattelut sillä tavoin, että sisältö tulee selkeästi esille ja sen lukeminen on niin itselleni kuin tutkielman haastatteluaineiston siteerauksia lukevallekin miellyttävää. Litteroinneista ei siis käy ilmi mahdolliset päällekkäin puhunnat, taukojen pituudet ja tarkemmat nyanssit, joiden merkitseminen on tarpeen esimerkiksi vuorovaikutusta ja kieltä tutkittaessa. Kaksoissulkeisiin olen merkinnyt, jos joku esimerkiksi nauraa, puhuu jostakin syystä kuiskaten, pohtii pitkään jotakin asiaa tai vaikkapa lepertelee taaperolle. Kaikki haastattelut on tehty suomeksi.

Litteroitua aineistoa kertyi 24–30 sivua jokaista haastateltavaa kohden. Harkitsin jonkin kvalitatiivisen analyysiohjelman käyttöönottoa, mutta koska ajattelin sellaisen käyttämisen opettelemisen vievän vain liikaa aikaani sekä olevan tarpeeton kuitenkin näin pienen aineiston kanssa (verrattuna esimerkiksi väitöskirjaan), päätin tehdä aineiston koodaamisen käsityönä. Koodasin haastattelut käyttäen koodeina erilaisia kirjain- ja numeroyhdistelmiä sekä värikoodeja, joiden merkitykset kirjoitin itselleni muistiin. Selvitin, kuinka usein jotkin sanat ilmenivät haastateltavien vastauksissa tai kuinka usein jokin asia tai teema nousi puheenaiheeksi. Lopulta sain aikaseksi paljon erilaisia kategorioita huomaten, että itse asiassa jotkut näistä kategorioista tarkoittavat samaa tai kertovat samasta ilmiöstä. Selkeät synonyymit oli helppo liittää yhteen yhdeksi ja samaksi kategoriaksi, mutta myös tulkintaa oli toisinaan tehtävä. Joskus oli todella mietittävä, tarkoittavatko nämä henkilöt samaa asiaa, ennen kuin rohkenin yhdistää kategorioita. Monesti tulin myös siihen tulokseen, että asiat eivät ole yhdistettävissä. Kontekstista saattoi päätellä, missä mielessä asia on sanottu. Esimerkkinä kategorioiden yhdistämisestä voisi mainita tapoja, joilla äidit kuvailivat ihanteellista uskonnollista kotikasvatusta.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus oli tehdä haastattelujen lisäksi myös osallistuvaa havainnointia. Ajankäytöllisten syiden sekä myöhemmin myös koronan vuoksi, tämä ei kuitenkaan onnistunut ja päätin jättäytyä haastatteluaineiston varaan. Tutkimuskysymystäni ajatellen en pidä tätä kuitenkaan minkäänlaisena ongelmana. Tarkoitus oli kartoittaa äitien ajatuksia ja kokemusmaailmaa sekä hyödyntää sitä tietoa, jota heillä oli kerrottavanaan. Lisäksi tästä tutkimuksesta ei koskaan ollut tarkoituskaan tulla etnografiaa, vaikka olenkin hyödyntänyt etnografista lähestymistapaa tutkimushaastatteluja tehdessäni. Esimerkiksi siinä näkyy etnografinen tutkimusote haastatteluissa, että olin päättänyt ennen kentälle lähtemistä, että yritän pitää haastattelut mahdollisimman keskustelelevina ja rentoina, ja mikäli haastateltavat lähtevät rönsyilemään kertomuksissaan, en aio liikaa heitä rajoittaa. Aioin pitää itseni avoimena sen suhteen, että mielenkiintoisimmat asiat saattavat ehkä osoittautua sellaisiksi, joita minulla ei ole kysymyslistassani ollenkaan. Ajattelin etukäteen, että jos haastattelujen jälkeen tekee mieleni vaihtaa tutkimuskysymystä kokonaan, voin antaa aineiston jossakin määrin ohjata tutkimuksen kulkua. Ihan kokonaan ei tutkimuskysymys kuitenkaan vaihtunut, mutta rajasin tutkimuskysymystäni huomattavasti, jätin ulkopuolelle teemoja, joista olin haastatteluissa haastateltaviltani kysynyt ja painotin osin eri asioita. (Metodeista tarkemmin ks. Huttunen 2010, Rastas 2010, Luomanen 2010)

Tutkielman lopussa on liitteenä kaikilta äideiltä kysymäni kysymykset. Niistä voi saada osviittaa siitä, kuinka paljon olen lopullista tutkimuskysymystäni rajannut ja muuttanut.

Koska osallistuva havainnointi jäi hyvin minimaaliseksi, jätin analyysissä vähemmälle teeman, joka käsitteli islamilaisen kasvatuksen konkreettista näkymistä arkielämässä, sillä se olisi muuten jäänyt pelkästään äitien kertoman varaan. Koska kolmella haastatteluun suostuneista oli vain yksi lapsi, joista kahdella lapset olivat alle kahden vuoden ikäisiä ja yhden haastateltavan lapsi oli jo nuori aikuinen, jätin myös viimeisen teeman, joka käsitteli lapsen näkökulmaa, tutkimukseni ulkopuolelle, koska tässä osiossa oli kysymyksiä, joita en voinut kysyä kaikilta haastateltaviltani. Identiteetikysymyksiin paneuduin vähemmän, jotta tutkielmani ei paisuisi liikaa, mutta niitäkin tulen analyysissä sivuamaan. Jäljelle jäävistä teemoista ihan luonnostaan rajautui itseäni hyvin tyydyttävä kokonaisuus, jossa keskityn äidin rooliin liittyviin ihanteisiin, äitien lastenkasvatusihanteisiin sekä heidän tiedonlähteisiinsä.

5.3. TUTKIMUKSEN ETIIKKA

Tämän tutkimuksen tekemistä ohjaavat yleiset tutkimuseettiset periaatteet. Haastateltaville on kerrottu haastattelun alussa, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja haastateltava voi milloin vain päättää keskeyttää haastattelun tai kieltäytyä vastaamasta hänelle esitettyyn kysymykseen. Haastattelut on toteutettu täysin luottamuksellisesti ja haastattelujen äänitteet tullaan luovuttamaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon myöhempään tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön. Haastatteluja mahdollisesti tulevaisuudessa käsittelevät tutkijat allekirjoittavat vaitiolositoumuksen äänitallenteet suojataan käyttäjätunnuksilla.

Tutkimuksessa suojataan myös haastateltavien anonymiteetti. Kaikki tässä tutkielmassa esiin tulevat nimet on muutettu peitenimiksi, ja sellaiset tiedot, jotka voisivat johtaa aineistoon sisältyvien henkilöiden tunnistamiseen, on jätetty mainitsematta. Haastatteluissa esille tulleet asiat raportoidaan julkaisussa myös tavalla, jossa tutkittavia tai muita haastatteluissa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voida tunnistaa. Suorissa lainauksissa mainitaan siteeratun peitenimi.

5.4. AINEISTON ESITTELY

Alla olevaan taulukkoon olen kerännyt hyödylliseksi näkemiäni taustatietoja haastateltavista, eli tietoja, joiden uskon olevan relevanttia aineiston analyysin kannalta. Tutkimuseettisistä syistä kaikkien haastateltavien nimet on muutettu, eikä asuin- tai työpaikkaa tai mitään muutakaan haastateltavaa liian tunnistettavaksi tekevää seikkaa ole taulukossa mainittu. Tästä eteenpäin viitataan tekstissä siis vain näihin muutettuihin nimiin. Äidit ovat taulukossa vasemmalta oikealle siinä järjestyksessä, kun olen heitä haastatellut.

Taulukko 1.

alias	Saana	Annika	Aisha	Laura	Fatima	Sonja	Lea
ikä	34	27	55	31	40	35	26
siviili-sääty	avoliitto	avoliitto	eronnut	avioliitto	avioliitto	avioliitto	avioliitto
lapset	poika 14 poika 10 poika 5 tyttö 2	poika 1,5	tyttö 25	tyttö 6 poika 1,5	poika 18 tyttö 15 poika 12 tyttö 11 tyttö 5	tyttö 15 tyttö 12 tyttö 6 tyttö 5	tyttö 2,5
ammatti/ työpaikka	perhe- päivä- hoitaja	opiskelija	islamin opettaja	lasten- hoitaja	sairaan- hoitaja	lähi- hoitaja	islamin / ranskan opettaja
koulutus	perhe- päivä- hoitajan	Hum. Kand.	VM	kosmeto- login kaksois- tutkinto, lähi- hoitajan	sairaan- hoitajan (amk)	lähi- hoitajan	FM
miehen ammatti	taksin kuljettaja	bussin kuljettaja	-	general manager	varasto- mies	taksin kuljettaja	opis- kelija / security manager
miehen lähtömaa	Somalia	Afganistan	-	Egypti	Egypti	Marokko	Tunisia
islamin suuntaus	sunni	shiia (12)	sunni	sunni	sunni	sunni	sunni

Kuten taulukosta on nähtävissä, tavoitteeni löytää haastatteluun suostuvia äitejä, joilla olisi päiväkotij- ja kouluikäisiä lapsia ei täyttynyt aivan ihanteellisesti. Koska alussa oli vaikeuksia löytää haastateltavia, en ollut turhan ”nirso” sen suhteen, kuka kelpaa haastatteluun ja kuka ei. Niinpä huomasin toisen haastattelun kohdalla, että joihinkin kysymyksiin toisen haastateltavani eli Annikan oli vaikea vastata siltä pohjalta, että hänellä oli vain yksi puolitoistavuotias lapsi. Jotkut kysymykset olivat sellaisia, jotka olettivat vastaajalla olevan hieman vanhempi lapsi tai vanhempia lapsia kuin mitä Annikalla oli. Annikan haastattelu oli kuitenkin mielenkiintoinen monelta kannalta. Ensimmäkin hän oli lopulta ainut shiialainen haastateltavieni joukossa. Lisäksi hän oli toinen kahdesta äidistä, joka alkoi puhua minulle ”äitimyytistä” ja toi esille sitä, miten vaikeaa on sopeutua ihanteellisen äidin rooliin, jonka hän koki olevan Suomessa asuvin

muslimien piirissä vielä voimakkaammin esillä kuin suomalaisten keskuudessa keskimäärin. Hän oli äideistä myös ainoa, joka ei oikeastaan olisi halunnut äidiksi alun perin lainkaan.

Viimeisen haastateltavani eli Lean tilanne oli hieman sama, eli hänelläkin oli vain yksi pieni lapsi. Mutta koska hänen lapsensa oli hieman Annikan lasta vanhempi (2,5-vuotias), enkä ollut tämän seikan vuoksi kieltäytynyt haastattelemasta myöskään Annikaa, ja koska hänellä oli opettajana paljon näkemyksiä lastenkasvatuskysymyksiin, päätin haastatella häntäkin. Tästä haastattelusta oli se hyöty, että siinä, missä kolme häntä edeltävää haastateltavaa olivat olleet suhteellisen samoilla linjoilla näkemyksissään, Lea toi taas jotakin uutta. Hän toi esille sukupuolivähemmistöjen asiaa ja liberaalimpaa tulkintaa islamista, eli aineistoni oli jälleen hieman heterogeenisempi.

Kolmas haastattelu, eli Aishan haastattelu, oli myös hyvin muista poikkeava. Hänellä on yksi aikuinen tytär ja tämän vuoksi, mietin kovasti, voinko häntä edes haastatella. Tiesin kuitenkin jo etukäteen, että hänen kauttaan voisin saada reilusti lisää haastateltavia ja ymmärsin muutenkin hänen arvonsa informanttina. Vaikka lapsiperheen elämä ei aktualisoidukaan hänen tämänhetkessä elämässään, pystyin kuitenkin kysymään häneltä kysymykseni menneessä aikamuodossa ja häneltä sain ajallista perspektiiviä siihen, miten asiat ovat saattaneet muuttua muslimiäitien elämässä kuluneiden parin viime vuosikymmenen aikana. Hän oli myös ainut eronnut äiti haastateltavieni joukossa, joten sain myös tietoa siitä, miltä on tuntunut kasvattaa lasta yksin islamin uskoon ilman puolison tukea. Tässä haastattelussa tuli mielenkiintoisella tavalla esille myös se, että mitkä asiat haastateltavaa on ehkä saattanut kaduttaa. Mitä hän tekisi eri tavalla, jos voisi nyt palata ajassa taaksepäin.

Neljä muuta haastateltavaa – Saana, Laura, Fatima ja Sonja – olivat eniten näkemyksissään samoilla linjoilla. Toki tarkemmassa vertailussa eroja tietysti löytyy. Mutta he tuntuivat edustavan jollakin tapaa perinteisempää roolia muslimiäiteinä. Oikeastaan olisin juuri siksi halunnut haastatella vielä niitä 8. ja 9. äitiä, joiden haastattelut koronan vuoksi peruuntuivat, jotta olisin päässyt näkemään, olisivatko he olleet näkemyksiltään suhteellisen samoilla linjoilla näiden neljän äidin kanssa vai olisiko ollut tulossa vielä jotakin aivan uutta. He olisivat myös kuuluneet kohderyhmääni erityisesti, eli niihin, joilla tosiaan on niitä päiväkotij- ja kouluikäisiä lapsia ja heillä oli useampilapsinen perhe.

Aineistossani on siis pieniä puutteita sen puolesta, etteivät kaikki haastateltavani lopulta olleet täydellisesti alkuperäistä kohderyhmääni. Lisäksi ilman ajankohtaista koronatilannetta aineistoni saattaisi olla hieman laajempi ja kattavampi. Olen kuitenkin puutteista huolimatta aineistoon tyytyväinen. Laadulliseen analyysiin aineisto on riittävä, ja vaikken voikaan naiivisti ajatella, että haastateltavat olisivat kaikkea haastattelijalle kertoneet,

moni heistä kuitenkin tuntui puhuvan hyvin avoimesti ja rehellisesti äitiyden ja lastenkasvatuksen teemoista. Lisäksi aineistoni on ollut omasta mielestäni kiehtova, ja sitä on ollut ilo kuunnella ja lukea.

6. AINEISTON ANALYYSI

Aineistoja koodatessa tein pian huomion, että jotkut äitien mainitsemista asioista olivat sellaisia, että ne saattoivat ilmetä monen eri kysymyksen kohdalla. Esimerkiksi vaikka sianlihasta pidättäytymisestä äidit saattoivat mainita vaikkapa kysyessä siitä, miten uskonto näkyy heidän arkielämässään tai minkälaisia uskontoon liittyviä asioita he opettavat lapsilleen (nämä kysymykset kuuluivat haastattelurungossani islam ja arki -teemaan) tai mitä uskontoon liittyvää heidän mielestään pitäisi opettaa lapsille (kasvatusihanne -teema). Harvemmin kukaan mainitsi samasta asiasta useampaan kertaan, mutta se, missä kohtaa haastattelua jokin asia tuli esille saattoi siis vaihdella haastattelusta toiseen. Äidit eivät itsekään varmaan jokaisen kysymyksen kohdalla miettineet, että missä suhteessa tässä on nyt ihannetta ja missä suhteessa todellisuutta. Kontekstin ja tavan kertoa asia perusteella saattoi kuitenkin päätellä, että tehdäänkö tässä perheessä oikeasti myös näin vai onko kyse tavoitteista, tulevaisuudensuunnitelmista tai siitä, miten toimisi, jos jaksaisi ja ehtisi. Ja monissa kohdin oli tietysti kyse molemmista eli ihanteesta, joka lisäksi myös aktualisoituu käytännössä. Tämän vuoksi koodatessa yhdistelin surutta eri kohdissa haastattelua ilmenneitä asioita samojen kategorioiden alle, mikäli äidit kuitenkin tuntuivat puhuvan samasta asiasta. Olennaista on se, minkälaisia merkityksiä äidit antoivat asioille. Tämän kaiken vuoksi en myöskään käy läpi vastauksia kysymys kysymykseltä, vaan esittelen teemoja, jotka ovat haastatteluissa usein nousseet esille, ja jotka ovat uudelleen rajattujen tutkimuskysymysteni kannalta relevantteja.

Ensimmäisessä alaluvussa käsittelen äidin roolia ja äitiyden ihanteita. Tässä kohdin käsittelen myös vähän äitien työssä käymistä. Toisessa alaluvussa keskityn siihen, minkälaisia ihanteita äideillä on lastenkasvatukseen liittyen, ja mitä he lapsilleen opettavat ja heidän mielestään tulisi opettaa. Käyn läpi myös tyttöjen ja poikien kasvatusta sekä suhdetta Koraani-kouluun ja islamilaiseen yhteisöön. Kolmannessa luvussa selvitän äitien suhdetta suomalaisuuteen ja sitä, miten suomalainen konteksti on vaikuttanut heidän äitiyteensä ja lastensa kasvattamiseen muslimeiksi. Lopuksi käyn vielä lyhyesti läpi äitien tukiverkoston ja tiedonlähteisiin liittyviä kysymyksiä.

6.1. ÄIDIT JALUSTALLA

6.1.1. ”PARATIISI ON ÄIDIN JALKOJEN ALLA”

Annetaan sitten äideille ääni ja annetaan heidän kertoa, miten he ovat muslimiäitiyden kokeneet. Aloitan sitaatilla ja lähden sitten purkamaan sitä. Saana oli ensimmäinen haastateltavanani ja hän oli ainakin haastatteluhetkellä kotiäitinä. Perhepäivähoitajana hänellä on ollut joskus muidenkin lapsia hoidettavinaan.

Saana: No mun mielestä... ja taas mä ajattelen sitä, miten niinku islamissa Koraanissa puhutaan äideistä, niin Koraanissa sanotaan, että niinku ”paratiisi on äidin jalkojen alla”. Ja pitäis imettää, jos vaan pystyy ja puolison kanssa ootte yhtä mieltä niin kaksvuotiaaks, et ne on tosi pitkälle samoja, ku mitä nää WHO:n suositukset ja kaikki terveystutkimukset puoltaa. Että mä oon ihan oman uskontoni takia niinku just antanu lasten tosi niinku pitäny ne tosi lähellä, et mä oon pitäny niitä lähellä ja ne on saanu nukkuu mun vieressä ja mä oon imettäny kaksvuotiaaksi ja ja mä oon pitäny mun lapset kotona, eli mä kasvatan kotona ne kouluikään asti. Että mä pidän niinku itseäni siinä ihan avainasemassa. Et mä oon se niinku se avainhenkilö, joka antaa ne parhaimmat niinku eväät siihen elämään. Et se on niinku minä, eikä kukaan muu, koska... mutta sitten tottakai kritisoin itteeni hirveesti siitä, että mä varmasti annan niitä parhaita eväitä niille. ((nauraa))

Siiri: ((nauraa))

Saana: Että mä oon aina niinku oppii kaikki asiat just silloin kun neuvola sanoo, et olis hyvä ja mä ruoskin aika paljonkin itteeni, mut se on vaan mun persoona niinku. Et mä haluan olla niinku hyvä siinä mitä mä teen ja ku mä oon kotiäiti, niin mä haluan olla hyvä... siinä mitä mä teen siinä kotiäitiydessä sitte niin.

Siiri: ((naurahtaa))

Saana: ja sitte tietysti ku mä oon perhepäivähoitaja ja se on se varhaiskasvatus siinä ja on niitä muidenkin lapsia ollu, niin on se vastuu, että on niinku laadukasta varhaiskasvatusta se kotikasvatuski. Että että mulle se hyvänä äitinä oleminen on sitä, että että mä oon niinku koko ajan läsnä lapsille ja annan niinku sitä niinku ne parhaimmat eväät siihen loppuelämään. Ja äidin kaa saa olla kyllä ihan, meidän perhekulttuuri on vähän semmonen, että ihan aikuiseks asti kunnes se puoliso löytyy niin luultavasti asuvat kotona.

Siiri: Joo.

Saana: Pikkuhiljaa sitte sitä itsenäistymistä silti opetellaan tottakai, mutta niinku ei tarvi muuttaa omilleen. Et meidän näkemys ei oo, että pitäis pärjätä yksin. Mä ainaki tommosta kammoksen. Vaan perhe on niinku se minkä minkä avulla sää jaksat koko elämän. Että et voidaan niinku asua yhdessä forever, jos siltä tuntuu. ((nauraa))

-Saana

Sitaatin pituudesta huolimatta, halusin laittaa sen kokonaisuudessaan. Katkelma sisältää monta kohtaa, jossa äidin roolin keskeisyys näkyy. Saana mainitsee usein käytetyn fraasin, johon lukiessa muslimiäitiydestä usein törmää: ”Paratiisi on äidin jalkojen alla.”⁴¹ Hän kokee olevansa ”avainhenkilö”, jolta saa ”parhaimmat eväät” elämään. Katkelmasta käy hyvin ilmi myös se, että äidin paikka on siellä kotona ja olla ”koko ajan läsnä lapsille”. Hän haluaa hoitaa lapsia kotona kouluikään asti, kuten islamin mukaan pitäisi mennäkin ja imetyksessä on noudatettu islamissa⁴² äideille annettuja ohjeita. Pieniä lapsia pidetään lähellä ja isoille lapsillekaan ei aseteta paineita pois kotoa muuttamiselle, kunhan siinä vaiheessa muuttavat, kun puoliso heille löytyy. Tästä katkelmasta ja koko Saanan haastattelusta näkee sen, miten hän on omaksunut vahvasti tietynlaisen äidinroolin, johon islam on antanut paljon vaikutteita. Sen lisäksi, että hän haluaa hoitaa lapsiaan tarkasti yleisten neuvolan ohjeiden mukaan, hän tietää

⁴¹ Tämä ei oikeastaan löydy Koraanista, vaan profeetta Muhammadin perimätiedosta.

⁴² Koraani 2:233

tasaa tarkkaan, mitä juuri äitiydestä ja lastenkasvatuksesta islamilaisissa lähteissä sanotaan ja mitä islamin viitekehyksessä häneltä odotetaan, ja pyrkii parhaansa mukaan täyttämään tämän ihanteen. Tämä ei kuitenkaan vaikuta ahdistavan häntä millään tavalla, vaan hän vaikuttaa suorastaan syleilevän äitiyttään. Mikäli rooliin luontaisesti sopii, niin onkin varmaan mukavaa, jos saa ”luvan kanssa” saa nauttia siitä roolistaan ja hänen tapauksessaan myös kotiäitiydestä.

Lauralle lastenkasvatukseen ja äitiyteen liittyvät asiat ovat sydämenasia, ja hän kertoikin siitä todella mielellään. Haastatteluistani pisin oli Lauran kanssa ja olin välillä turhaan huolissani hänen jaksamisestaan. Vihjatessani, miten paljon kysymyksiä minulla oli vielä jäljellä, hän kuitenkin ilmaisi, ettei tässä mikään kiire ole mihinkään, kun saa puhua lempiaiheestaan, lastenkasvatuksesta. Laura ei ole varsinaisesti kotiäiti, vaikka hän oli hoitovapaalla haastattelua tehdessä. Hän oli kuitenkin palaamassa töihin päiväkotiin, joka on ”islamiarvoinen”. Siellä ei todennäköisesti ole vaaraa, että sukupuolet sekoittuisivat (asia, joka oli hänelle tärkeä). Haastateltavista ainut *niqabiin*⁴³ pukeutuva, ja islamin rituaaleja ja normeja kaikkein pietistisimmin noudattava Laura puhuu islamiin liittyvien asioiden lisäksi hyvin paljon tunnetaitojen hallitsemisesta ja niiden opettamisesta lapsilleen. Lisäksi hän puhuu myös paljon kiintymysvanhemmuusidealista⁴⁴, jota pyrkii noudattamaan. Vaikka kiintymysvanhemmuus käsitteenä ja ideologiana on moderni ilmiö, eikä siitä voi siis löytää viitteitä islamilaisista lähteistä, en yhtään ihmettele, jos nämä ideaalit sopivat myös uskontonsa puolesta äitiyttä syleileville ja äidin roolin hyvin vakavasti ottaville naisille. Uskonnollisessa mielessä hän näki ”hyvänä äitinä” myös sellaisen äidin, joka on itse Allahille kuuliainen, ottaa roolinsa äitinä vakavasti ja arvostaa sitä rooliaan, toimii hyvänä esimerkkinä ja roolimallina lapsilleen ja elää itse kuten saarnaa.

Kiintymysvanhemmuus voidaan katsoa kuuluvan ”intensiivisen vanhemmuuden” ideaaliin, jota Shirani et al. käsittelevät. Intensiivistä vanhemmuutta (kuten myös kiintymysvanhemmuuteen liittyviä käytäntöjä) oli nähtävissä toki muillakin haastateltavilla,

⁴³ Muut äidit käyttivät hiukset peittävää *hijabia*. *Niqab* on kasvot peittävä hunttu, mutta jättää silmät näkyviin toisin kuin *burka*. Annika oli haastateltavista ainut, joka ei käyttänyt huivia ollenkaan. Haastattelutilanteessa Laura käytti sitä vain rappukäytävässä, mutta astuessamme hänen kotihuoneistoonsa sisälle, hän otti sen pois.

⁴⁴ Kiintymysvanhemmuus on eräänlainen kasvatustilasto, joka ei katso äidin uskonnollista vakaumusta, toisin sanoen kiintymysvanhemmuuden ihanteita noudattavat monet suomalaiset äidit uskontoon katsomatta. Kiintymysvanhemmuuteen liittyviä monia tapoja, jotka ovat kiintymysvanhemmuusperheissä yleisiä, kuten luonnonmukainen synnytys, pitkä imetys, lapsentahtinen sormiruokailu ja vieroittuminen, perhepeti ja ihokontakti, kantaminen (esim. kantoliinassa tai rintarepussa) sekä vauvan vessahätäviestintä. Kuten Kiintymysvanhemmuusperheet Ry:n 2016 painatussa esitteessä sanotaan: ”Näiden tapojen ajatellaan vastaavan vauvan biologisiin tarpeisiin ja tukevan turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista.” Kasvatustilaston nimi pohjautuu kehityspsykologi John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian. (kiintymysvanhemmuus.fi)

mutta Laura oli ainut, joka mainitsi ”kiintymysvanhemmuus”-käsitteen ääneen.⁴⁵ Intensiivinenkin vanhemmuus voi olla hyvin palkitsevaa, mikäli lapset eivät ole erityisen vaikeahoitoisia, mutta siinä on riskinä tosiaan tuo mahdollinen uupuminen, mistä Shirani et al. puhuvat. Palaan kohta siihen, miten mahdollisten paineiden kanssa äidit ovat pärjänneet.

Uskaltaisin väittää, että Saana ja Laura mukaan lukien, neljä haastateltavistani ovat omaksuneet äidin roolin vähän perinteisemmässä ja konservatiivisemmassa mielessä. Tietenkin rajat ovat häilyviä, ja sama ihminen voi olla konservatiivinen joissakin asioissa ja joissakin toisissa ei. Konservatiivisella en tarkoita myöskään fanaattista. Mutta karkeasti ottaen on nähtävissä, että Saanaa, Lauraa, Fatimaa ja Sonjaa yhdistää tietynlainen konservatiivinen suhtautuminen islamilaiseen äidin rooliin, ja muut kolme eroavat tästä. Yksi äideistä, Lea, tuntui nauttivan äitiydestään, ottavan äidin roolinsa hyvin vakavasti, harjoitti uskontoaan ja pyrki kasvattamaan lapsestaan hyvää muslimia, mutta tarjosi naisen ja äidin rooliin feministisempää tulkintaa ja erosi siten aika tavalla neljästä edellä mainitusta. Kaksi äideistä, Annika ja Aisha, koki, että islamissa asetetaan äideille liikaa paineita ja koitetaan ahtaa naisia liikaa tiettyyn muottiin.

6.1.2. AHDISTAVA ÄITIMYYTTI

Kaikki äidit eivät olleet oman äidin roolinsa kanssa yhtä sujut. Toinen haastateltavistani, Annika, kyseenalaisti koko haitallisena pitämänsä ”äitimyytin”, jonka totesi kyllä löytyvän myös suomalaisesta yhteiskunnasta ja koskettavan kaikkia äitejä, mutta jonka koki olevan islamin piirissä vielä voimakkaampi. Mielenkiintoisen kuviosta teki se, ettei hän oikeastaan olisi koskaan edes halunnut lasta tai halunnut äidiksi, vaan hän koki tulleen painostetuksi äitiyteen puolisonsa suunnalta. Tämän vuoksi hän raskaana ollessaan suorastaan vihasi mahassa olevaa lastaan, ennen kuin pääsi tutustumaan tähän. Tästä lähtökohdasta katsottuna ei kovinkaan paljon yllätä, että hän on kokenut ulkopuolelta äitiyteensä kohdistuvat paineet suurina. Tämä vaikuttaa olevan myös suurin syy sille, miksi hän ei halua olla osa mitään laajempaa muslimiyhteisöä, vaan heidän perheensä elää omissa oloissaan. Hän ei omien sanojensa mukaan kaipaa käyttäjiä ja arvostelijoita.

Annika: Se että se että on tällanen, että kaikkien pitäis sitten mahtua siihen äiti äitimuottiin.

Siiri: Mm.

⁴⁵ On vaikea vetää rajaa sille, missä menee intensiivisen vanhemmuuden ja ”normaalin” vanhemmuuden raja. Intensiivisestä vanhemmuudesta voidaan varmaankin puhua silloin kuin se on jollakin tapaa hyvin silmiinpistävä. Kuitenkin se mikä on normaalia täällä ja mikä on normaalia jossakin muualla, vaihtelee. Esimerkiksi amerikkalainen vanhemmuus on paljon intensiivisempää kuin vaikkapa ranskalainen vanhemmuus. Myös kiintymysvanhemmuuteen liittyvät tavat ovat sellaisia, että joitakin niistä vanhemmat saattavat toteuttaa ilman, että ovat koskaan edes kullekin kiintymysvanhemmuudesta.

Annika: Niin ei mikään ihme, että on sitten tällaisia äitejä, jotka yrittää pitää kulisseeja yllä, mutta oikeesti sitten totee, että ovat vaan lastensa vuoksi hengissä, muuten eivät enää jaksaisi. Siis minä tiän näitä, ku oon kuullut.

Siiri: Joo, joo. Koeksä koeksä, että se on islamissa se äitimyytti vielä jotenkin voimakkaampi kun tää siis suomalaisessa yhteiskunnassa yleisesti?

Annika: on, on.

Siiri: Koska siis suomalaisessakin kontekstissa mun mielestä siis puhutaan paljon äitimyyttistä ja että on tavallaan niitä tiettyjä ihanteita, joita pitäis täyttää, mut islamissa se tulee vielä enemmän?

Annika: On, koska siellä on se normi normi siitä, että ne naiset on täällä kodin tilassa ja miehet sitten elättää.

Siiri: Niin miehet hoitaa julkisen tilan.

-Annika

Annika ei luetellut minkäänlaisia spesifisti uskonnollisia vaan aika yleismaailmallisia hyveitä, puhuessaan hyvästä äitiydestä. Hänen mukaansa hyvä äiti on sellainen, joka on suvaitseva, kunnioittava ja empaattinen. Hän rakastaa, mutta asettaa myös rajoja. Hyvä äiti pyytää ja hakee apua silloin kun kokee sitä tarvitsevansa. Annika huomauttaa, että ei ole kamalaa, jos lapsi saa tietää, että aikuisetkin ovat vain ihmisiä. ”Kaiken kärsivä ja kestävä” äiti ei ole hänelle mikään ideaali, vaan ”riittävän hyvä äiti”. Aisha, joka oli kolmas haastateltavistani, koki myös, että äideiltä vaaditaan liikaa täydellisyyttä ja moni tästä vaatimuksesta uupuu. Hänen mielestään pitäisi myös korostaa siitä, että riittävän hyvä äitiys riittää.

Askin tutkimuksessa äidit toisinsivat uskonnollista diskurssia altruistisista äideistä, jotka ansaitsevat kunnioitusta, arvostusta, rakkautta ja korkean aseman sen vuoksi, mitä he lastensa vuoksi tekevät. Islamilaisen määritelmän mukaan äidit juuri uhrautuvaisuutensa vuoksi ansaitsevat Jumalan siunauksen. Kun äidit puhuivat äitien altruismista positiiviseen sävyyn, he toisinsivat tällaista idealistista diskurssia. Muslimin naisille ensisijainen tie paratiisiin käy avioliiton, raskauden, synnytyksen ja huomaavaisen ja vastuullisen hoivan ja kasvatuksen kautta. Islam antaa suuren tunnustuksen niille äideille, jotka jaksavat rakastavasti, kärsivällisesti ja anteliaasti ottaa vastaan koettelemukset ja ponnistelut, joita äitiyteen liittyy. Äitien uhraukset nostaa heidät korkeaan statukseen ja perimmäinen palkinto on varma paikka paratiisissa. (Ask 2014: 79, Oh 2010: 642) Valtaosa omista haastateltavani eivät samassa mittakaavassa korostaneet altruistista äitiyttä tai äidin tehtävien suorittamista uhrautumisena kuin Askin tutkimuksen äidit. Suomalaiset äidit olivat kyllä tietoisia äitien korkeasta asemasta islamilaisissa lähteissä ja islamilaisessa äitiysdiskurssissa, ja saattoivat siihen viitata. Saana, Laura ja Fatima painottivat äidin korkeaa asemaa islamissa eniten ja nauttivat äidin roolistaan. Kukaan muu kuin Annika ei kuitenkaan puhunut äitiydestään siihen sävyyn kuin olisivat joutuneet uhrautumaan jotenkin.

6.1.3. JUMALAN ARMOLLISUUS

Annika ja Aisha olivat haastattelujärjestyksessä toisena ja kolmantena, ja kun he olivat äitiyden ihanteista ja äidin roolista islamissa tällaista mieltä, päätin sitten kysyä seuraavissa haastatteluissa myös tästä ”äitimyytistä”, vaikkei se ollutkaan alkuperäisessä haastattelurungossani. Seuraavat haastateltavat tuntuivat kuitenkin olevan hyvin sujut oman äitiytensä ja äidin roolinsa kanssa. Mikä sitten auttoi näitä äitejä jaksamaan näissä suorituspaineeissa? Osasta huokui se, että he olivat löytäneet omat tapansa olla ja toimia, nauttivat roolistaan, eivätkä olleet kovin herkkiä ulkopuoliselle kritiikille. Esimerkiksi Sonja koki, ettei hän ole kovin herkkänahkainen.

Sonja: No ehkä varmaan seki riippuu varmaan, miten ihminen ottaa niit asioita niin kun... mut mäki oon semmonen niinku, et mä piut paut hirveesti niinku välitän... tai siis silleen en mä sano, et kyl mä välitän... mut sillä tavalla, että mä en niinku mä en oo semmonen ihminen, joka reagoi noihin asioihin silleen.

Siiri: Sä et ota siitä stressiä?

Sonja: En en... Ehkä mä otan muista asioista, mut en näistä silleen, että mä niinku säästän itteni silleen, et mä en oo missään tuolla sosiaalisen median muslimisiskojen ryhmissä niin kun debatoimassa, et ”hei että onks se ok, että että lapsi tekee näin tai näin tai pukeutuu tai tekee tai tiedätkö, että koska tavallaan noikaan niinku ei oo yhtä vastausta asioihin, vaan vaan mites sanois... ei oo yhtä vastausta, ku asiat on niin moninaisia... kaikki vaikuttaa kaikkeen, lapset on erilaisia niinku niin ei niit ei ei oo semmosta yhtä linjaa niinku... pitää vähän niinku soveltaa asioita.

-Sonja

Osa kritisoi enemmän itseään, mutta huomautti, että vaikka ihminen joutuu tuomiopäivänä vastaamaan myös äitiydessään tehdyistä virheistä, Jumala on kuitenkin loppupeleissä armollinen. Se mitä ihmisellä on sisimmässään, on tärkeintä. Vaikka uskonnolliset velvollisuudet, kuten rukoilut ynnä muut on tehtävä, ulkokultainen suorittaminen ei siis ole Jumalankaan silmissä ollenkaan hyvä asia. Jumala tietää, että oletko tehnyt parhaasi – äitinä ja muutenkin – vai et. Riittää siis, että tekee parhaansa. Joku voisi tietenkin sanoa, että jatkuvasti omaan parhaaseensakin pyrkiminen, siis perfektionismi, voisi potentiaalisesti uuvuttaa herkemmän äidin, joten sitä voi vain toivoa, että äidit osaavat suhtautua myös itse itseensä yhtä armollisesti.

6.1.4. FEMINISTINEN TULKINTA

Äideistä Lea kuului niihin, jotka eivät paljoa stressanneet äidin roolista tai ulkopuolisista odotuksista. Hän oli kuitenkin ainut, joka oli lähtenyt aktiivisesti haastamaan tällaisia tulkintoja islamista, jotka näkevät naisen olevan arvostettu ja täyttävän tehtävänsä naisena ainoastaan äitiyden kautta, tai jollakin muulla tapaa suhteessa muihin, esimerkiksi vaimona ja tyttärenä.

Hän pohtii Koraanin tapaa puhua naisista ja huomauttaa, että esimerkiksi Koraanin tapa puhua Jeesuksen äidistä, Mariasta, ei korosta Mariaa äitinä, vaan hän oli paras nainen päällä maan, koska hän oli niin hurskas ja hänellä oli niin vahva usko Jumalaan. Toinen nainen, joka Koraanissa mainitaan, on Faaraon⁴⁶ vaimo, joka kapinoi Faaraota vastaan. Lea naurahtaen kertoo, ettei hän ollut kovin ihanteellinen vaimo. Faaraon vaimo kapinoi miestään vastaan, koska uskoi yhteen Jumalaan ja häntä rankaistiinkin sen takia, mutta häntä ei kuitenkaan sattunut ja hän pääsi paratiisiin uskonsa vahvuuden vuoksi.

Mut se on se suhde Jumalaan ja se usko Jumalaan, joka määrittelee arvon, että on mun mielestä islamissa... ..just kauheesti puhutaan siitä, miten nainen on niin arvokas, koska hän voi olla äiti ja hän voi olla vaimo, jotenki silleen... mutta vähän niinku, mut Koraani kyl vähän niinku viittaa siihen, että se on kyllä se usko, joka niinku määrittelee...

-Lea

Vaikuttaa siis siltä, että painetta täydellisen äitiyden suorittamiseen ei ole, koska oma arvo ja hyvyys ei ole täten kytkeytynyt äitiyteen, vaan naisella on itseisarvo Jumalan edessä ilman lapsiakin. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö Lealla olisi äitiyteen ja lasten kasvattamiseen liittyviä ihanteita. Hänen mielestään hyvä äiti on sellainen, joka pitää hyvää huolta lapsistaan, kasvattaa näitä islamin arvojen mukaan ja elää itse niiden mukaan, ja koittaa kasvattaa lapsen suhdetta Jumalaan. Hän näyttää omalla esimerkillään, miten rukoilee ja kiittää jumalaa. Hän vie lasta luontoon ihailemaan luomakuntaa ja huomaamaan Jumalan ihmeitä ympärillään. Hän opettaa lasta huomioimaan arjessa, miten kaikki hyvät ja huonot asiat, mitä tapahtuu, on Jumalan tahtoa. Mutta naisten ja esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asema islamissa ja muslimien keskuudessa ovat asioita, joihin Lea aktiivisesti pyrkii vaikuttamaan myös oman kotinsa ulkopuolella.

6.1.5. ÄIDIT JA TYÖSSÄKÄYNTI

Haastatteluissa näkyi myös se, että äidit olivat enimmäkseen hyvin suopeita äidin työssäkäynnin suhteen. Kalliissa Suomessa se nähtiin joissakin perheissä melkein päältämättömänä, että perheen molemmat aikuiset käyvät töissä. Kukaan ei kuitenkaan kokenut toimivansa uskontoaan vastaan tässä asiassa. Sekä naisen työssäkäynnille että naisen kotiin jäämiselle (kotiäidiksi tai kotoa käsin työskenteleväksi vaimoksi/äidiksi) annettiin uskontoon liittyviä perusteluita. Äidit halusivat kannustaa tyttöjäänkin kouluttautumaan, ja tyttöjen ja naisten kouluttautumista pidettiin islamiin liittyvänä, kuten tämänkin äidin kommentista käy ilmi.

⁴⁶ Faarao kirjoitetaan Koraanissa isolla, koska sitä käytetään erisnimen tapaan viittaamaan tiettyyn faaraoon.

...sivistys ei oo koskaan pahasta, et meidän uskontoki kehottaa opiskelemaan siis kaikkea, ei pelkästään uskonnollista tietoa, vaan ylipäätään kehottaa kouluttautumaan...

-Fatima

Vaikka perheen äiti kävisikin töissä, äiti yleensä kuitenkin tiedostaa sen, että pääasiallinen elatusvelvollisuus on kuitenkin miehellä. Äidin työssäkäyntiin sama äiti kommentoi näin:

...toki se on niinku miehen velvollisuus, mut että et mitenkään kiellettyä se ei oo, että nainen olis töissä tai käyttäis rahaansa. Et sitte taas meil on niin, että se raha, mitä se nainen käyttää omista rahoistaan sen perheen hyväksi on niinku Allahin edessä sama ku hän antais hyväntekeväisyyteen, elikkä... elikkä tavallaan mä saan siitä mun käyttämästä rahasta niinku enemmän, ku mun mies, joka hoitaa vaan sen velvollisuutensa, et sikälikin en näe sitä mitenkään niinku huonona asiansa, että käy siellä töissä ja itekki mulla varmaan hajois pää, jos mä istuisin vaan kotona, et kyl mä kaipaen itelleniki jotain sellasta muuta elämää kuin tässä neljän seinän sisällä.

-Fatima

Myös sellainen näkemys oli, ettei äidin tulisi jäädä lasten kanssa kotiin, mikäli perheellä ei ole siihen varaa, ja tätäkin perusteltiin islamilla.

Mä mä koen, että mun mielestä islamin mukaan on niin, että... ..että et jos on kykeneväinen tekemään töitä, niin sun täytyy, et et sä voi elää niinku muiden rahoilla. Ööö jos ei sun oo pakko. Se on eri asia, jos et sä niinku voi olla. Tai niinku itte saan jotain opintotukea, mut sitte valmistuu ja sit maksaa veroja ja näin, et se on niinku siin siin sitä polkua siihen. Nyt mä en enää saa sitä valitettavasti. ((nauraa)) Mutta mä en yhtään tykkää semmosesta, et jäädään kotiin ja ajatellaan, et se on niinku pakko jäädä kotiin, koska mun mielestä ei saa, jos ei niinku oo siihen varaa.

-Lea

Mielenkiintoista on kuitenkin havaita, että kuusi seitsemästä äidistä on jollakin tapaa kasvatus- tai hoiva-alalla. (ks. taulukko 1) Se on tuskin sattumaa. Voi kuitenkin vain spekuloida, miksi niin on. Onko kyseessä se, että lasten kasvattamiseen ja hoivaamiseen tavallista erityisempää kiinnostusta osoittavat äidit ovat valikoituneet haastateltaviksi? Onko kyseessä se, että naisten ammatinvalintaa on ohjannut islamin naiskuva, jossa naisen rooli ylipäänsä on olla hoivaaja? Vai johtuneeko tämä ihan muista tekijöistä? Sitä en lähde tässä arvailemaan.

Äitien työssäkäyntiin varmasti vaikuttaa myös nykyajan trendi, jonka mukaan jokainen yksilö on etupäässä vastuussa itsestään, ja yhteiskunnan odotukset kohdistuvat etupäässä yksilöön ja eikä esimerkiksi perhekuntiin. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 2-3, Beck & Beck-Gernsheim 2002: 11-12) Myös naisten ”vapautuminen” on osa tätä ilmiötä. (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 55-63) Nähdäkseni individualistinen trendi ei katso hyvällä työkykyisen ihmisen kotona oloa, mikäli tällä on mahdollisuus työntekoon. Tutkimukseni

äidit ovat sellaiseen kulttuuriin syntyneitä, joten kynnyks jäänä kotiin saattaisi myös olla suuri, jos sellainen teorian tasolla houkuttelisi. Työttömyysrahan saaminenkin on sidottu siihen oletukseen, että työtön ainakin vaikuttaa halukkaalta töihin, jos työpaikka siunaantuisi. Lisäksi eläke määräytyy tehdyn palkkatyön perusteella. Työssäkäyvät äidit vaikuttivat kuitenkin olevansa tyytyväisiä siihen, että ovat työelämässä mukana. Vaikka äidit olisivatkin valinneet tietoisesti konservatiivisemmän perhemallin, ajatus oikeudesta ja velvollisuudesta käydä töissä istuu suurimmassa osassa heistä vahvana. Tai jos ei muuta motiivia ole, niin ainakin kahden työssäkäyvän perheellä on käytössä enemmän rahaa.

6.2. LASTEN KASVATTAMINEN ISLAMIIN

6.2.1. KASVATTAMINEN HYVIKSI IHMISIKSI

Minkälaisia lastenkasvatukseen liittyviä hyveitä äideillä sitten on ja mitä uskontoon liittyviä asioita äidit opettavat lapsilleen? Vastauksia tuli paljon monenlaisia, mutta ehdottomasti eniten korostuivat asiat, jotka olivat ennalta arvattavia. Rukoileminen ja mieluiten täydet viisi kertaa päivässä esiintyivät kaikkien muiden vastauksissa, paitsi yhden, jonka mukaan ei ennätkä rukoilla, koska elämä on niin täynnä kaikenlaista tekemistä. Kaikkien vastauksissa tuli esille ystävällisten käytöstopojen, toisten ihmisten hyvin kohtelemisen ja kunnioituksen muita ihmisiä (erityisesti iäkkäämpiä, vanhempia ja opettajia) kohtaan merkitys. Toiset kuvailivat myös enemmän, miten tulisi olla rehellinen, luotettava ja avulias. Tällainen tavoite on varmaankin kaikilla vanhemmilla – kasvattaa sosiaalisesti hyvätapaisia ja miellyttäviä ihmisiä – mutta äitien vastauksista tuli lisäksi sellainen vaikutelma, että kyseessä ovat uskonnolliset hyveet. Toisaalta osa sanoi suoraan, että on hyvin vaikea erotella sitä, että mikä nyt on uskonnollista kasvatusta ja mikä hyvää kasvatusta ylipäänsä, koska nämä ovat päällekkäisiä tai limittäisiä asioita. Kuitenkin erityisesti painotus rehellisyyteen, luotettavuuteen, kunnioitukseen ja avuliaisuuteen nousivat sieltä jonkin verran esiin muiden hyveiden joukosta.

Tässä asiassa aineistoni vastaa hyvin sitä, mitä Scourfieldin et al. (2013) tutkimuksessa nousi esille, mitä tulee erityisesti lapsilta toivottaviin piirteisiin. Vanhemmille ja lapsille oli annettu lomakkeet, joissa oli erilaisia hyveitä, jotka heidän piti laittaa tärkeysjärjestykseen. Vanhempien vastauksissa viisi tärkeimmiksi rankattua hyvettä olivat ”kunnioittava”, joka ilmeni 37 kertaa, ”rehellinen” 19 kertaa, ”ystävällinen” 17 kertaa, ”kuuliainen” 17 kertaa ja ”siveä/nöyrä/vaatimaton” (*modesty*) 14 kertaa. (Scourfield et al. 2013: 96-97) Askin tutkimuksessa ruotsalaiset muslimiäidit painottivat myös erityisesti hyviksi ihmisiksi kasvattamista ja nostivat hyveiden joukosta erityisesti kunnioituksen muita ihmisiä kohtaan, sekä avoimuuden ja rehellisyyden. (Ask 2014: 55) Ask pohtii, miksi äidit ylipäänsä liittävät universaaleja, demokraattisia, individualistia ja kollektiivisia hyveitä islamilaiseen

identiteettiin ja päätyy siihen tulkintaan, että nämä naiset haluavat yhdistää positiivisina pitämiään asioita muslimi-identiteettiin ja puhua muslimi-identiteetistä mahdollistava asiana.⁴⁷ (Ask 2014: 57-58)

Rukoilun ja ystävällisten käytöstopojen lisäksi esille nousivat luonnollisesti syömiseen ja hygieniaan liittyvät asiat erilaisin painotuseroin. Sianlihan välttäminen tuli syömiseen liittyvien vastausten kohdalla eniten esiin, mutta osa mainitsi myös halal-teurastetun lihan syömisestä, sekä veriruokien ja petoeläinten lihan välttämisen. Laura mainitsi myös punaisen ötökkävärin välttämisen. Lea mainitsi olevansa vegaani myös uskonnollisin motiivein ja hänestä ihmisen tulee suojella maapalloa ja eläimiä myös uskonnollisista syistä. Oikealla kädellä syömistä ja rituaalinomaisesti tietyissä tilanteissa toistettavia fraaseja, kuten esimerkiksi *bismillah* vaikkapa syömistä aloittaessa tai *alhamdulillah*, olivat myös asioita, joita kaikki opettivat lapsilleen jo pienestä pitäen. Samoin oli intiimihygienian kanssa. Äidit opettivat peseytymään vedellä vessassa käynnin jälkeen riippumatta siitä, millä asialla vessassa oli käyty. Siveyssääntöjä opetettiin myös. Tähän sisältyi säädyllinen pukeutuminen (ja tytöillä murrosiässä huivin käyttö) ja vaatteiden vaihto yksityisesti. Monet opettivat lapsiaan menemään kylpyyn uimapuku päällä tai saunaan uimapuku tai pyyhe päällä, sekä olemaan koikkelehtimatta alasti muiden nähden. Kaksi sanoi kertoneensa uskonnollisia tarinoita lapsilleen ja monessa perheessä äidit olivat opettaneet myös jo joitakin Koraanin jakeita lapsilleen. Arabian aakkosia saatettiin jo opettaa lapsille ennen kouluikää. Nukkumaanmenon yhteydessä oli hyvin tavallista joko äidin resitoida Koraania lapsilleen tai lasten kuunnella Koraanin resitointia vaikkapa YouTubesta. Laura mainitsi myös nukkumis-duan.⁴⁸

Lasten uskontokasvatusta ohjaavia periaatteita olivat muun muassa aikaisin aloittaminen ja lapsentasoinen kasvattaminen. Leikinomaisuutta ja leikin kautta opettamista pidettiin hyvin tärkeänä ja autoritääristä kasvatusta vierastettiin. Kolme äideistä viittasi islamin ikätasomalliin, jossa lapsen ensimmäiset seitsemän elinvuotta äidin tai vanhempien tulisi hoivata tätä kotona ja opettaa leikin kautta, ikävuodet 7-14 tulisivat olla sitä opetusvaihetta, jolloin kaikki olennaiset uskonnonharjoittamiseen (ja kaikkeen muuhunkin) liittyvät asiat tulisi opettaa, ja tästä eteenpäin ikävuosina 14-21 kaiken tiedon tulisi olla lapsen päässä ja vanhempien tehtävä on toimia tukena ja kaverina rinnalla. Tässä vaiheessa on näiden äitien mukaan turha yrittää opettaa enää mitään, sillä tieto menee helposti yhdestä korvasta sisään ja toisesta ulos. Vaikka ikätasosta kasvatusta korostettiin, vanhemmat uskoivat kuitenkin siihen,

⁴⁷ Tämä siksi, että julkisessa puheessa muslimeita esitetään niin paljon epädemokraattisina jne.

⁴⁸ Sitä on vaikea kääntää, mutta "dua" on eräänlainen rukous.

että islamiin on syytä kasvattaa. Se ei siis riitä, että syntyy muslimiperheeseen, vaan lapset tarvitsevat ohjausta.

Pikkulapsivaiheessa islamilainen kasvatus nähtiin aika pitkälti hyvien käytöstapojen, oikean ja väärän, islamiin liittyvien arkisten tapojen opettamisena (ruokailutavat, hygieniasäännöt jne.), mutta monet painottivat myös jumalasuhteen kehittämistä pienestä pitäen. Moni vastasi, että uskonnon tulisi olla luonnollisesti läsnä kotona ja vanhempien tulisi toimia hyvinä esimerkkeinä. Kun lapsi näkee, kun vanhempi rukoilee tai vanhempi rohkaisee lasta kiittämään jumalaa tai pyytämään jumalalta asioita, tai lapsi ylipäänsä edes kuulee puhuttavan jumalasta, niin se on alku lapsen omalle jumalasuhteelle. Aisha ja Lea, jotka ovat opettajia, olivat hämmästyneitä siitä, että ensimmäiselle luokalle kouluun tulee sellaisia muslimilapsia, jotka eivät ole jumalasta tai profeetta Muhammadista kuulletkaan.

Aisha: Et kyl mä vähän ihmettelen, et jos ekaluokkalaisella ei oo kouluun tullessa kuitenkin sellasta käsitystä, et on Allah ja et on Jumala, et sit enemmän siitä sit voidaan puhua koulussa ja vanhemmatkin halutessaan kotona, mut tavallaan joku ajatus siitä kuiteski saa muslimiperhees olla, et on olemas jumala.

Siiri: Mm.

Aisha: Mm. Ja ehkä joskus jotain kuullu profeetta Muhammedistaki, mut eihän ne pienet vielä niin kamalasti ymmärrä.

Siiri: Onks se sit enemmän sellasta niinku et öö tapakasvatusta...

Aisha: Mm...

Siiri: ...tai semmosta enemmän just, et miten peseydytään ja miten syödään tai mitä syödään ja...

Aisha: Joo, joo, joo.

Siiri: ..ja kaikenlaiset toivotukset ja...

Aisha: Mm, mm...

Koulun alkaessa edellisten asioiden rinnalle tulee rukoilun ja Koraanin lukemisen opetteleminen, sekä laajemmin islamin dogmien ymmärtäminen. Lapsia koitetaan entistä enemmän sosiaalista niin muslimiyhteisöön kuin suomalaisenkin yhteiskunnan jäseniksi. ”Hyvän ihmisen” ominaisuudet (ks. em. hyveet) tulevat entistä vahvemmin fokukseen, kun lasten oma ymmärrys lisääntyy. Siveyssäännöt tulevat murrosiän kynnyksellä vahvemmin esille.

Yhteenvetona voisin sanoa, että lapsia siis kasvatetaan etupäässä ”hyviksi ihmisiksi” ja hyvä ihminen rinnastetaan hyvään muslimiin. Hyvä muslimi on kuitenkin sellainen, joka kohtelee kaikkia yhteiskunnassa ystävällisesti ja tasa-arvoisesti, olivat nämä sitten muslimeja tai eivät. Äidit toivoivat lapsilleen kuitenkin vahvaa muslimi-identiteettiä, jotta nämä kykenisivät olemaan muslimeita itsevarmasti, torjumaan länsimaisen elämäntavan houkutuksia ja pitämään puolensa mahdollista kritiikkiä vastaan. Lapsia sosiaalistetaan

rituaalisten ja arkipäiväisten toimien (jotka ovat pitkälti ruumiillisia ja aistinvaraisia, kuten hygienia, rukoilu jne.) myötä muslimiksi pienestä pitäen. Sen lisäksi, että uskonto tulee esille kaikessa arkipäivän toiminnassa, holistisen kasvatusotteen uskoisin näkyvän etupäässä siinä, miten äidit koittavat arkipäiväisessä elämässä luoda lasten jumalasuhteen kehittymiselle mahdollisimman hyvät edellytykset jo ihan pienestä pitäen. Se, että tämän nähdään olevan vanhempien vastuulla, johtuu elämisestä sellaisessa maassa, jossa muslimit ovat vähemmistönä. Koraani-koulu, joka oli esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Norjassa tärkeässä osassa lasten sosiaalistamisessa, ei kuitenkaan ollut niin suurella roolilla Suomessa. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, etteikö Koraanin ja islamin opinkappaleiden tuntemiseen ja arabian kielen taitoon olisi panostettu. Tähän kaikkeen palaan toisessa alaluvussa.

6.2.2. HOLISTINEN KASVATUS?

Tutkielmani alkupuolella puhuin Scourfieldin et al. tutkimuksesta, jonka mukaan niissä brittiläisperheissä, joissa toinen vanhempi oli käännyttänyt ja perheen vanhemmat olivat eri etnistä taustaa, oli taipumus kasvattaa lapsia ”holistisesti”. Scourfield et al. uskoivat holistisen kasvatuksen johtuvan nimenomaan käännyttämisestä, koska nämä olivat aikuisella iällä opetelleet mistä islamissa on kyse. (Scourfield et al. 2013: 84) Omista pelkästään käännyttämisistä koostuvista haastateltavistani ainakin viiden (Annika ja Aisha pois lukien) voisi sanoa kasvattavan lapsiaan holistisesti. Kuitenkin esimerkiksi Jenny Askin tutkimuksessa, jossa oli vain kaksi islamiin kääntynyttä äitiä, oli yleisesti nähtävissä holistinen suhtautuminen lastenkasvatukseen. Eräs Jenny Askin haastateltavista kiteytti jotakin todella olennaista ”holistisesta” lähestymistavasta:

Allahin rakastaminen on kaikkein tärkeintä. Jos hän sen oppii, niin hän oppii myös kunnioittamaan muita, ympäristöä, auttamaan köyhiä, tämä on yksinkertainen seuraus siitä. Hyväksi ihmiseksi tuleminen. Sen ei pidä olla pelkoa vaan hänen pitää tuntea rakkautta häntä kohtaan. Kaikki mitä teen, pyörii tämän ympärillä.⁴⁹

-Zahra

Äidit uskoivat, että oma usko Jumalaan vaikuttaa kaikkeen myönteisesti, myös lasten kasvatukseen. Kun omat uskon asiat ovat kunnossa, lastenkasvatukseen ”tulee luonnostaan”. (Ask 2014: 58) Tämä luonnollisesti pätee myös lapsiin. Heidän uskonsa auttaa heitä tulemaan paremmiksi ihmisiksi ja siksi heidän uskoaan on vaalittava.

⁴⁹ Suomenos on omani. Alkuperäinen siteeraus: ”Att älska Allah är det allra viktigaste. För lär han sig det så lär han sig att respektera andra, miljön, hjälpa fattiga, det följer med då helt enkelt. Bli en god mänskika. Det ska inte vara någon fruktan utan han ska känna kärleken till honom. Allt jag gör kretsar kring det.

Pitäisin hyvin mahdollisena, että syy holistiseen kasvatukseen on jossakin muualla kuin käännyttäisyydessä. Tai jos käännyttäisyydellä on vaikutusta asiaan, se ei ole kuitenkaan ainut syy holistiseen kasvatukseen. Ehkä kyse on ylipäänsä uskonnon voimistumisesta vähemmistöolosuhteissa (ks. esim. Roy, Bruce). Ehkä kyse on laajemman yhteisön puutteesta⁵⁰, jolloin uskonnon täytyy manifestoitua jokaisessa teossa, jotta se on jatkuvasti läsnä, eikä ”katoa” minnekään. Ehkä kyse on siitä, että uskonto, kulttuurista puhdistettu ”islam”, asettuu kulttuurin paikalle määrittelemään elämäntapaa? Oman tutkimukseni puitteissa, en pysty vastaamaan tähän kysymykseen. Tässä olisi yksi lisätutkimuksen paikka: selvittää, millä tavoin käännyttäisten ja syntyperäisten muslimien antama kasvatuseroavat toisistaan? Oma tutkimukseni ei ole kuitenkaan vertaileva tutkimus.

6.2.3. SUHDE KORAANI-KOULUIHIN JA ISLAMILAISEEN YHTEISÖÖN

Aineistossa nousi esiin myös se, että monessa perheessä elettiin muslimina aika omissa oloissa. Moni äiti piti esimerkiksi moskeijan järjestämää Koraani-koulua etenkin pienille liian rankkana ja haastavana. Mielenkiintoista oli, että vain yhdellä äidillä on lapset moskeijan järjestämässä Koraani-koulussa. Tässä perheessä kaikki lapset (paitsi haastatteluhetkellä nuorin lapsista) sekä äiti käyvät Koraani-koulussa kerran viikossa sunnuntaisin. Syyt sille, miksi lapset eivät olleet Koraani-koulussa tai miksi jotkut epäröivät lapsen laittamista sellaiseen, oli monet, mutta yksi syy oli ylitse muiden. Äidit olivat sitä mieltä, että Koraani-koulut ovat opetusmetodeiltaan vanhanaikaisia ja niissä painotetaan pelkkää ulkoa opettelua. Yhden äidin kokemus oli se, että pienen lapsen olisi pitänyt istua siellä kaksi tuntia putkeen paikoillaan toistaen perässä, mitä opettaja sanoo. Erään toisen äidin lapsi oli ollut Koraani-koulussa vähän aikaa ennen peruskoulun alkua, mutta se loppui lyhyeen, kun tiukka opettaja olisi halunnut, että lukutaidottomat lapset opettelevat jonkin suuran ulkoa seuraavaksi kerraksi. Tämä äiti alkoikin itse pitää islamkerhoa tämän jälkeen, jossa myös oma lapsi oli mukana. Jotkut äidit painottivat sitä, miten tärkeää olisi ulkoa opettelun lisäksi selittää ne suurien merkitykset lapsille ja että opetus tapahtuisi etenkin pienemmällä enemmän leikin kautta. Lisäksi kahdessa perheessä on valittu kuitenkin laittaa lapset peruskoulun ulkopuolisille arabian tunneille, jotta Koraanin lukeminen alkuperäiskielellä helpottuisi. Lisäksi yksi äideistä ajatteli, että perinteinenkin Koraani-koulu saattaisi käydä päinsä sitten kun lapsi on vähän vanhempi.

Sytä olla laittamatta lapsia Koraani-kouluun oli muitakin. Eräässä perheessä kouluikäiset lapset olivat yrittäneet käydä Koraani-koulussa jonkin aikaa, mutta neuropsykiatristen ominaisuuksiensa vuoksi eivät pystyneet olemaan niin isossa ryhmässä ja

⁵⁰ Tätä myös Scourfield et al. pitivät mahdollisena.

kovassa melussa. Lisäksi nämä olivat jo peruskoulusta riittävän kuormittuneita ja Koraani-koulu olisi heidän moskeijallaan ollut kolme kertaa viikossa. Heidän tapauksessaan lapset opiskelivat sitten itsenäisesti kotona omasta aloitteestaan ja lukivat Koraania ulkoa. Yksi äiti suhtautui skeptisesti Koraani-kouluihin, ei pelkästään opetusmetodeiltaan, vaan muutenkin. Hän näki ongelmana sen, ettei niitä valvota, ja halusi pitää opetuksen mieluummin omissa käsissään. Kenellekään äideistä ei ollut edes tullut mieleen palkata yksityisopettajaa kotiin, koska sellainen olisi niin kallista, ja Suomessa sellainen olisi muutenkin poikkeuksellista.

Osa saattoi kuitenkin osallistua moskeijan muihin tapahtumiin, vaikka heidän lapsensa eivät käyneetkään moskeijan järjestämässä Koraani-koulussa.⁵¹ Yksi äiti halusi pysyä erossa kaikesta moskeijan toiminnasta käyttämisen pelossa, mutta enimmäkseen löytyi käytännön syitä moskeijassa käymättömyydelle. Kyse ei siis aina ollut tietoisesta halusta ”eristäytyä” muslimiyhteisöstä. Perjantairukous on monille hankalaan aikaan työelämän kannalta. Tämän vuoksi eräässä perheessä vain mies ja lapset käyvät moskeijassa kesäisin. Perheen äiti ei jaksa tunkea pienten lasten kanssa liian pieneksi rajattuun, ahtaaseen naisten tilaan. Yksi äiti kävi oikein ahkerasti joskus moskeijan perjantairukouksissa, mutta sitten yllättäen moskeija muutti kauemmas ja siellä silti yhä käytiin jonkin aikaa, koska saarnat olivat siellä suomeksi. Tämän jälkeen moskeija kuitenkin lakkautettiin, eikä hän sittemmin ole käynyt säännöllisesti missään. Hänen miehensä käy yhä jossakin kauempana. Aishan mukaan silloin kun hän oli nuorempi ja lapsi oli pieni, ei suomenkielisille oikein järjestettykään mitään. Mahdollisesti hän olisi osallistunut enemmän tapahtumiin, jos sopivia sellaisia olisi siis järjestetty. Äitien vastauksissa on siis myös nähtävissä, että tapahtumien puute osatulla kielellä, järkevän etäisyyden päässä ja sopivaan aikaan, sekä naisten tilojen huonous miesten tiloihin nähden, rajoittavat naisten moskeijassa käyntiä. Kuten Saana huomauttaa, asiaan vaikuttaa myös se, ettei naisilta samaan tapaan odoteta rukoilua moskeijassa kuin miehiltä, ja se on aivan hyväksyttävää myös, että naiset hoitavat rukoilunsa kotona.

Mielenkiintoista oli kuitenkin havaita se, että niin harvalla oli lapsi/lapset moskeijan järjestämässä Koraani-koulussa⁵², kun Scourfieldin et al. tutkimuksessa melkein kaikilla perheillä oli lapset Koraani-koulussa – noin puolella moskeijan järjestämässä ja noin puolella oli palkattu kotiin yksityisopettaja. Vain kaksi liberaaliksi luokiteltua perhettä oli jättänyt laittamatta lapsensa Koraani-kouluun. Östbergin Norjaan sijoittuvassa tutkimuksessa

⁵¹ Lisäksi lapset saattoivat käydä esimerkiksi jonkin järjestön tapahtumissa.

⁵² Ja ne, joiden lapset olivat liian pieniä Koraani-kouluun, saattoivat jo valmiiksi suhtautua skeptisesti ja sanoa, etteivät aio laittaa heitä Koraani-kouluun. Myös Aisha, jonka lapsi on jo aikuinen, oli aikanaan pettynyt Koraani-kouluun ja ottanut lapsensa pois sieltä.

moskeijan rooli sekä kasvoi että heikkeni (ks. s.10), mutta siinäkin tapauksessa, että lapset eivät olleet moskeijan järjestämässä Koraani-koulussa, niin heille oli palkattu yksityisopettaja.

Tämän voi mielestäni tulkita kahdella tapaa. Joko selittävä tekijä on käännyttäisyys ja/tai monikulttuurisessa perheessä eläminen, koska omat haastateltavani koostuvat pelkästään näistä, Scourfieldin et al. tutkimuksessa niitä oli pieni vähemmistö ja Östbergin tutkimuksessa niitä ei ollut ollenkaan. On mahdollista, että jo synnyinmaan (muslimimaan) kulttuuriin kuuluu, että lapsi on laitettava Koraani-kouluun, eikä tämä välttämättä edes automaattisesti kieli vahvasta uskonnollisuudesta. Jos jokin on normi, niin normia vastaan toimiminen saattaa aiheuttaa paheksuntaa. Sain sellaisen kuvan haastattelemistani äideistä, että he olivat itsevarmoja omasta uskonnollisesta tietämyksestään ja lapsilleen antamasta kasvatuksesta. Heille ei tuntunut olevan mikään ongelma pitää uskonnonopetuksen lankoja käsissään. Myös internetin itseopiskelumateriaalia oli käytetty hyödyksi. Tässä näkyy hyvin selvästi ajankuva, mitä tulee Beck & Beck-Gernsheimin käsittelemään individualisaatioon (Beck & Beck-Gernsheim 2002: 3), sekä se, mitä Roy puhuu auktoriteettien hajaannuksesta (Roy 2004: 160-161) ja universaaliin (ja virtuaaliseen) *ummaan* kuulumisesta. (Roy 2004: 183-184)

Toinen syy voi olla se, että esimerkiksi Ison-Britannian koulujärjestelmä ja koulutuksen kenttä saattaa olla niin erilainen Suomeen nähden. Palkkaisivatkohon suomalaiset muslimiäidit ja -isät herkemmin yksityisopettajan kotiin, jos sellainen olisi halvempaa tai ylipäänsä jotenkin normaalia Suomessa? Suomalaisäidit saattavat olla niin tottuneita koulujärjestelmään, joka on ilmainen, ja jossa valtaosa kouluista on julkisia ja keskenään suhteellisen tasalatauisia, että ajatus yksityisopettajasta saattaa kuulostaa elitistiseltä touhulta. Muutenkin suomalaiset ovat tottuneita laadukkaaseen koulutukseen, koska Suomessa opettajat ovat ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita ja koulutukseen panostetaan. Jos Koraani-koulun opettaja tuntuu metodeiltaan olevan ”kivikaudelta”, niin ei ole yllättävää, jos se ei vanhempia tyydytä. Voi myös olla, että nämä molemmat tekijät yhdessä vaikuttavat siihen, miksi jotkut äidit eivät ole laittaneet lapsiaan Koraani-kouluihin.

6.2.4. TYTTÖJEN JA POIKIEN KASVATUS

Haastatteluissa kysyin äideiltä myös siitä, kasvattavatko he tyttöjä ja poikia samalla tavalla, tai mikäli heillä oli lapsissa vain yhden sukupuolen edustajia, pitäisikö heidän mielestään tyttöjä ja poikia kasvattaa samalla tavalla. Kaikille haastateltaville tyttöjen ja poikien välinen tasa-arvo tuntui olevan tärkeä asia. Myös brittitutkimuksessa oli päädytty samaan tulokseen. Vanhemmat eivät nähneet tyttöjen ja poikien kasvatuksessa mitään eroa (Scourfield et al. 2013: 84). Omista haastateltavistani yksi ei kuitenkaan halunnut ruveta spekuloidaan tyttöjen ja poikien

kasvatuseroja sen tarkemmin, koska hänellä oli kokemusta pelkistä tytöistä. Yksi äideistä puolestaan halusi kasvatuksessa ohjata lapsiaan erilaisiin perherooleihin, muttei nähnyt muilta osin tyttöjen ja poikien kasvatuksessa mitään eroa. Viisi äideistä ei nähnyt mitään eroa tyttöjen ja poikien kasvatuksessa. Ainut ero heidän mielestään liittyi huivin käyttöön. Yksi heistä ei meinannut opettaa huivin käyttöäkään. Hän oli haastateltavista tosin ainut, joka ei itsekään pidä huiivia. Äidit, jotka toivoivat tyttäristään huivin käyttäjiä, eivät kuitenkaan uskoneet pakottamiseen, mutta halusivat ohjata tyttölapsiaan huivin käyttöön luontevalla tavalla, ennakkoiden ja omalla esimerkillä. Osa äideistä muistutti, että siveä pukeutuminen koski tietysti myös poikalapsia tarkoittaen esimerkiksi housujen pituutta.

Haastateltaville tuntui olevan tärkeää, että perheen säännöt ovat samat kaikille. Kenellekään ei sallita enempää vapauksia kuin toisille sukupuolen vuoksi. Eräs äiti muotoili asian osuvasti:

Ei ne synnit ei ne niinku synnit oo meillä öö mitekään pahempi toiselle sukupuolelle, ku toiselle.

-Fatima

Toinen äiti ihmetteli sitä, miten Facebookissa jossakin muslimiemale suunnatussa ryhmässä oli tuomittu jonkun naisen kiroilu erityisesti siksi, että tämä oli nainen. Ihan kuin kiroilu olisi miehille jotenkin hyväksyttävämpää. Perheissä säännöt kotiintuloaikojen, seurusteluiden, juomisten, kotitöiden jakaantumisten ynnä muiden suhteen olivat kaikille samat. Erityisesti kotitöiden suhteen äidit olivat ainakin puheissaan hyvin tasa-arvoisia. He halusivat, että niin tytöt kuin pojat oppivat tekemään kaikkia kotitaloustöitä pyykinpesua ja ruuanlaittoa myöten.

Kuten mainittu jo aiemmin, äidit olivat enimmäkseen suopeita äidin työssäkäynnin suhteen. Yksi äideistä kuitenkin halusi valmistella lapsiaan tulevia perheroolejaan varten ja näki tyttöjen ja poikien kasvatuksen eroavan tältä osin hieman. Tämä tarkoittaisi sitä, että mahdollisesti ujoa poikaa rohkaistaisiin enemmän ulos ja opetettaisiin sosiaalisia ja muita taitoja, joita tarvitaan ulkomaailmassa pärjäämiseen. Tytärtä kannustettaisiin pysymään enemmän kotona ja sellaisiin harrastuksiin, joissa ei joudu hallitsemattomasti tekemisiin vastakkaisen sukupuolen kanssa. Elämässä pärjäämisen kannalta molempien olisi kuitenkin hyvä osata varmuuden vuoksi vähän kaikkea, koska ikinä ei tiedä, mitä elämä tuo tullessaan, ja jotta nuoret naiset oppivat arvostamaan miesten vastuualueelle kuuluvia tehtäviä ja nuoret miehet oppivat arvostamaan naisten vastuualueelle kuuluvia tehtäviä. Äiti kertoo näin:

...mut ehkä niinku ehkä mä enemmän valmistan [tytärtä] niinku siihen, et hän ois niinku vaikka kotivaimo tai kotoa töitä tekevä niinku vaimo. Mm mutta mut niinku sitte ja sit niinku hän... [Poikaa] ehkä siihen niinku miehen rooliin.

.....

...mut sitte meil on tosi tarkasti kuitenkin tärkeetä se, et me opetetaan molemmat tekemään ruokaa, me otetaan molemmat tekemään pitämään huolta talosta. Mä en oo kummankaan palvelija. Et et pojat pojat ei pääse niinku siinä kohtaa, et hän oppii tekee niinku pyykkiä...ja niin kun arvostaa niinku naisia niinku sitä kautta. Ja sit [tyttäreillä] taas kans se, että et niin kun ei välttämättä opeteta siihen niin kun, et sun täytyy tehdä se, et sä oot se niinku leivän tuoja siihen perheeseen, se on sun miehen työ, mut et sä tiedät kuitenkin mitä se työnteko on, mistä se raha tulee, mitä se vaatii, sä tavallaan opit arvostamaan sitä rahaa. Ja sitten niinku sekin, että no opettaa häntä ehkä niinku tekee sellasta työtä, mitä hän voi tehdä vaikka kotoa joustavammin, et ei tartte mennä vaikka niin kun johonkin työpaikkaan, missä on mm mixed environment ...välttämättä.

-Laura

6.3. MUSLIMEJA JA SUOMALAISIA

Kysyessäni äideiltä heidän ensisijaisesta identiteetistään muslimi-identiteetin tai suomalaisen identiteetin välillä, Saanalle, Lauralle, Fatimalle ja Sonjalle islamilainen identiteetti oli ehdottomasti se ensisijainen, mutta kaikki katsoivat, että suomalaisuus ja muslimius eivät ole millään tavalla toistensa kanssa ristiriidassa, joten useat heistä näkivät itsensä nimenomaan *suomalaisina muslimina*. Kuten Laura huomautti, ei hän arabikaan ole. Aishalle ja Lealle suomalainen ja islamilainen identiteetti olivat yhtä tärkeitä. Annikan vastaus yllätti: hän vastasi olevansa ensisijaisesti ihminen, mutta jos pitäisi jotakin valita, niin suomalainen identiteetti menisi edelle.

Haastatteluissa kävi ilmi, että yli puolet sanoivat kokevansa olevan osa globaalia *ummaa* ja uskon puhtauskin tuli vähintään kolmella henkilöllä esille. Näitä kahta viimeksi mainittua asiaa en kuitenkaan kysynyt systemaattisesti kaikilta äideiltä, eivätkä ne olleet haastattelukysymyksissäni. Uskon puhtaus on yksi salafisteille tyypillisimpiä piirteitä. En kuitenkaan menisi kutsumaan äitejä salafisteiksi⁵³, koska he eivät itse itseään sellaisiksi määritelleet. Uskonnon puhtaus tuntuu kuitenkin tulevan melkein automaattisesti esille monikulttuurisessa perheessä. Äidit, jotka ovat kääntyneet islamiin aikuisella iällä jo ennen nykyisen puolisonsa tapaamista, eivät selkeästi halua avioituttuaan omaksua miehen kotimaan kulttuurista tapoja, joiden eivät koe olevan osa omaa uskontoa. Useampi äiti puhui minulle siitä, miten heidän miehensä eivät aina erota uskontoa ja kulttuuria toisistaan.

⁵³ Salafi-käsite on kovin latautunut, koska terroristit ovat yleensä salafisteja. Kuitenkin salafisteista on hyvin pieni osa jihadisteja ja valtaosa elää pietististä elämäänsä kaikessa rauhassa muiden elämää kunnioittaen. Salafistit ottavat mallia siitä, miten Profeetta ja hänen kumppaninsa (*salaf*) elivät, tulkitsevat Koraania ja *haditheja* kirjaimellisesti ja välttävät kaikkia islamiin lisättyjä "innovaatioita" (*bid'a*).

Osa äideistä piti Suomea hyvin muslimille sopivana paikkana asua. Useampi äideistä oli sitä mieltä, että Suomessa on paljon asioita, jotka tukevat islamilaista elämäntapaa tai ovat jollakin tapaa ”islamilaisia”. Saana näki suomalaisen kulttuurin olevan hyvin islamilaisia arvoja tukeva ja suomalaisen kulttuurin tukevan islamilaista kasvatusta. Hänen mukaansa Suomessa kunnioitetaan toisia ja ollaan rehellisiä. Islamiin kuuluva vähempiosaisten auttaminen näkyy käytännössä esimerkiksi kelan toiminnassa ja rikkaammat maksavat köyhiä enemmän veroa. Saana peräänkuuluttaa lastensa kasvatuksessakin sitä, että lapset ovat kasvatettava tämän yhteiskunnan jäseniksi.

Saana: Ja sitte toinen että että ne lapset ymmärtäis sen, että me ollaan Suomessa ja tää on niinku Suomen yhteiskunnan lakien mukaan meidän kuuluu elää. Meidän jumala vaatii sitä, että siinä maassa, missä me ollaan, meidän pitää sen maan lakien mukaan elää. Ja niinkun integroitua tähän yhteiskuntaan. Meiän uskonto ei oo mikään este sille. Siin on vaan se, että että ei saa syödä sialihaa tai veriruokia, ja niinku tiäkkö näitä meiän omia tapoja tällasia mutta. mitkä on niinku kiellettyä, mutta se ei mikään ei estä meitä olemasta ihan tavallisia suomalaisia. Ei meiän uskonnossa oo mikään mikä siinä estäis. Mä haluan niinku, että lapset tajuaa sen. ((nauraa)) et ne kasvaa täällä ihan suomalaisiksi...

Siiri: ((nauraa))

Saana: ja ne on täällä Suomen yhteiskunnassa suomalaisia muslimeita.

Siiri: Mm.

Saana: Ei mitään niinku että niinku liikaa ajatellaan, että me ja te...

Siiri: Mm.

Saana: sillai, et me ollaan niitä muslimeita ja noi ei oo niitä muslimeita, vaan et me ollaan iha ihan niinku tavallisia ihmisiä täällä. Niih ja se uskonto on ihan ok yleisesti ottaen Suomessa. Suomessa on uskonnonvapaus. Suomessa saa olla mitä haluaa. Että niillä ois hyvä itsetunto, et mä oon muslimi ja se on ok.

Saana kuitenkin painotti sitä, että lasten omaa muslimi-identiteettiä on vahvistettava, jotta he pystyvät itsevarmasti toimimaan islamin hengen ja sääntöjen mukaisesti koulussa ja muissa sekulaareissa ympäristöissä.

Et se on ollu tärkeätä, et mun lapsilla on ollu se itsetunto kohdillaan siellä koulussa. Et ku tulee kiusallisia tilanteita just liikuntatunnin jälkeen, et pitäis mennä yhteissuihkuun tai siel uimahallissa, et ne niinku uskaltaa sanoa, et ei! Mä en toimi näin. Mä en halua olla täysin alasti. Mä meen nyt vaihtaa vessaan tai oon sillä pyyhkeellä siel saunassa. Tollasia pikkuasioita, eihän se niinku, nehän pitää aloittaa jo ihan pienestä asti, et se on osa sua ja et sä uskallat puolustaa sitä, mitä sä oot. Et kukaan ei jyrää sun päälle, koska silloin tulee mun mielestä nimenomaan se helpommin se semmonen niinku negatiivinen ajatus, et me ollaan erilaisia kun noi ja sellanen vastakkainasettelu se lähtee siitä, ku sä et, ku sä et jotenki hyvällä itsetunnolla uskalla puolustaa niitä omia periaatteitas.

-Saana

Laura sanoi, että alkuvuodet lasten kanssa olivat Suomessa helppoja vielä, kun ei tarvinnut opettaa lasta suhtautumaan rasismiin. Hänen mukaansa Suomessa on paljon sellaisia arvoja, joita islamissakin on kuten kierrättäminen, jonottaminen ja jotkut käytöstavat. Fatima koki arjen

rasismin raskaana, mutta koulun ja päiväkodin kanssa on asiat aina sujuneet hyvin ja olleet neuvoteltavissa. Annika osaa kertoa, että joku iranilainen oppinut oli jopa tehnyt tutkimuksen, jonka mukaan Suomi oli todettu maailman islamilaisimmaksi valtioksi. Hän ei muistanut oppineen nimeä, eikä perusteita Suomen esille nousemiselle. Annika näkee myös *shari'a*-lain sillä tavalla armolliseksi, että sitä pystyy soveltamaan tämän yhteiskunnan kontekstiin. Ankaria rangaistuksia hän ei tosin kannata. Aisha huomauttaa, että joissakin tilanteissa suomalainen kulttuuri nousee jopa ensisijaiseksi uskontoon nähden ja se näkyy esimerkiksi siinä, että joskus on helpompi kommunikoida suomalaisen kollegan kanssa kuin vaikkapa maahanmuuttajan⁵⁴.

Tosin Aisha, joka kasvatti lapsensa yksihuoltajana oli sitä mieltä, että se silloin kun hän oli nuorempi, suomalaisessa kontekstissa lapsen kasvattaminen muslimiksi oli hänen mielestään ”kamalaa”. Hän koki uupuvansa siihen, että islamiin kasvattaminen oli vain hänen harteillaan, eikä yhteiskunnalta saanut yhtään tukea siihen. Hänen nuoruudessaan ei ollut oikein suomenkielisiä tapahtumiakaan.

Kyl mä koen, et suomalainen yhteiskunta on niinku niin hankala ja koulu sosiaalistaa niin paljon ja se sosiaalistaa siihen niinku tietynlaiseen suomalaisuuteen.

-Aisha

Myös Sonja näki lasten muslimiksi kasvattamisen vaikeana Suomessa.

Se on aika haastavaa. Se vaatii sitä, että et varsinki sen lapsen oman identiteetin kannalta se vaatii ihan hirveesti töitä. Jos sä haluat kasvattaa sun lapselle muslimi-identiteetin, niin se vaatii ihan törkeesti töitä. Se vaatii sitä, et sun pitää ympäröidä ittes niinku ihmisillä, ketkä jakaa ne samat arvomaailmat ja paljon semmosia lapsiaki pitäis olla, ketkä niinku tukis sen lapsen identiteettiä.

-Sonja

6.4. TUKIVERKOSTO JA TIEDON LÄHTEET

Äitien tukiverkosta ja tiedonlähteitä kartoittavassa osiossa kysyin äideiltä minkälaisia kasvatusohjeita he ovat mahdollisesti lähipiiriltään saaneet uskontokasvatukseen liittyen, keiden puoleen he itse kääntyvät pohtiessaan lasten uskontokasvatukseen liittyviä kysymyksiä ja mihin lähteisiin tai auktoriteetteihin he nojaavat etsiessään tietoa hyvästä uskonnollisesta kotikasvatuksesta. Näiden lisäksi kysyin heiltä siitä, millä perustein he päättävät, minkä islamin tulkinnan mukaan toimia, mikäli joutuvat tekemään valintoja eri tulkintojen välillä. Lopuksi kysyin, minkälaisia erimielisyyksiä heillä mahdollisesti on ollut miehensä kanssa lasten

⁵⁴ Tämä tilanne siis ilman, että kyseessä olisi mitään kielimuuria.

uskontokasvatukseen liittyen. Olen taulukkoon 2 koonnut äitien mainitsemia lähteitä ja niiden käytön yleisyyttä, mutta käsittelen ensin muutamia esille nousseita asioita.

Yksi asia äitien vastauksissa nousi tässä teemassa ylitse muiden. Kuusi seitsemästä tukeutui muslimiystäviin ja -kavereihin, joilla on myös joko saman ikäisiä tai vanhempia lapsia kuin itsellä. Ainut, jonka kohdalla ei ollut näin, oli äideistä vanhin, jonka lapsi oli jo aikuinen. Hän ei kyllä muistanut nuorempaanakaan kyselleensä muilta kasvatusasioista, eikä hänelle tuputettu neuvojakaan. Hän itse oletti tämän johtuneen hänen opettaja-asemastaan ja huomautti myös, että hänen nuoruudessaan muslimeja oli paljon vähemmän Suomessa. Mutta ystäviin tukeutuminen ei sinänsä oikeastaan yllätä. Tämä on ehkä myös asia, joka tuskin erottaa muslimiäitejä ei-muslimiäideistä Suomessa. Voi kuitenkin olla mahdollista, että muslimiäidit pitävät vielä tiiviimmin yhtä kuin ei-muslimiäidit, koska heillä on myös lastenkasvatukseen vaikuttava vakaumus, joka erottaa heitä valtaväestöstä, mutta tämän tutkimuksen valossa asiaa on vaikea vahvistaa. Toiset sanoivat, että ystäviin tukeutumisessa kyse on enemmänkin vertaistuesta ja vinkkien jakamisesta, mutta osalla oli sellaisia äitejä ystäviensä joukossa, jotka olivat lisäksi jonkin tason oppineita ja heiltä tosiaan saattoi kysyä neuvoa myös isommissa asioissa.

Mitä tulee valinnan tekemiseen eri islamin tulkintojen välillä, oli mielenkiintoista huomata, että äidit luottavat paljon itseensä tällaisessa päätöksen teossa. Kaikki sanoivat epäsuorasti tekevänsä päätöksensä itse. Kolme heistä sanoi, että järki ohjaa tulkinnan valitsemista. Muut puhuivat omantunnon mukaan päättämisestä, omasta intuitiosta, siitä mikä tuntuu oikealta, ja siitä, miten sydämellä ja aikomuksella on merkitystä. Yksi huomautti, että se myös painaa vaakakupissa, mikä on paras tulkinta yhteisen hyvän kannalta. Koraanin hengen huomioiminen päätöksen teossa mainittiin myös. Ja kahden äidin mukaan Profeetan perimätiedon valossa on sallittua myös valita itselleen se helpoin tulkinta. Molempien tapauksessa heidän läheisillään on koiria. Tällöin voi olla helpompi valita tulkinta, jonka mukaan koko koira ei ole ”saastuttava”, vaan ainoastaan sen kuola. Kuitenkin esimerkiksi toinen koira-asian kanssa painiskellut oli sitä mieltä, että jos asiaan liittyy joku toinen osapuoli, jonka oikeuksien täytyy jollakin tavalla täytyä, silloin olisi hyvä valita tiukin kanta. Lisäksi useimmat äidit kuitenkin tuomitsivat ns. ”fatwahoppailun”, mikä tarkoittaa sitä, että ihminen (laiskuuttaan) valitsee jokaisessa asiassa kaikkein helpoimman tulkinnan.

Mitä tulee koulukuntiin, minulla oli itselläni ollut jostakin syystä sellainen ennako-oletus, että kaikilla olisi ollut jonkinlaista koulukuntapreferenssiä riippuen ehkä siitä, mistä maasta kunkin puoliso on kotoisin. Kuitenkin kaikki kuusi sunniäitiä halusivat ehdottomasti olla sitoutumatta mihinkään tiettyyn koulukuntaan, vaan kaikki alleviivasivat sitä,

että kaikki neljä sunnikoulukuntaa ovat oikeassa ja erot ovat vain nippelijutuissa. Profeetta toimi itse eri tilanteissa eri tavalla ja hän huomioi erilaiset olosuhteet. Miehen entisen kotimaan koulukunta saattoi ehkä vaikuttaa siihen, minkä koulukunnan tyylillä perhe rukoili, mutta eräässäkin perheessä äiti rukoili eri tavalla kuin miehensä.

Asiaan varmasti vaikuttaa sekin, että kaikki äidit olivat kääntyneet islamiin ennen nykyisen miehensä tapaamista, jotkut monia vuosiakin aikaisemmin. Äidit olivat itse opiskelleet, mistä islamissa on kyse. Moni näkikin, että heidän ristiriitansa miehen joidenkin näkemysten kanssa johtui siitä, että mies ei oikein erottanut omaa kulttuuriaan ja uskontoaan toisistaan. Moni pitää omaa suomalaista kulttuuriaan ja identiteettiään tärkeinä, eivätkä kaipaa jonkun toisen kulttuuria näyttelemään islamin roolia omassa elämässään. Vaikka moni äideistä oli saanut olla rauhassa erilaisilta neuvojen tuputtamisilta, jotkut olivat saaneet sukulaisiltaan kuulla nimenomaan neuvoja, joilla ei ollut mitään tekemistä islamin kanssa, vaan kulttuurin. Vahvasti mieleen jäi tämä, jossa anoppi kertoi, että vauvan silmiin täytyy tiputtaa sitruunaa, jotta sen näkö pysyy hyvänä läpi elämän.

Suhtautuminen aviomiehen näkemyksiin riippui kovasti äidistä. Itselleni haastatteluista jäi sellainen kuva, että missään perheessä nyt ei ollut mitään kovin suuria ristiriitoja, vaan suhteellisen sopuisissa tunnelmissa perheet tekevät päätöksensä. Kaksi perhettä oli sellaisia, että miehet olivat hieman konservatiivisempia kuin nämä äidit ja he näkivät enemmän uhkia ympärillään. Erään äidin kohdalla hänen miehensä oli kuitenkin jonkinlaisessa uskonnon kyseenalaistamisvaiheessa ja äiti enemmänkin se uskonnollinen heistä.

Mitä lähteitä äidit sitten käyttivät hyväkseen etsiessään tietoa hyvästä uskonnollisesta kotikasvatuksesta? Koodatessa litteroitua haastattelumateriaalia, seuraavat lähteet nousivat esille.

Taulukko 2.

lähde	äitien määrä
Ystäviltä ja kollegoilta kysyminen	6
Länsimainen muslimien kirjoittama kirjallisuus	3
Akateeminen kirjallisuus	2
Koraani ja Profeetan perimätieto	2
Sosiaalinen media: Facebook-ryhmät, Instagram	2
Nettiluennot	1
Suomalaisten muslimiveljien luennot Helsingissä	1
Saudi-Arabiaan oppineille soittaminen	1
Aviomieheltä kysyminen	1

Kukaan ei kokenut, että imaamilta voisi saada neuvoja tämän tyyppisiin aiheisiin. Jotkut olivat käyneet jonkin verran imaamin juttusilla sinä aikana, kun ovat olleet muslimeja, mutta muihin kuin lastenkasvatukseen kysymyksiin liittyen. Yksi äideistä oli sitä mieltä, että imaamitkin joskus sekoittavat tämän lähtömaan kulttuuria islamiin ja heidänkin lausuntojaan kohtaan kannattaa suhtautua kriittisesti.

Huomionarvoista on se, että moni tukeutui länsimaiseen kirjallisuuteen etsiessään vastauksia uskontokasvatukseen liittyviin kysymyksiin. En tarkemmin tullut kysyneeksi syitä tälle haastattelujen aikana, mutta tämä ilmiö varmaan johtunee siitä, mitä eräs äiti toisessa yhteydessä kertoi. Hän uskoi, että juuri Amerikassa ja Euroopassa on muslimikirjailijoita, jotka ovat osanneet riisua pois sitä kulttuuria, mikä ei kuulu islamiin. Lisäksi heillä on kokemusta siitä, miten kasvattaa lapsia islamiin länsimaisessa kulttuurissa ja ympäristössä, jossa valtaosa ihmisistä uskoo johonkin muuhun. Ymmärsin myös, että kaikkien äitien esimerkiksi arabian taito (vaikka useat osaavat jossakin määrin arabiaa) ei ehkä ole esimerkiksi heidän englannin taitonsa veroinen, joten kieliseikat varmasti myös vaikuttavat lukemiston valintaan.

Koska useat äideistä ovat hoitoalalla (ks. taulukko 1), heillä on myös Suomessa saaneensa koulutuksen puolesta tiettyjä kasvatusperiaatteita, jotka vaikuttavat heidän näkemykseensä laadukkaasta kasvatuksesta. Missään vaiheessa haastatteluja ei kuitenkaan käynyt ilmi, että tämä olisi millään tavalla ollut ristiriidassa heidän uskontonsa kanssa. Päinvastoin osa piti suomalaista ympäristöä ja arvomaailmaa hyvin islamin kanssa sopusoinnussa olevana ja islamilaista elämäntapaa tukevana. Esimerkiksi mahdollisuus saada kelalta hoitorahaa siihen saakka, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta ja suomalaisen peruskoulun alkaminen 7-vuotiaana olivat joitakin haastatteluissa esiin tulleita seikkoja.

Osa äideistä (etenkin monilapsisten perheiden äidit) koki, ettei heillä ole aikaa lukea tai perehtyä mihinkään. Kaikki aika menee arjen pyörittämiseen. He olivat ehkä lukeneet nuorempina enemmän, mutta nyt oli menty monta vuotta samaan tyyliin ja samalla rutiinilla kuin ennenkin.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Mitä tulee johdannossa muotoilemiini neljään tutkimuskysymykseen, vain toiseen, kolmanteen ja neljänteen niistä koin lopulta saavani selkeitä vastauksia aineistoni pohjalta. Ensimmäinen tutkimuskysymys kuului: mitä on muslimiäitien mielestä hyvä äitiys? Minulla oli haastattelupohjassa kysymys, jossa tätä kysyttiin äideiltä ihan suoraan (ks. liite 1). Kysymys oli siitä huono, että se oli äideille vaikea, eikä se tuntunut herättävän valtaisesti ajatuksia. Ensimmäinen tutkimuskysymys kuitenkin sisältyy toiseen tutkimuskysymykseen, joten lähinnä ensimmäinen tutkimuskysymys osoittautui epärelevantiksi omana erillisenä kysymyksenään. Haastatteluista kuitenkin kokonaisuudessaan oli nähtävissä, minkälaisia ihanteita ja odotuksia äideillä oli itseään ja omaa äitiyttään kohtaan, mutta monet eivät halunneet tai osanneet lähteä määrittelemään ”hyvää muslimiäitiyttä” sen yleisemmin, ja jokaisen vastaus oli erilainen. En siis voi antaa haastateltavien yleistä mielipidettä asiaan.

Laajimmin tutkielmani lopulta käsitteli toista tutkimuskysymystä, jossa kartoitin, miten äidit kokevat oman roolinsa muslimiäiteinä Suomen kontekstissa. Islamilla ja äitiydellä nähtiin olevan yhteys, joka saattaa aiheuttaa paineita sellaisille naisille, jotka eivät erityisemmin halua lapsia tai jotka kokevat, että sosiaalisen ryhmän konstruoima äidin rooli ei heille syystä tai toisesta sovi. Valtaosa haastateltavistani ei kuitenkaan kokenut mitään suurta ristiriitaa ulkopuolelta tai uskonnosta tulevien odotusten täyttämisen ja oman tapansa olla äiti välillä. Useimmat nauttivat roolistaan ja äitinä olemisesta. Jotkut olivat perfektionismiin taipuvaisempia kuin toiset, mutta kaikki osasivat olla jossakin määrin armollisia itselleen. Strategioita laimentaa äitiydestä mahdollisesti koituvia paineita oli ainakin kolmentyyppisiä: (1) sosiaalisia (2) teologisia (3) feministisiä. (1) He, jotka kokivat, että paineet voisivat lähinnä tulla muilta ihmisiltä (jos jostakin), selittivät, että he ovat se verran varmoja itsestään ja omasta toiminnastaan, etteivät koe muiden kritiikkiä uhkana, tai ovat ehkä persoonaltaankin sellaisia, jotka eivät kovin paljon stressaa muiden sanomisista. Toisaalta sosiaalisiksi strategiaksi voidaan nähdä myös yhden haastateltavan vetäytyminen pois kokonaan muslimiyhteisöstä ”kyttäjäjien” ulottumattomiin. (2) Aika moni puhui jumalan armollisuudesta helpottavana tekijänä. Jumala kyllä näkee ulkoisen suorittamisen taakse – mitä äidillä on sydämessään ja onko äiti tehnyt sen oman parhaansa lastensa suhteen – ja nämä painavat vaakakupissa sitten tuomiopäivänä. Jumala ei siis odotakaan keneltäkään täydellisyyttä. (3) Kolmas ilmennyt strategia oli lähteä purkamaan niitä äitien ja ylipäänsä naisten asemaan vaikuttavia tulkintoja Koraanin ja perimätiedon ympärillä ja pyrkiä sovittamaan niitä enemmän nykyaikaan ja paikkaan (siis Suomeen) sopivaksi.

Vaikka äitiyden roolia, merkitystä ja pyhyyttä korostetaankin islamissa, mahdolliset paineet käännyttäisi äitejä kohtaan tuntuvat täällä Suomen (ja Länsimaiden) kontekstissa tulevan etupäässä muualta kuin islamista.⁵⁵ Koska haastatteleman äidit eivät toisintaneet kuvaa ”uhrautuvasta äidistä” islamissa⁵⁶ ja he olivat etupäässä suhteellisen itsevarmoja uskontoonsa ja äitiyteensä liittyen, rohkenisin väittää, että nykyaikainen ydinperhemalli ja individualistinen trendi, joka korostaa yksilökeskeistä suoriutumista, sekä siihen liittyvä ”intensiivisen vanhemmuuden” kulttuuri, ovat suurempia syitä äitien väsymiselle ja uupumiselle kuin uskonnon suunnalta tulevat odotukset. Tätä puoltaisi myös se, että Suomessa vanhemmuus tuntuu uuvuttavan äitejä ihan uskonnosta riippumatta. Nämä eivät toki ole toisiaan poissulkevia. Paineita voi ihmiselle tulla eri puolilta. Kuitenkin on huomattava, että konservatiivisemmassa perhemallissa voi olla myös puolia, jotka ehkäisevät äitien uupumista. Selkeä työnjako ei vaadi sitä, että äidin pitäisi pärjätä joka rintamalla samanaikaisesti, eikä ”islamilainen kulttuuri” ole yhtä yksilökeskeinen kuin länsimainen. Toisaalta nykyaika on täällä, ja perheissä, joissa naiset käyvät palkkatöissä, tarvitaan tasa-arvoa lasten hoitamisen ja kotitöiden jakautumisen suhteen. Tässä kohdin esimerkiksi feministinen tapa tulkita Koraania ja Profeetan perimätietoa saattaa olla hyvä tapa ”korjata” islamin traditionaalista kuvaa naisista, joka ei tarjoa naiselle muuta sosiaalista roolia kuin vaimon ja äidin roolin. On selvää, että mitä tulee rooleihin, kaikille jokin rooli ei sovi. Mitä ahtaampi rooli on, sitä useampi kokee, ettei pysty sosiaalisia odotuksia täyttämään. Mielestäni oikeudenmukaisuutta on se, että kukin saa valita, haluaako lapsia vai ei, ja jos sellaisia päättää yrittää hankkia ja perheenä eletään, naisella pitäisi olla tilaa muokata omaa rooliaan äitinä itselleen sopivaksi.

On selvää, että *suomalainen muslimiäiti* voisi teoriassa ammentaa paineita niin länsimaisesta individualistisesta kulttuurista kuin islamin traditionaalisesta perhekäsityksestä, koska hän on osallisena kummassakin kulttuuripiirissä. Haastatteleman äidit ovat kuitenkin aktiivisina toimijoina⁵⁷ valinneet itse, mistä komponenteista ovat äidin roolin itsellensä räätälöineet ja mistä päättävät ottaa paineita – jos mistään. Annikan subjektiivinen kokemus oli, että paineet tulivat ensisijaisesti islamista (mutta myös ”kaiken kestävästä ja kärsivästä” suomalaisesta äitikuvasta), koska hän ei olisi alun perin halunnut äidiksi ollenkaan, mutta koki tulleen painostetuksi. Kuitenkin väitän, että suomalaisuus saattaa olla suojaavakin tekijä sellaisessa tapauksessa, että uskonnon puolelta kohdistuisi äitiin sellaisia odotuksia, joita hän

⁵⁵ Haluan kuitenkin korostaa sitä, että jos vastaavanlaisen tutkimus tehtäisiin jossakin toisessa maassa tai haastateltavien ryhmä olisi toisenlainen (vaikkapa syntyperäiset muslimiäidit) johtopäätökset voisivat olla ihan erilaisia.

⁵⁶ Yhtä äitiä lukuunottamatta.

⁵⁷ Individualistisen trendin hengessä tietenkin.

ei halua täyttää. Silloin hän voisi teoriassa päättää toimia siinä kyseisessä asiassa ”suomalaisittain”, koska suomalaisuus on myös osa hänen identiteettiään. Useampi äiti mainitsi viihtyvänsä parhaiten muiden suomalaisten käännyksien kanssa. Tulkitseen asian niin, että heidän kanssaan on helpointa olla, koska heidän identiteettinsä muodostuu samasta ”uskonto–kansallisuus” -yhdistelmästä.

Aikamme individualistinen kulttuuri näkyy siinä, että äidit kokevat oikeudekseen ja velvollisuudekseen käydä myös palkkatöissä, eikä sen nähty olevan ristiriidassa uskonnon kanssa. Sille löytyi uskonnosta jopa perusteluja. Myöskään tyttöjen ja poikien kasvatuksella ei nähty olevan juuri eroa, minkä uskon olevan seurausta yleisestä naisten ja miesten tasa-arvon kehittymisestä Länsimaissa viimeisinä vuosikymmeninä. Ainut selkeä ero kasvatuksessa liittyi tyttöjen huivin käyttöön.

Kolmas tutkimuskysymykseni käsitteli äitien lapsillensa antavan uskontokasvatuksen ihanteita. Ihanteellisessa kasvatuksessa merkille pantavaa oli se, miten paljon universaalilta ja yleismaailmallisilta kuulostavia hyveitä äidit mainitsivat puhuessaan uskonnollisesta kasvatuksesta. Rehellisyys, kunnioitus, avuliaisuus jne. nähtiin hyvin islamilaisina ihanteina. Lasten sosiaalistaminen yhteiskuntaan nähtiin tärkeänä siitä huolimatta, että suurin osa suomalaisista eivät jaa samaa uskontoa. Toisaalta lapselle toivottiin vahvaa muslimi-identiteettiä, jotta he pystyisivät elämään itsevarmoina muslimeina sekularisoituneessa maassa. Kaikkien ihmisten kunnioittava ja ystävällinen kohtelu uskonnosta riippumatta nähtiin kuitenkin tärkeänä. Vertailussa Isoon-Britanniaan oli havaittavissa, että painotusta hyviin käytöstapoihin oli myös siksi, että lapsetkin toimivat islamin ”käyntikortteina”. Ruotsalaiset äidit painottivat Askin tulkinnan mukaan universaaleja hyveitä siksi, että halusivat yhdistää islamilaiseen identiteettiinsä positiivisena pitämiään asioita. Itse en kuitenkaan havainnut edellä mainittuja motiiveja suomalaisten äitien kertomuksissa.

Lapsia sosiaalistettiin islamiin jo pienestä pitäen ja pikkulapsivaiheessa islamilainen kasvatusta nähtiin aika pitkälti hyvien käytöstapojen, oikean ja väärän ja islamiin liittyvien arkisten tapojen opettamisena (ruokailutavat, hygieniasäännöt jne.). Holistisen kasvatustieteen uskon näkyvän etupäässä siinä, miten äidit koittavat panostaa lastensa jumalasuhteen kehittymiselle jo ihan pienestä pitäen. Koska muslimit ovat Suomessa vähemmistönä, tämän nähdään olevan vanhempien vastuulla. Kouluiän kynnyksellä Koranin ja islamin opinkappaleiden opettelu tulevat enemmän mukaan ja murrosiän kynnyksellä siveyssäännöt korostuvat. Lasten uskontokasvatusta ohjaavia periaatteita olivat muun muassa aikaisin aloittaminen ja lapsentasoinen kasvattaminen. Leikinomaisuutta ja leikin kautta opettamista pidettiin hyvin tärkeänä ja autoritääristä kasvatusta vierastettiin. Äitien mukaan

uskonnon tulisi olla luonnollisesti läsnä kotona ja vanhempien tulisi toimia hyvinä esimerkkeinä.

Haastateltavien suhtautuminen Koraani-kouluihin oli yllättävä. Oli yllättävää, että vain yhdellä äidillä oli parhaillaan lapsensa moskeijan järjestämässä Koraani-koulussa. Vertailtuani muiden maiden tutkimuksiin, tulkitsen, että syy siihen, miksi äidit eivät ole laittaneet lapsiaan moskeijan järjestämään Koraani-kouluun, on mahdollisesti käännyttäisyys. Opettajat eivät yleensä ole kantasuomalaisia ja suomalaisesta kulttuurista tulevalle suomalaisen koulujärjestelmän läpikäyneelle ihmiselle Koraani-koulut näyttävät opetusmetodeiltaan hyvin vanhakantaisilta ja lapsille rankoilta. Osasyynä saattaa olla myös modernille ajalle tyypillinen auktoriteettien hajaannus ja individualismin lisääntyminen. Äidit tuntuivat itsevarmoilta sen suhteen, että kykenevät kyllä opettamaan lapsilleen uskontoa itsekkin. Osa lapsista käytti kuitenkin internetiä hyväkseen itsenäisessä opiskelussa. Yksityisopettajan kotiin palkkaaminen on myös ulkomailla yleisempää, mutta Suomessa ajatus yksityisopetuksesta kuulosti äideille vieraalta touhulta.

Yleisesti ottaen islam nähtiin sellaisena kokonaisvaltaisena asiana omassa elämässä, että se vaikuttaa jokaiseen elämän osa-alueeseen ja arkipäivän toimintaan, myös lastenkasvatukseen. Noin puolet äideistä ilmaisivat oma-aloitteisesti uskontonsa olevan ”puhdasta” islamia, joka on riisuttu kulttuurisista vaikutteista⁵⁸. Royn teoretisoinnit länsimaisesta islamista sopivat siis tämän tutkimuksen äiteihin. Nämä äidit itse perustelevat sitä sillä, että ovat kääntyneet islamiin. Voisi sanoa, että ne käännyttäisyydet, monikulttuurisissa perheissä elävät vanhemmat, joiden nähtiin kasvattavan lapsiaan ”holistisesti” Scourfieldin et al. tutkimuksessa, olisivat tässä tapauksessa oman tutkimukseni melkein kaikki äidit, jotka koostuvat pelkästään käännyttäisistä. Koska esimerkiksi Askin haastattelemat äidit kasvattivat myös lapsiaan holistisesti, vaikka heissä oli vain kaksi käännyttäistä, pitäisin hyvin mahdollisena, että syy holistiseen kasvatukseen on loppupeleissä jossakin muualla kuin käännyttäisyydessä tai se ei ainakaan ole ainut syy. Ehkä kyse on ylipäänsä uskonnon voimistumisesta vähemmistöolosuhteissa (ks. esim. Roy, Bruce)? Toisaalta Iso-Britanniassakin muslimit ovat vähemmistöinä. Ehkä kyse on kasvatusta tukevan islamilaisen sukulaiverkoston puutteesta⁵⁹, jolloin uskonnon täytyy manifestoitua jokaisessa teossa, jotta se on jatkuvasti läsnä, eikä ”katoa” minnekään? Ehkä kyse on siitä, että uskonto, kulttuurista ”puhdistettu” islam, asettuu kulttuurin paikalle määrittelemään elämäntapaa? Koska oma tutkimukseni ei ole

⁵⁸ Tätä ei ollut minulla tutkimuskysymyksissä.

⁵⁹ Tätä myös Scourfield et al. pitivät mahdollisena.

vertaileva tutkimus, en pysty vastaamaan tähän kysymykseen. Tässä olisi yksi lisätutkimuksen paikka: selvittää, millä tavoin käännynnäisten ja syntyperäisten muslimien antama kasvatuseroavat toisistaan?

Neljäs tutkimuskysymyksenäni oli: minkälaisiin lähteisiin äidit pohjaavat tietonsa hyvästä äitiydestä ja hyvästä uskonnollisesta kasvatuksesta? Etsiessään tietoa äidit etupäässä turvautuivat ystäviinsä ja toisiin äiteihin, joissa oli joukossa myös itseoppineita. Myös länsimaalaista kirjallisuutta luettiin, koska sen koettiin olevan suomalaiset olosuhteet huomioivaa, ja sellaisella kielellä kirjoitettua, jota äidit parhaiten ymmärtävät. Koko tutkimuksesta jäi kuva äideistä, jotka hyvin itsevarmasti tekevät päätöksiä ja ratkaisuja elämässään. He osaavat etsiä tietoa uskonnollisesta kasvatuksesta, luottavat järkeensä ja intuitioonsa tehdessään valintoja eri islamin tulkintojen välillä, eivätkä koe sen suurempia ristiriitoja uskontonsa ja kansallisuutensa välillä. He saavat vertaistukea ystävästä, mutta tekevät kuitenkin päätöksensä itsenäisesti. Suurin osa nauttii äitiydestään ja lasten kasvatusta on monelle sydämen asia.

8. LÄHTEET

- Ahmed, F. (2012). Tarbiyah for shakhsiyah (educating for identity): seeking out culturally coherent pedagogy for Muslim children in Britain. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*: 42(5): 725–49.
- Ask, Jenny (2014). *Lyssna till ditt hjärta: Muslimska moderskap och modrandets villkor i Sverige*. Stockholm: Stockholm universitet.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
- Berger, P. L. & Luckmann T. (2005). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus. Alkuteos *The Social Construction of Reality*, (1966).
- Bruce, S. (1996). *Religion in the Modern World: From Cathedrals to Cults*. Oxford: Oxford University Press.
- Elegbede, A. M. (2016). Constructing Counter-Narratives of the "Good" Muslim Mother in Kuala Lumpur, Malaysia. Teoksessa M. A. Pappano & D. M. Olwan (toim.) *Muslim Mothering: Global Histories, Theories and Practices*. Bradford: Demeter Press.
- Halstead, J. M. (2004). An Islamic Concept of Education. *Comparative Education* 40:4, 517–529. DOI: [10.1080/0305006042000284510](https://doi.org/10.1080/0305006042000284510).
- Huttunen L. (2010). Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Lacassagne, A. (2016). Muslim, Immigrant, and Francophone in Ontario: A Triple Minoritization or How to See Mothering as an Integrative Process. Teoksessa M. A. Pappano & D. M. Olwan (toim.) *Muslim Mothering: Global Histories, Theories and Practices*. Bradford: Demeter Press.
- Luomanen, J. (2010). Straussilainen Grounded Theory -menetelmä. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- McGuire, M. (2008). *Lived Religion: Faith and Practice in Everyday Life*. Oxford: Oxford University Press.
- Najwan, S. (2018). The Theology of Islamic Education from Salafi and Liberal Perspectives, *Religious Education*, 113:4, 406-418, DOI: [10.1080/00344087.2018.1450607](https://doi.org/10.1080/00344087.2018.1450607).
- Nurmila, N. (2016). Social and Religious Constructions of Motherhood in Indonesia: Negotiating Expectations of Childbearing, Family Size, and Governmental Policies. Teoksessa M. A. Pappano & D. M. Olwan (toim.) *Muslim Mothering: Global Histories, Theories and Practices*. Bradford: Demeter Press.
- Oh, I. (2010). Motherhood in Christianity and Islam: Critiques, Realities, and Possibilities: Motherhood. *The Journal of religious ethics*, 2010-12, Vol.38 (4), 638-653.

- Oh, I. (2016). Theoretical Constructions of Muslim Motherhood. Teoksessa M. A. Pappano & D. M. Olwan (toim.) *Muslim Mothering: Global Histories, Theories and Practices*. Bradford: Demeter Press.
- Otterbeck, J. (2000). *Islam, muslimer och den svenska skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Pappano, M. A. & Olwan D. M. (2016): Introduction. Teoksessa M. A. Pappano & D. M. Olwan (toim.) *Muslim Mothering: Global Histories, Theories and Practices*. Bradford: Demeter Press.
- Rastas A. (2010). Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Roy, O. (2004). *Globalised Islam*. New York: Columbia University Press.
- Ruddick, S. (1990). *Maternal Thinking: Towards a Politics of Peace*. London: The Women's Press Ltd.
- Saada, N. (2018). The Theology of Islamic Education from Salafi and Liberal Perspectives, *Religious Education*, 113:4, 406-418, DOI: 10.1080/00344087.2018.1450607.
- Scourfield, J., Gilliat-Ray, S., Khan A. & Otri S. (2013). Muslim Childhood: Religious Nurture in a European Context, *Oxford Scholarship Online* (2014). Oxford: Oxford University Press.
- Shirani, F., Henwood, K., & Coltart, C. (2012). Meeting the challenges of intensive parenting culture: gender, risk management and the moral parent. *Sociology* 46(1): 25–40.
- Smith, W. Robertson (1966). *Kinship and Marriage in Early Arabia*. Boston: Beacon Press.
- Wadud, A. (2006): *Inside the gender jihad: women's reform in islam*. Oneworld Publications. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral-proquest-com.libproxy.helsinki.fi/lib/helsinki-ebooks/detail.action?docID=1792050>.
- Östberg, S. (2006). Islamic Nurture and Identity Management: The Lifeworld of Pakistani Children in Norway. *British Journal of Religious Education*, 22:2, 91-103.

9. LIITTEET

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSET

TEEMA A: ISLAM JA ARKI

- 1) Kuvaile teidän perheenne tyypillistä päivää ja viikkoa.
- 2) Miten uskonto sinun mielestäsi näkyy teidän arkielämässänne?
- 3) Minkälaisia uskontoon liittyviä asioita opetat lapsillesi?
- 4) Onko teillä aikomusta järjestää lapsellenne mitään uskonnollista opetusta peruskoulun ulkopuolella (esim. Koraani-koulu) / Osallistuuko lapsenne mihinkään uskonnolliseen opetukseen peruskoulun ulkopuolella? Miten olette järjestäneet asian? (Moskeijan järjestämä, yksityisopetus, muu mikä?)
- 5) Minkälaisia palveluja (kerhoja, leikkipiirejä, neuvontapalveluja ym.) islamilaisella yhdyskunnalla on tarjota lapsiperheille asuinalueellasi ja hyödynnättekö niitä?

TEEMA B: LASTEN USKONTOKASVATUS SUOMESSA

- 1) Minkälaista on mielestäsi hyvä uskonnollinen kotikasvatus?
- 2) Minkälainen on mielestäsi hyvä äiti?
- 3) Minkälaisia islamiin liittyviä asioita vanhempien on mielestäsi syytä opettaa lapsilleen jo ihan pienestä pitäen (ennen esim. Koraani-koulun alkamista)
- 4) Missä määrin opetat poikia ja tyttöjä samalla tavalla? Opetatko heille täysin samoja asioita?
- 5) Millaiselta sinusta on tuntunut kasvattaa lapsiasi islamiin suomalaisessa yhteiskunnassa, kun ympäristö ei jaa samaa uskonnollista vakaumusta?
- 6) Oletteko kohdanneet ei-muslimien taholta epäluuloa tai tuomitsemista? Jos olette, niin millaista?
- 7) Oletteko olleet tyytyväisiä lastenne kouluun ja/tai päivähoitopaikkaan? Jos ei, niin miksi ei?

TEEMA C: TUKIVERKOSTO JA TIEDON LÄHTEET

- 1) Minkälaisia lastenkasvatusohjeita olet mahdollisesti saanut lähipiiriltäsi tai muslimiyhteisöltä uskontokasvatukseen liittyen?
- 2) Kenen/keiden puoleen itse käännyt pohiessasi lasten uskontokasvatukseen liittyviä kysymyksiä? Tai lastenkasvatukseen yleisesti?
- 3) Mihin lähteisiin tai auktoriteetteihin nojaat etsiessäsi tietoa hyvästä uskonnollisesta kotikasvatuksesta? Millaista kirjallisuutta luet aiheeseen liittyen? (mikäli harrastat lukemista ja ehdit lukea) Internet?
- 4) Mikäli kohtaat eri islamin tulkintoja johonkin asiaan liittyen, niin millä perustein päätät, minkä tulkinnan mukaan toimia?
- 5) Minkälaisia erimielisyyksiä sinulla ja miehelläsi on mahdollisesti ollut lasten uskontokasvatukseen liittyen?

TEEMA D: IDENTITEETIKYSYMYKSET

- 1) Kumpi identiteeteistä on sinulle ensisijainen: islamilainen vai suomalainen? Vai ovatko nämä identiteetit yhtä tärkeitä? Missä tilanteissa?
- 2) Minkä identiteeteistä (islamilainen, suomalainen vai [isän etninen tausta]) toivoisit lapsillesi muodostuvan kaikkein vahvimaksi? Miksi?
- 3) Millä keinoin olet pyrkinyt tukemaan lastesi islamilaisen identiteetin kehitystä?

- 4) Minkälaisia haasteita on mielestäsi muodostunut lapsen useista rinnakkaisista identiteeteistä? Ja miten niihin haasteisiin olisi mielestäsi vastattava?
- 5) Koetko, että se, että olet kääntynyt/palannut islamiin, olisi vaikuttanut millään tavalla siihen, miten kasvatat lapsiasi islamin uskoon?

TEEMA E: LAPSINÄKÖKULMA ÄIDIN KERTOMANA

- 1) Minkälaiset sosiaaliset verkostot lapsillasi on? (koulukaverit, harrastuspiirit, naapurit, sukulaiset, muslimiverkostot...)
- 2) Miten lapsesi on viihtynyt koulussa?
- 3) Minkälaisiin ristiriitoihin lapsesi on törmännyt koulun opetuksen (islamin tuntien tai muiden oppiaineiden) ja kotona opettavien asioiden välillä? Miten niitä on ratkottu lapsen kanssa?
- 4) Minkälaisia kysymyksiä lapsesi pohtivat uskontoon liittyen? Entä identiteettiin?
- 5) Minkälaisissa uskontoon liittyvissä asioissa lapsesi kääntyvät puoleesi? Entä identiteettiin?
- 6) Kuinka ensisijaisena lapsesi tuntuvat pitävän omaa islamilaista identiteettiään muihin identiteetteihin nähden (suomalaisuus, isän etninen tausta) vai ajaako jokin muu islamilaisen identiteetin ohi?

LOPUKSI

- 1) Haluaisitko lisätä jotakin? Tai kommentoida haastattelua?